

แผนงานยุทธศาสตร์
เป้าหมาย (Spearhead)
ด้านสังคม คนไทย 4.0

เศรษฐกิจศาสตร์

ความสุข

วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์
สาวิณี สุริยันต์ถกร

เศรษฐศาสตร์ความสุข

ผู้เขียน: วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ และ สาวินี สุริยันรัตกร

เศรษฐศาสตร์ความสุข: 2565.

1. ความพึงพอใจในชีวิต 2. ความสุขเชิงอัตวิสัย 3. ทูทางสังคม 4. ราคาเงา

พิมพ์ครั้งแรก: มกราคม 2565

จำนวน: 500 เล่ม

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ: 978-616-398-659-7

จัดทำโดย: แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead)
ด้านสังคม คนไทย 4.0

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สนับสนุนโดย: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

พิมพ์ที่: หจก. ลีออคอินดิไซน์เวิร์ค

เลขที่ 127/31 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ 50300

© สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2565 โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ปรับปรุงมาจากโครงการ “นโยบายสาธารณะและความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย 4.0 (ระยะที่ 1)” ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม คนไทย 4.0 สนับสนุนโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือเล่มนี้ประสบความสำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ผู้เขียนจึงขอขอบคุณผู้ให้การสนับสนุนทุกๆ ฝ่ายไว้ ณ ที่นี้ อันดับแรก ผู้เขียนขอขอบคุณ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม แผนงานคนไทย 4.0 ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยแก่โครงการ นโยบายสาธารณะและความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย 4.0 (ระยะที่ 1) รวมถึงสนับสนุนการทำหนังสือเล่มนี้ ซึ่งผู้เขียนได้ปรับปรุงเนื้อหาจากงานวิจัย และขอขอบคุณคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่สนับสนุนการเก็บข้อมูลออนไลน์ในช่วงการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ทำให้การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างรุ่นในบทที่ 6 มีข้อมูลจำนวนมากขึ้น

สิ่งที่ขาดไม่ได้ในการทำวิจัยคือ การมีข้อมูลที่มีคุณภาพ ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักงานสถิติแห่งชาติที่จัดเก็บข้อมูล การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2561 ซึ่งมีข้อถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยและกิจกรรมทางด้านสังคมของคนไทย ข้อมูลชุดนี้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ “ราคาเงา” ของทุนทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคม

ผู้เขียนขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านประกอบด้วย ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (ประธานแผนงานคนไทย 4.0) ที่ให้คำแนะนำ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จนกระทั่งโครงการสิ้นสุด รศ.ดร.อวยพร เรืองตระกูล ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่นๆ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการวิจัย อันประกอบด้วย ศ.ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ รศ.ดร.อมรรัตน์ อภินันท์มหกุล ดร.อัครพงศ์ อันทองคุณวรารณ พลิกามิน คุณสุวรรณี ว่างานต์ ดร.โสภณศรี มีจันทร์ตัน จันทร์วีไลศรี รศ.ดร.จามะรี เชียงทอง และดร.ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ

ผู้ที่อยู่เบื้องหลังการทำหนังสือเล่มนี้มีหลายท่าน ผู้เขียนขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยประกอบด้วย คุณกัญญาภัค เกาศรี คุณวิมลรัตน์ เหมือนกุล คุณวรรณภา คุณกรวงษ์ คุณบุญทริกา ชลพิทักษ์วงศ์ ที่ทำงานอย่างเต็มที่ช่วงเริ่มต้นการระบาดของโควิด-19 คุณจักรี เตชะวารี และเจ้าหน้าที่แผนงานคนไทย 4.0 ที่ช่วยประสานงานในการทำวิจัยและจัดทำหนังสือเล่มนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สารบัญ

อภิธานศัพท์	7
บทที่ 1 บทนำ	10
1.1 ความหมายและองค์ประกอบ	12
1.2 ประโยชน์ของการวัดความสุขเชิงอัตวิสัย	15
1.3 เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้	18
เอกสารอ้างอิง	19
บทที่ 2 การสำรวจความสุขเชิงอัตวิสัย	22
2.1 การสำรวจความสุขเชิงอัตวิสัยในต่างประเทศ	22
2.2 การสำรวจความสุขที่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยของประเทศไทย	42
2.3 สรุป	45
เอกสารอ้างอิง	46
บทที่ 3 อะไรทำให้คนมีความสุข	48
3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล	51
3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	57
3.3 บรรทัดฐานทางสังคมและสถาบัน	59
3.3 สรุป	66
เอกสารอ้างอิง	67
บทที่ 4 เทคนิคความพึงพอใจในชีวิตเพื่อประเมินมูลค่าตัวแปรทางสังคม	74
4.1 หลักแนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคความพึงพอใจในชีวิต	75
4.2 การใช้ Life Satisfaction Approach (LSA) ในการประเมินมูลค่าสินค้าหรือบริการ	79
4.3 สรุป	86
เอกสารอ้างอิง	87
บทที่ 5 การใช้เทคนิคความพึงพอใจในชีวิตในการประเมินราคาเงาของทุนทางสังคม และความเสี่ยงทางสังคม	92
5.1 กรอบและขอบเขตการวิเคราะห์ราคาเงาด้านสุขภาพ สังคม และทุนทางสังคม	93
5.2 รายละเอียดของข้อมูลที่ใช้	94
5.3 แบบจำลองที่ใช้ในการประมาณการ	99
5.4 ผลการศึกษา	102
5.5 สรุป	113
เอกสารอ้างอิง	115

บทที่ 6 ความพึงพอใจในชีวิตและความแตกต่างของคนไทยระหว่างรุ่น	118
6.1 ข้อมูลการสำรวจ	120
6.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของตัวอย่าง	121
6.3 ผลการสำรวจความพึงพอใจในชีวิต	123
6.4 บรรทัดฐานทางสังคม เสรีภาพ และปัจจัยเชิงสถาบันกับความพึงพอใจในชีวิต	129
6.5 สรุป	139
เอกสารอ้างอิง	141
บทที่ 7 บทส่งท้าย	146
7.1 สรุปเนื้อหาที่เป็นประโยชน์เชิงนโยบาย	146
7.2 แนวทางการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์	152

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1-1 แนวคำถามในการวัดความสุขเชิงอัตวิสัย	17
ตารางที่ 2-1 จุดตัด (Cut-Off) ช่วงคะแนนทัศนคติต่อระดับความอยู่ดีมีสุข	24
ตารางที่ 2-2 จำนวนประเทศที่ WVS ทำการจัดเก็บข้อมูล แบ่งตาม Wave 1 ถึง 8	27
ตารางที่ 2-3 หลักการการตรวจสอบตาม European Statistical System	34
ตารางที่ 2-4 ข้อมูลการสำรวจความสุขเชิงอัตวิสัยในประเทศไทย	44
ตารางที่ 3-1 แหล่งข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ขนาดผลกระทบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขเชิงอัตวิสัย	49
ตารางที่ 3-2 ค่าสัมประสิทธิ์ของผลกระทบเชิงพลวัตของสุขภาพกายและสุขภาพจิตต่อความพึงพอใจในชีวิต	57
ตารางที่ 3-3 การสำรวจระหว่างประเทศเกี่ยวกับการวัดความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในรัฐบาล	65
ตารางที่ 5-1 คำอธิบายตัวแปร: การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยิ่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	97
ตารางที่ 5-2 คุณลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย และเหตุการณ์ที่มีผลกระทบกับครอบครัว	104
ตารางที่ 5-3 ผลการวิเคราะห์หักุนทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิต	107
ตารางที่ 5-4 การประเมินมูลค่าที่เป็นตัวเงินเรียงจากมากไปน้อย (บาท/เดือน) จากแบบจำลอง GMM	109
ตารางที่ 5-5 เปรียบเทียบผลของทุนทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิตระหว่างรุ่น	110
ตารางที่ 5-6 การประเมินราคาเงา (บาท/เดือน) จำแนกตามรุ่น	112
ตารางที่ 6-1 ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของตัวอย่าง (ร้อยละ)	121
ตารางที่ 6-2 ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต	132

ตารางที่ 6-3 แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต	134
ตารางที่ 6-4 แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต (จำแนกตามรุ่น)	137

สารบัญรูป

รูปที่ 3-1 กรอบแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขเชิงอัตวิสัย	51
รูปที่ 3-2 การปรับตัวของความสุขเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางรายได้ (Income Shock)	53
รูปที่ 3-3 ความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิต (Life Ladder)	61
รูปที่ 3-4 สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าคนส่วนใหญ่สามารถไว้ใจได้ จำแนกตามประเทศ (%)	64
รูปที่ 5-1 ขอบเขตการวิเคราะห์ราคาเงา	94
รูปที่ 5-2 ร้อยละของคนไทยที่มีความพึงพอใจในชีวิตระดับต่างๆ	103
รูปที่ 5-3 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตรายจังหวัด	103
รูปที่ 6-1 ความพึงพอใจในชีวิตโดยภาพรวม	123
รูปที่ 6-2 ความสุขโดยภาพรวม ในวันที่ผ่านมา	124
รูปที่ 6-3 ระดับความวิตกกังวลโดยภาพรวม ในวันที่ผ่านมา	124
รูปที่ 6-4 ความรู้สึกถึงการมีคุณค่าในชีวิตโดยภาพรวม	124
รูปที่ 6-5 ความวิตกกังวลโดยภาพรวม ที่มีผลมาจากเหตุการณ์โรคระบาดโควิด-19	125
รูปที่ 6-6 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าทุกวันนี้ท่านสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเสรี	125
รูปที่ 6-7 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าท่านสามารถเลือกทางเดินชีวิตของท่านได้ด้วยตัวท่านเอง	125
รูปที่ 6-8 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าท่านมีทางเลือกในการใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัย	126
รูปที่ 6-9 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าท่านสามารถเดินคนเดียวในละแวกบ้านในช่วงเวลากลางคืนได้อย่างปลอดภัย	126
รูปที่ 6-10 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าปัจจุบันภายในชุมชนของท่านมีการจัดการขยะที่ดี	127
รูปที่ 6-11 ถ้านี้ท่านเจ็บป่วยท่านจะได้รับการรักษาพยาบาลฟรีและมีมาตรฐาน	127
รูปที่ 6-12 ท่านเคยจ่ายเงินให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อราชการหรือไม่	128
รูปที่ 6-13 เมื่อเปรียบเทียบกับรุ่นพ่อแม่ท่าน คิดว่าคุณภาพการศึกษาและความรู้ที่ได้จากโรงเรียนที่ระดับการศึกษาเดียวกันกับพ่อแม่รุ่นท่านดีกว่าหรือแย่กว่ารุ่นพ่อแม่	128
รูปที่ 6-14 เมื่อเปรียบเทียบกับรุ่นพ่อแม่ของท่าน ท่านคิดว่าตนเองมีอาชีพ และรายได้ที่ดีกว่าหรือแย่กว่ารุ่นพ่อแม่ (เทียบกับตอนที่พ่อแม่มีอายุเท่ากับท่าน)	128

อภิธานศัพท์

เศรษฐศาสตร์ความสุข (Economics of Happiness) เป็นการ ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม สถาบัน และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตหรือความสุขเชิงอัตวิสัย ความสุขในที่นี้เป็นความสุขทางโลก มิใช่ความสุขทางธรรมในแนวทางของศาสนาพุทธ

ความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) เป็นการให้แต่ละบุคคล ประเมินชีวิตของตนในภาพรวมว่าพึงพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่มากน้อยเพียงใด การประเมินความพึงพอใจในชีวิตอาจจะเปรียบเทียบกับขั้นบันไดของชีวิต (Cantril Ladder) ถ้าประเมินตนเองว่าไม่พึงพอใจในชีวิตเลย ชีวิตแย่ที่สุด ไม่สามารถจะไปกว่านี้ได้อีก จะอยู่ในบันไดขั้นที่ 0 ถ้าประเมินชีวิตตนเองว่า พึงพอใจในชีวิตมากที่สุด ไม่มีสิ่งใดทำได้ดีไปกว่านี้ ก็จะถูกจัดอยู่ในขั้นสูงสุด ซึ่งมักให้ค่าสูงสุดเท่ากับ 10

ความสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-Being) เป็นการวัดเกี่ยวกับ อารมณ์ ความรู้สึก ความพึงพอใจในชีวิต และการมีคุณค่าของชีวิต โดยให้แต่ละบุคคลประเมินด้วยตัวเอง ความสุขเชิงอัตวิสัยประกอบด้วย 3 มิติ คือ ความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวม อารมณ์ (ด้านบวกและด้านลบ) และการมี ชีวิตที่มีคุณค่าและมีความหมาย (Eudaimonia) คำว่า “ความสุข” เป็นภาวะ ความรู้สึกเชิงอารมณ์ ที่ประเมิน ณ จุดหนึ่งของเวลา

ความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคล (Personal Well-Being) เป็นคำที่ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สหราชอาณาจักร ใช้แทนคำว่า ความสุขเชิงอัตวิสัย เนื่องจากมีความเห็นว่า เป็นคำที่สามารถใช้สื่อสารกับประชาชนเข้าใจได้ ง่ายกว่า โดยทั้งสองคำมีความหมายเดียวกัน

ความสุขเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-Being) เป็นความสุขที่มี สิ่งที่จับต้องได้ที่ทำให้ชีวิตดี มีการตอบสนองต่อความจำเป็นของมนุษย์ ซึ่งโดยทั่วไปมักจะวัดจากระดับรายได้เป็นสำคัญ บางหน่วยงานวัดความสุข เชิงภาวะวิสัยจากหลายตัวแปร เช่น การศึกษา สุขภาพ ลำดับขั้นทางสังคม ความปลอดภัย หรือเหตุการณ์ทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้บ่งบอก ถึงการมีชีวิตที่ดี

บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) คือ มาตรฐานพฤติกรรม ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อร่วมกันของคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือ

ในสังคมเดียวกัน ว่าสมาชิกในกลุ่มหรือสังคมควรประพฤติตนอย่างไรในสถานการณ์ต่างๆ จึงจะเรียกว่ายอมรับได้ และพฤติกรรมอย่างไรที่คนในกลุ่มหรือสังคมยอมรับไม่ได้

การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) หมายถึง การช่วยเหลือกันโดยสมาชิกครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน และบุคคลอื่นๆ ในสังคม โดยรูปแบบของความช่วยเหลืออาจเป็นเงิน สิ่งของ อารมณ์ หรือแรงงาน

ทุนทางสังคม (Social Capital) หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมที่สามารถนำไปสู่การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์นี้อาจจะเป็นตัวเงินหรือไม่ใช้เงินก็ได้ ความสัมพันธ์นี้อาจจะเป็นได้ทั้งระดับเล็กๆ ระหว่างบุคคลไปจนถึงขนาดใหญ่เป็นเครือข่ายหรือสถาบัน ทุนทางสังคมในหนังสือนี้ประกอบด้วยความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวหรือระหว่างเพื่อน การมีส่วนร่วมในสังคม การสนับสนุนกันทางสังคม รวมถึงความไว้วางใจในสังคม ทุนทางสังคมเหล่านี้เป็นมิติที่ผู้คนให้คุณค่า เนื่องจากทำให้คนรู้สึกดีขึ้นกับการอยู่ในสังคมที่มีความสัมพันธ์ที่ดี มีการช่วยเหลือกัน และไว้วางใจกันได้

ราคาเงา (Shadow Price) เป็นราคาของสินค้า บริการ หรือสิ่งอื่นๆ ที่ถูกคำนวณเพื่อสะท้อนถึงค่าเสียโอกาสหรือมูลค่าที่บุคคลหรือสังคมประเมินให้ สินค้าหรือบริการหลายอย่างไม่มีการซื้อขายในตลาดจึงไม่มีราคาที่ใช้ในการอ้างอิงได้ เช่น ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ไม่มีการซื้อขายแต่เป็นสิ่งที่บุคคลและสังคมให้คุณค่า การประเมินความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนให้มีหน่วยเป็นเงินจึงเป็นการประเมิน “ราคาเงา” ของความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน

เทคนิคความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction Approach, LSA) เป็นเทคนิคหนึ่งที่ใช้ในการประเมิน “ราคาเงา” การใช้วิธี LSA ประเมินราคาเงา เริ่มจากการสร้างแบบจำลองความพึงพอใจในชีวิตหรืออรรถประโยชน์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของระหว่างตัวแปรที่ต้องการประเมินมูลค่าราคาเงาและตัวแปรรายได้กับความพึงพอใจในชีวิต ราคาเงาคำนวณได้จากอัตราหน่วยสุดท้ายของการทดแทนกันระหว่างรายได้และตัวแปรที่สนใจ

บทที่ 1

บทนำ

การประเมินชีวิตความอยู่ดีกินดีของคนไทยคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะถามว่า “คนไทยมีความสุขดีหรือไม่กับสภาพเศรษฐกิจที่พัฒนาขึ้น และสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป” ปัจจัยทางด้านรายได้เพียงอย่างเดียว เช่น การมีรายได้สูงขึ้นสามารถทำให้ชีวิตอยู่ดีมีความสุขเพิ่มขึ้นด้วยหรือไม่ การประเมินความสุขขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคลที่ประเมินด้วยตัวเองว่าจะให้คุณค่าหรือน้ำหนักกับมิติต่างๆ เช่น จะให้น้ำหนักกับมิติทางด้านรายได้ ด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านการทำงาน หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มากน้อยต่างกันอย่างไร การให้น้ำหนักในมิติด้านต่างๆ ของคนที่ต่างกันอาจจะทำให้รัฐประสพความยุ่งยากในการทำให้คนในประเทศมีความสุขโดยรวมยิ่งขึ้น รายงานของ The Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD (2013) ชี้แนะแนวทางในการออกแบบนโยบายภาครัฐว่า ควรเป็นการสร้างนโยบายที่ทำให้คนมีความพึงพอใจในชีวิต ภาครัฐไม่ควรตัดสินใจโดยขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ว่านโยบายใดดีต่อประชาชนหรือทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในระยะหลังหลายประเทศพยายามที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) และความสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-Being) ของประชากรในประเทศเพิ่มขึ้น

ระดับความพึงพอใจในชีวิตของคนเป็นทางเลือกหนึ่งที่ใช้ในการประเมินชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศ และยังสามารถใช้เป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาประเทศ นอกเหนือไปจากเรื่องการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่มักจะดูจากมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติหรือรายได้ของประเทศ ประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ เช่น อังกฤษ เยอรมัน ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา ได้จัดทำการศึกษาความพึงพอใจในชีวิตของคนในประเทศ

เป็นประจำ และได้ให้ความสำคัญในการนำมาประเมินความพึงพอใจของ
คนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละปีหรือตอนนโยบายของรัฐ การศึกษาการ
เลือกตั้งของสหภาพยุโรปย้อนหลัง 40 ปี พบว่า ความพึงพอใจในชีวิตของ
ประชาชนเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดที่อธิบายว่ารัฐบาลนั้น ๆ จะได้รับการ
เลือกตั้งอีกครั้งหรือไม่ ข้อมูลความพึงพอใจในชีวิตสามารถใช้คาดการณ์
เกี่ยวกับความชอบที่มีต่อรัฐได้ดีกว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจอื่น (Clark et al.,
2018) Angela Merkel อดีตนายกรัฐมนตรีประเทศเยอรมันได้กล่าวไว้ว่า
“What matters to people must be the guideline for our policies” (อ้างถึง
ใน Clark et al., 2018, หน้า 13)

ในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมาการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจ
ในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยมีความก้าวหน้าอย่างมากโดยเฉพาะในกลุ่ม
ประเทศที่มีรายได้สูง ส่วนหนึ่งของความก้าวหน้าในการวิจัยมาจากการมี
ข้อมูลที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ ประเทศสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา
เยอรมนี กลุ่มประเทศ OECD และออสเตรเลีย มีการจัดเก็บข้อมูล
ขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตและตัวแปรที่สำคัญๆ ที่มี
ความเกี่ยวข้องกัน ข้อมูลที่จัดเก็บเป็นข้อมูลที่มีคุณภาพที่สามารถใช้
เป็นตัวแทนในระดับประเทศ และมีขนาดกลุ่มตัวอย่างเพียงพอที่จะเป็นตัวแทน
ของกลุ่มประชากรย่อยที่สนใจศึกษา

สำหรับประเทศไทยเริ่มมีการวิพากษ์ถึง “สังคมที่มีความสุข”
อย่างแพร่หลายในบริบทที่เป็นเป้าหมายประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ
ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 อีกทั้งรายงาน
“พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง
และยั่งยืน” ได้มีการอ้างถึงประเด็นทางด้านความสุขว่าถือเป็นเป้าหมายหนึ่ง
ในการพัฒนาประเทศ

**“สังคมไทย 4.0 เป็นสังคมที่มีความหวัง (Hope)
เป็นสังคมที่มีความสุข (Happiness) มีความสมานฉันท์
(Harmony) มีความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับต่ำ
มีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ดี”**

(กองบริหารงานวิจัยและ
ประกันคุณภาพการศึกษา, 2559)

การทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับมิติของความสุขของคนในประเทศ และบทบาทของภาครัฐในการนำความสุขมาสู่ประชาชนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการนำพาประเทศไทยไปสู่สังคมไทย 4.0 ตามเป้าหมายของการพัฒนา

1.1 ความหมายและองค์ประกอบ

“ความสุขเชิงอัตวิสัย” (Subjective Well-Being) เป็นการวัดเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก ความพึงพอใจในชีวิต โดยให้แต่ละบุคคลประเมินด้วยตัวเอง ในขณะที่ความสุขเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-Being) มักเน้นประเด็นด้านรายได้และสิ่งที่จับต้องได้เป็นหลัก OECD (2013) ได้ให้ความหมาย ความสุขเชิงอัตวิสัย ไว้ดังนี้

“สภาพจิตใจที่ดี ซึ่งเป็นการประเมินโดยปัจเจกทั้งด้านความรู้สึกทางบวก และทางลบผ่านประสบการณ์ของการดำเนินชีวิตของแต่ละคน”

OECD (2013) และ Office for National Statistics (2018) วัดความสุขเชิงอัตวิสัยออกเป็น 3 มิติ คือ 1) มิติทางด้านการประเมินชีวิต (Life Evaluation) 2) มิติทางอารมณ์ (Affect) และ 3) มิติทางเชิงคุณค่าและการมีเป้าหมายในชีวิต (Eudaimonia) โดยมิติทั้ง 3 สามารถอธิบายความหมายและขอบเขตได้ดังนี้

1.1.1 การประเมินชีวิต (Life Evaluation)

การประเมินชีวิต คือการให้แต่ละบุคคลประเมินชีวิตของตนเองในภาพรวม หรือจำแนกตามหัวข้อ เช่น การประเมิน “ความพึงพอใจในชีวิต” ในภาพรวม (Overall Life Satisfaction) หรือการประเมินเฉพาะด้าน เช่น การประเมินความพึงพอใจต่อสุขภาพ หรือสถานะทางการเงินของตน เป็นต้น การประเมินชีวิตของแต่ละบุคคลตามหลัก Peak-End Rule อาจขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบประสบการณ์ในอดีตเฉพาะตอนที่เข้มข้นที่สุด (Peak) และตอนจบ (End) กับประสบการณ์ในปัจจุบัน หรือสถานการณ์ปกติ การศึกษาที่วัดความสุขเชิงอัตวิสัยโดยใช้การวัดความพึงพอใจในชีวิต ในภาพรวมมีอย่างแพร่หลาย

1.1.2 อารมณ์ (Affect)

การประเมินภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึก เป็นการประเมินจากประสบการณ์ที่บุคคลนั้นๆ รู้สึก ตามจุดของช่วงเวลาหรือการทำกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป อารมณ์แบ่งกว้างๆ ได้เป็น 2 มิติ คือ 1) อารมณ์ทางด้านบวก (Positive Affect) เช่น ความสุข (Happiness) ความเบิกบานใจ (Joy) เป็นต้น และ 2) อารมณ์ทางด้านลบ (Negative Affect) เช่น ความเศร้า ความโกรธ ความกลัว ความกระวนกระวายใจ เป็นต้น

1.1.3 มิติเชิงคุณค่าและการมีเป้าหมายในชีวิต (Eudaimonia)

คำว่า “Eudaimonia” เป็นคำศัพท์ภาษากรีกโบราณที่ใช้อ้างอิงความสุขตามมุมมองของอริสโตเติล ที่มองว่าชีวิตที่ดี (Good Life) คือชีวิตที่มีคุณค่า การมีเป้าหมายในชีวิต และการใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย กล่าวได้ว่า กรอบ Eudaimonia แตกต่างจากการประเมินชีวิตและอารมณ์ตรงที่ว่าความอยู่ดีมีสุขในมิติ Eudaimonia ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ (Functioning) และการตระหนักรู้ในศักยภาพของแต่ละบุคคล Steptoe and Fancourt (2019) กล่าวว่าความรู้สึกว่าชีวิตมีความหมาย มีขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจและความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการประเมินชีวิต (Life Satisfaction)

การศึกษาวิจัยที่ผ่านมา มีทั้งสนับสนุนแนวคิดที่ว่าความสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-Being) ควรมีการวิเคราะห์แยกเป็น 3 องค์ประกอบ (ดังที่กล่าวข้างต้น) และแนวคิดที่ว่าความสุขเชิงอัตวิสัย สามารถวัดได้จากการประเมินความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวม การประเมินแบบแยกองค์ประกอบหรือใช้มิติเดียวเป็นตัวแทน มีข้อดี/ข้อด้อยที่แตกต่างกัน

งานวิจัยจำนวนหนึ่งเลือกที่จะให้ความสำคัญกับมิติการประเมินชีวิต (Life Evaluation) หรือความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวม เป็นตัวแปรเดียวหลักในการสะท้อนความสุขเชิงอัตวิสัย เนื่องจากเข้าใจง่ายในการสื่อสาร มีความครอบคลุม สามารถสะท้อนภาพรวมของชีวิตได้มากกว่าองค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก มีเสถียรภาพในระยะยาวและมีความเชื่อมโยงกับตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคม ยกตัวอย่างงานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว เช่น Helliwell & Putman (2004) วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างการประเมินความสุขและความพึงพอใจในชีวิต ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าข้อมูลความสุขที่ประเมินด้วยตนเองสะท้อนสถานการณ์ในระยะสั้น

และขึ้นอยู่กับอารมณ์ ณ ช่วงเวลานั้นๆ ในขณะที่ความพึงพอใจในชีวิตเป็นการประเมินในระยะยาวและมีความเสถียรมากกว่า Peiro (2006) ศึกษาข้อมูล World Values Survey ในช่วงปี ค.ศ. 1995 ถึง 1996 พบว่า ความสุขไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวแปรทางเศรษฐกิจ ซึ่งต่างกับความพึงพอใจในชีวิตที่ตัวแปรทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ รายงานการวิจัยของ Clark et al. (2018) เลือกให้ความสำคัญในการวัดความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ โดยมองว่าถึงแม้ความสุขจะมีความสำคัญมากในการสะท้อนคุณภาพชีวิตของคน ณ ช่วงเวลานั้นๆ แต่ยังคงมีข้อจำกัดในการประเมินและเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเร็วเมื่อเทียบกับตัวแปรความพึงพอใจในชีวิต

อย่างไรก็ตาม แนวคิดและงานวิจัยอีกส่วนหนึ่งมองว่าการวัดความสุขเชิงอัตวิสัยโดยใช้การประเมินชีวิตเป็นตัวแทนเพียงตัวแปรเดียว เป็นการสะท้อนมิติการวัดที่ไม่ครอบคลุม และอาจขาดความลึกในการอธิบายผล (เช่น มิติทางด้านเวลา และผลกระทบของนโยบายรัฐหรือกิจกรรม) งานวิจัยเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนผลสรุปดังกล่าวคือ การศึกษาของ Arthaud-Day et al. (2005) ที่วิเคราะห์ด้วยแบบจำลองโครงสร้าง (Structural Equation Model) พบว่า มิติด้านการประเมินชีวิต มิติอารมณ์ทางด้านบวก และมิติอารมณ์ทางด้านลบ มีความเป็นอิสระต่อกัน อีกทั้งเมื่อวิเคราะห์แบบจำลองโดยใส่ตัวแปรทั้ง 3 มิติ เปรียบเทียบกับแบบจำลองที่ใช้ความพึงพอใจในชีวิตเป็นตัวแทนความสุขเชิงอัตวิสัยเพียงตัวแปรเดียว พบว่าแบบจำลองรูปแบบแรกมีความเหมาะสมกับข้อมูลที่นำมาศึกษามากกว่า (วิเคราะห์จากค่าสถิติ GFI, CFI, RMSEA และ ระดับ Factor Loadings)

การวิจัยเชิงประจักษ์ข้างต้น สนับสนุนมุมมองของ Dolan and Metcalfe (2012) และ Stiglitz et al. (2009) ที่กล่าวว่า ความสุขเชิงอัตวิสัยมีขอบเขตที่กว้างกว่าคำว่า ความสุข และความพึงพอใจในชีวิต โดยมีองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ทั้งบวกและลบ รวมทั้งประเด็นทางด้านคุณค่าและเป้าหมายในชีวิต องค์ประกอบของแต่ละองค์ประกอบมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแตกต่างกัน ดังนั้น องค์ประกอบของความสุขเชิงอัตวิสัยแต่ละด้านควรวัดแยกจากกัน

ดังนั้น ในหนังสือ “เศรษฐศาสตร์ความสุข” เล่มนี้จึงใช้คำจำกัดความ “ความพึงพอใจในชีวิต” (Life Satisfaction) ในความหมายถึง การให้แต่ละบุคคลประเมินชีวิตของตนในภาพรวม ส่วนความสุขเชิงอัตวิสัย (Subjec-

tive Well-Being) เป็นความสุขในความหมายที่กว้างที่ประกอบด้วย 3 มิติ คือ ความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวม อารมณ์ (ด้านบวกและด้านลบ) และการมีเป้าหมายในชีวิต คำว่า “ความสุข” เป็นภาวะความรู้สึกเชิงอารมณ์ที่ประเมิน ณ จุดหนึ่งของเวลา ส่วนคำ “เศรษฐศาสตร์ความสุข” ในที่นี้รวมทั้งเรื่องความพึงพอใจในชีวิต และความสุขเชิงอัตวิสัย เข้าเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษา ขอบเขตของเศรษฐศาสตร์ความสุขค่อนข้างกว้าง รวมถึงแต่มีมติเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัย มิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตหรือความสุขเชิงอัตวิสัย และในที่นี้ยังรวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์ของทัศนคติ วัฒนธรรม ความไว้วางใจกันในสังคม ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัย

1.2 ประโยชน์ของการวัดความสุขเชิงอัตวิสัย

Dolan and Metcalfe (2012) กล่าวถึงการวัดความสุขเชิงอัตวิสัย เพื่อเป้าหมายเชิงนโยบาย และตัวชี้วัดที่สามารถนำมาอ้างอิงในการออกแบบนโยบายว่าควรมีคุณสมบัติหลัก 3 ประการดังนี้ ก) มีทฤษฎีที่น่าเชื่อถือในการอ้างอิง ข) เป็นที่ยอมรับได้ในสังคม และ ค) เป็นการวัดเชิงปริมาณ ซึ่งสามารถตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลที่ทำการจัดเก็บได้ ข้อมูลความสุขเชิงอัตวิสัยที่มีคุณภาพเพียงพอ สามารถใช้เป็นเครื่องมือของภาครัฐในการติดตามความก้าวหน้าของนโยบายหรือโครงการ (Monitoring Progress) การออกแบบนโยบาย (Informing Policy Design) และการประเมินนโยบาย (Policy Appraisal)

เครื่องมือที่มีเป้าหมายใน “การติดตามความก้าวหน้า” หรือการเปลี่ยนแปลงของความสุขเชิงอัตวิสัย จำเป็นต้องมีการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องและควรเป็นการเก็บข้อมูลระดับประเทศ (National Level) เพื่อวัดความผันผวนของตัวแปรตามช่วงเวลา การติดตามตัวแปรความสุขเชิงอัตวิสัยยังสามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน เช่น การเปรียบเทียบทิศทางการเปลี่ยนแปลงตัวแปรความสุขเชิงอัตวิสัยกับผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ การเปรียบเทียบดังกล่าวทำให้มั่นใจว่าการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ได้ลดความสุขของประชาชนในภาพรวม

ในขณะที่เป้าหมายเพื่อ “การออกแบบและการประเมินผลของนโยบาย” จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่มีความลึกมากขึ้นในระดับพื้นที่หรือจำแนกตามลักษณะตามประชากรศาสตร์ เช่น เป้าหมายเพื่อการออกแบบนโยบายจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยจำแนกความสุขเชิงอัตวิสัยตามองค์ประกอบย่อย เช่น เก็บข้อมูลความพึงพอใจในชีวิตที่มีต่อสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต และสถานการณ์การทำงาน เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น นโยบายเกี่ยวกับสุขภาพจิต หรือนโยบายในการแก้ปัญหาการว่างงาน ส่วนเป้าหมายเพื่อการประเมินนโยบาย ควรมีการวัดเพื่อสะท้อนต้นทุนและผลประโยชน์ของการจัดทำนโยบาย โดยการเก็บข้อมูลความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองเพื่อประเมินผลของนโยบาย

Dolan and Metcalfe (2012) ได้เสนอกับสำนักงานสถิติแห่งชาติของสหราชอาณาจักร (Office for National Statistics, ONS) ในการติดตามออกแบบ และประเมินนโยบาย โดยใช้เครื่องมือในการออกแบบสอบถามที่จำแนกตามวัตถุประสงค์ ดังแสดงในตารางที่ 1-1

ณัฐฉา เผ่าทวี (2559) กล่าวว่าหลักการวิจัยสำคัญในการหาตัวแปรความสุขที่สามารถนำมาใช้ออกแบบนโยบายของรัฐบาล คือ การวิเคราะห์ตามหลักวิชาการเพื่อแยกแยะว่าอะไรคือความสัมพันธ์ (Correlation) และอะไรคือความเป็นเหตุเป็นผล (Causation) ของตัวแปรที่ต้องการศึกษากับตัวแปรทางด้านความสุข การวิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผลของตัวแปรควรใช้ข้อมูลที่เก็บจากประชากรจำนวนมาก มีการจัดเก็บอย่างสม่ำเสมอ และมีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง

Clark et al. (2018) สรุปว่าข้อมูลความพึงพอใจในชีวิตสามารถนำไปใช้ในการตอบคำถามงานวิจัยได้ 3 ประเด็น คือ

1. ปัจจัยใดที่ทำให้คนในสังคมมีความพึงพอใจในชีวิตมากขึ้นหรือน้อยลง โดยกำหนดให้ความพึงพอใจในชีวิตเป็นตัวแปรตาม ปัจจัยที่มีการศึกษาอย่างแพร่หลาย เช่น รายได้ และการว่างงาน

2. เมื่อคนมีความพึงพอใจในชีวิตแล้ว จะส่งผลต่อตนเองและสังคมอย่างไร โดยกำหนดให้ตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตเป็นตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์ เช่น การศึกษาว่าหากพนักงานมีความพึงพอใจในงานที่ทำ จะส่งผลต่อผลิตภาพในการทำงานอย่างไร หรือระดับความพึงพอใจในชีวิตของปัจเจกบุคคลมีผลเชื่อมโยงต่ออัตราการฆ่าตัวตายหรือไม่

ตารางที่ 1-1 แนวคำถามในการวัดความสุขเชิงอัตวิสัย			
องค์ประกอบความสุขเชิง อัตวิสัย	การใช้ประโยชน์ในด้าน		
	การติดตามความก้าวหน้า ของโครงการ	การออกแบบนโยบาย	การประเมินนโยบาย
การวัดการประเมินชีวิต	โดยภาพรวม คุณพอใจ กับชีวิตของคุณทุกวันนี้ มากน้อยแค่ไหน	คุณพอใจกับด้านต่างๆ ต่อไปนี้ของคุณมากน้อย เพียงใด: ความสัมพันธ์ ส่วนบุคคล / สุขภาพ ร่างกาย / สุขภาพจิต / สถานการณ์การทำงาน / สถานการณ์ทางการเงิน / ที่อยู่อาศัย / การมีเวลา ทำในสิ่งที่ชอบ / ชีวิตความ เป็นอยู่ของบุตร	ความพึงพอใจในชีวิตที่ แบ่งตามองค์ประกอบย่อย และจำแนกตามพื้นที่ เช่น ความพึงพอใจที่มีต่อการ ให้บริการสุขภาพ การให้ บริการของรัฐบาลท้องถิ่น เป็นต้น
การวัดประสบการณ์ที่มี ผลต่อภาวะทางอารมณ์	โดยภาพรวม เมื่อวานนี้ คุณรู้สึกมีความสุข มากน้อยแค่ไหน	ถามเกี่ยวกับการประเมิน ความสุขเมื่อวานนี้ และเพิ่ม ความรู้สึกอื่นๆ ที่ต้องการ ติดตาม เช่น โดยภาพรวม เมื่อวานนี้คุณรู้สึกมีพลัง/ วิตกกังวล / ผ่อนคลาย ในการทำสิ่งต่างๆ มากน้อยเพียงใด	ถามเกี่ยวกับความสุข และความวิตกกังวล และ เพิ่มคำถามจำแนกตาม กิจกรรมที่ทำ หรือเพิ่มการ ประเมินอารมณ์จำแนก ตามองค์ประกอบย่อย เช่น ความกังวลที่มีต่อสถานะ ทางการเงิน เป็นต้น
การวัดความมีคุณค่า ในชีวิต	โดยภาพรวม คุณคิดว่า สิ่งที่คุณทำในชีวิตมีคุณค่า มากน้อยแค่ไหน		ถามเกี่ยวกับการประเมิน คุณค่าในชีวิตในภาพรวม และเพิ่มประเด็นเกี่ยวกับ คุณค่าในชีวิตจำแนกตาม กิจกรรมที่ทำ

ที่มา: Dolan and Metcalfe (2012)

3. การประเมินมูลค่าสินค้าสาธารณะ หรือสินค้าที่ไม่มีราคาในตลาด ด้วยการหา “ราคาเงา” (Shadow price) โดยใช้แนวคิด Life Satisfaction Approach วิธีการคือ การนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์สมการถดถอยและทำการเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์ตัวที่สนใจที่ไม่มีราคาตลาดกับตัวแปรทางด้านรายได้ สินค้าและบริการที่ไม่มีราคาตลาด เช่น ความไว้วางใจในสังคม มลพิษทางอากาศ ความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นต้น งานวิจัยที่ใช้แนวคิดดังกล่าวในการวิเคราะห์ เช่น การศึกษาของ Van Praag and Baarsma (2005) ที่ใช้แบบสำรวจความพึงพอใจในชีวิตเพื่อประเมินมูลค่ามลพิษทางเสียงจากเครื่องบิน Luechinger (2009) ประเมินคุณภาพทางอากาศ Chandoevrit and Thampanishvong (2015) ประเมินราคาเงาของการมี

สุขภาพดี การช่วยเหลือผู้อื่น และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม Powdthavee (2008) ประเมินราคาเงาของความถี่ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ญาติ และเพื่อนบ้าน

1.3 เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้

หนังสือเศรษฐศาสตร์ความสุข (เชิงอัตวิสัย) เล่มนี้ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัย การใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางการนำเสนอนโยบายสาธารณะ เนื้อหาของหนังสือมี 7 บท โดยบทที่ 1 เป็นบทนำและการอธิบายความหมายของความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัย บทที่ 2 จึงเป็นเรื่องของการสำรวจความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยจากประสบการณ์ของประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทย ข้อมูลจากการสำรวจเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์ความสุข บทที่ 3 เป็นข้อสรุปของงานวิจัยนานาชาติว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยของคน ซึ่งจากงานวิจัยนานาชาติพบว่า ความไว้วางใจและทุนทางสังคมมีบทบาทสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตของคน ในบทที่ 4 เป็นการเสนอเทคนิคความพึงพอใจในชีวิตที่ใช้ประเมินมูลค่าของตัวแปรทางสังคม เช่น การประเมินมูลค่าทุนทางสังคม ดังนั้น ในบทที่ 5 จึงเป็นการใช้ข้อมูลการสำรวจระดับประเทศในการศึกษาบทบาทของทุนทางสังคมต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย รวมถึงประเมินว่าคนไทยให้มูลค่ากับทุนทางสังคมและปัจจัยอื่นๆ เพียงใด บทที่ 6 เป็นเรื่องความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยกับความสัมพันธ์ของตัวแปรบรรทัดฐานทางสังคมและตัวแปรเชิงสถาบันซึ่งคนแต่ละรุ่นให้ความสำคัญที่แตกต่างกัน ส่วนบทที่ 7 เป็นบทส่งท้ายและเสนอแนวทางการนำผลการศึกษาความพึงพอใจในชีวิตไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย

เอกสารอ้างอิง

- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). **พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน**. <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2017/20171114-draeqa-blueprint.pdf>
- ณัฐวุฒิ เผ่าทวี. (2559). **How Happiness Works and Why We Behave the Way We Do ความสุขทำงานยังไง**. กรุงเทพฯ: แชลมอนบุ๊ก.
- Arthaud-day, M.L., Rode, J.C., Mooney, C.H. & Near, J.P. (2005). The Subjective Well-being Construct: A Test of its Convergent, Discriminant, and Factorial Validity. **Social Indicators Research**, 74(3), 445–476.
- Chandoevrit, W., & Thampanishvong, K. (2016). Valuing Social Relationships and Improved Health Condition Among the Thai Population. **Journal of Happiness Studies**, 17(5), 2167–2189.
- Clark, A. E., Fleche, S., Layard, R., Powdthavee, N., & Ward, G. (2018). **Origins of Happiness: The Science of Well-Being over the Life Course**. *Origins of Happiness: The Science of Well-Being over the Life Course*. New Jersey: Princeton University Press.
- Dolan, P., & Metcalfe, R. (2012). Measuring subjective wellbeing: recommendations on measures for use by national governments. **Journal of social policy**, 41(2), 409-427.
- Helliwell, J. F., & Putnam, R. D. (2004). The Social Context of Well-Being. *Philosophical transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological sciences*, 359(1449), 1435-1446. doi:10.1098/rstb.2004.1522
- Office for National Statistics. (2018, September 26). **Personal well-being user guidance**. <https://www.ons.gov.uk/people-populationandcommunity/wellbeing/methodologies/personalwellbeingsurveyuserguide>

- Luechinger, S. (2009). Valuing Air Quality Using the Life Satisfaction Approach. **The Economic Journal**, 119(536), 482-515.
- OECD (2013). **OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being**. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264191655-en>.
- Peiró, A. (2006). Happiness, Satisfaction and Socio-economic Conditions: Some International Evidence. **The Journal of Socio-Economics**, 35(2), 348-365. doi:<https://doi.org/10.1016/j.socec.2005.11.042>
- Powdthavee, N. (2008). Putting a Price Tag on Friends, Relatives, and Neighbours: Using Surveys of Life Satisfaction to Value Social Relationships. **Journal of Socio-Economics**. 37(4). 1459-1480. doi: 10.1016/j.socec.2007.04.004.
- Step toe, A., & Fancourt, D. (2019). Leading a Meaningful Life at Older Ages and its Relationship with Social Engagement, Prosperity, Health, Biology, and Time Use. **Proceedings of the National Academy of Sciences**, 116(4), 1207-1212. doi:10.1073/pnas.1814723116
- Stiglitz, J., Sen, A., & Fitoussi, J.-P. (2009). The measurement of economic performance and social progress revisited: Reflections and Overview. **Sciences Po Publications**. <https://ideas.repec.org/p/spo/wpmain/infohdl2441-516uh8ogmqild-h09h4687h53k.html>
- Van Praag, B. M. S. & Baarsma, B. E. (2005). Using Happiness Surveys to Value Intangibles: the Case of Airport Noise. **Economic Journal**, 115(500), 224-46.

บทที่ 2

การสำรวจความสุข เชิงอัตวิสัย

ระดับความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยเป็นสิ่งที่ต้องทำการวัด การวัดความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยนั้นไม่สามารถทำได้ด้วยเครื่องมือที่มีมาตรวัดแบบมาตรฐานนานาชาติที่มีการยอมรับโดยทั่วไป การวัดความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยแตกต่างจากการวัดอุณหภูมิ การวัดรายได้ การวัดน้ำหนักหรือความสูงที่มีมาตรวัดมาตรฐาน การจะมีข้อมูลที่วัดระดับความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยจึงต้องอาศัยการทำการสำรวจ

ในบทนี้นำเสนอการสำรวจความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยที่ทำกันในต่างประเทศและการสำรวจที่ทำในประเทศไทย

2.1 การสำรวจความสุขเชิงอัตวิสัยในต่างประเทศ

การวิจัยเกี่ยวกับความสุขเชิงอัตวิสัย และความพึงพอใจในชีวิต มีความก้าวหน้าอย่างมากในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมา โดยความก้าวหน้าในการวิจัยดังกล่าว ขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของการวัดและกระบวนการจัดเก็บข้อมูล และระเบียบวิธีวิจัย การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสุขที่ครอบคลุมหลายประเทศทั่วโลก คือ The Gallup World Poll และ World Value Survey ส่วนการสำรวจที่ทำในระดับประเทศมีหลายประเทศ ยกตัวอย่างเช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เยอรมนี กลุ่มประเทศ OECD และ ออสเตรเลีย มีการจัดเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีคุณภาพที่สามารถใช้เป็นตัวแทนของประชากรในระดับประเทศ นอกจากนี้ สหราชอาณาจักร

เยอรมนี และออสเตรเลีย มีการเก็บข้อมูลในลักษณะ “Household Panel” สหราชอาณาจักรและเยอรมนียังมีการเก็บข้อมูลที่เรียกว่า “Birth Cohort Survey” เป็นการเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิด เพื่อศึกษาเส้นทางชีวิตตามช่วงวัยอีกด้วย (OECD, 2013)

ในที่นี้ขอก้าวถึงการจัดเก็บข้อมูลความสุขเชิงอัตวิสัยในต่างประเทศ 5 แหล่ง คือ (1) World Happiness Report หรือย่อว่า WHR (2) World Values Survey หรือย่อว่า WVS (3) British Office for National Statistics หรือย่อว่า ONS (4) British Household Panel Survey หรือย่อว่า BHPS และ (5) Socio-Economic Panel หรือย่อว่า SOEP

2.1.1 World Happiness Report [WHR]

รายงานความสุขโลก (World Happiness Report: WHR) ปัจจุบันจัดทำโดย The United Nations Sustainable Development Solutions Network ร่วมมือกับมูลนิธิ Ernesto Illy เผยแพร่ครั้งแรกในปี ค.ศ. 2012 จัดทำประจำทุกสองปี WHR เป็นรายงานที่สะท้อนข้อมูลความสุขระดับโลก โดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนสามารถถูกประเมินได้อย่างน่าเชื่อถือ และมีความเที่ยงตรงผ่านการออกแบบตัวชี้วัดเกี่ยวกับความสุขเชิงอัตวิสัยที่มีมิติที่แตกต่างกันออกไป ในการจัดอันดับความสุขของแต่ละประเทศ WHR ใช้ข้อมูลที่จัดเก็บโดย Gallop World Poll (GWP) ที่เรียกว่าการประเมินแบบขั้นบันไดแห่งความสุข (Cantril Ladder) โดยสอบถามเกี่ยวกับการประเมินชีวิตด้วยตนเองด้วยข้อคำถามเดียวคือ “โปรดจินตนาการบันไดทั้งหมด 10 ขั้น เริ่มตั้งแต่ขั้นที่ 0-10 โดยขั้นที่ 10 แสดงถึงชีวิตที่ดีที่สุดสำหรับคุณ และขั้นที่ 0 ของบันได แสดงถึงชีวิตที่เลวร้ายที่สุด คุณรู้สึกว่าคุณยืนอยู่ ณ บันไดขั้นที่เท่าไร?”

มาตรวัด Cantril พัฒนาโดย Hadley Cantril มีการใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการประเมินความอยู่ดีมีสุข Diener et al. (2009) ได้วิเคราะห์ว่าการประเมินแบบขั้นบันไดแห่งความสุข สามารถสะท้อนการประเมินชีวิตที่มีความต่อเนื่องของระยะเวลาได้มากกว่าภาวะทางอารมณ์ จุดเด่นของ Cantril Scale ที่แตกต่างจากมาตรวัดความอยู่ดีมีสุขอื่นๆ คือ ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถยึดตนเองเป็นหลัก โดยสามารถประเมินได้ตามมุมมอง หรือประสบการณ์ของตนเองที่ผ่านมา

Gallup ศึกษาการประเมินแบบขั้นบันไดแห่งความสุข จาก 150 ประเทศ เพื่อวิเคราะห์จุดตัด (Cut-off) ของช่วงคะแนน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 จุดตัด (Cut-Off) ช่วงคะแนนทัศนคติต่อระดับความอยู่ดีมีสุข		
กลุ่ม	จุดตัดคะแนน	ทัศนคติต่อระดับความอยู่ดีมีสุข
Thriving	≥ 7	มาก
Struggling	5-6	ปานกลาง
Suffering	≤ 4	น้อย
ที่มา: GWP		

รายงาน WHR 2019 (Helliwell, et al., 2019) จัดอันดับความสุขของประเทศ โดยวัดจากค่าเฉลี่ยจากการประเมินชีวิตของคนในแต่ละประเทศจำนวนทั้งสิ้น 156 ประเทศ ในการเก็บข้อมูลแต่ละปี GWP สุ่มตัวอย่างประชากรประมาณ 1,000 คน จากแต่ละประเทศ สำหรับประเทศที่มีขนาดใหญ่ อย่างเช่น รัสเซียและจีนมีการสุ่มตัวอย่างมากกว่า 1,000 คน (ประเทศจีน 3,649 ตัวอย่าง ในปี ค.ศ. 2018) ส่วนประเทศขนาดเล็กลงมา เช่น เฮติ และจาเมกา ที่มีกลุ่มตัวอย่างประมาณ 500 คน การจัดอันดับในปี ค.ศ. 2019 ใช้ข้อมูลการประเมินชีวิตเฉลี่ยของแต่ละประเทศ 3 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 ถึง 2018 เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่เกิดจากการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Errors)

ประเทศที่มีความสุขมากที่สุด และน้อยที่สุดในโลก

การจัดอันดับประเทศที่มีความสุขมากที่สุดในโลก จากค่าคะแนนการประเมินชีวิตเฉลี่ย 3 ปี (2016-2018) ประเทศที่มีค่าเฉลี่ยมากอันดับ 1-4 จาก 156 ประเทศ คือ ประเทศฟินแลนด์ (7.769) เดนมาร์ก (7.600) นอร์เวย์ (7.554) และไอซ์แลนด์ (7.494) โดยประเทศ 20 อันดับแรก ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียและกลุ่มประเทศ OECD สำหรับเอเชีย ประเทศที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ไต้หวัน (6.446) ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 25 ประเทศที่ประเมินค่าความพอใจในชีวิตค่อนข้างต่ำส่วนใหญ่เป็นประเทศที่อยู่ในภาวะสงคราม หรือมีความไม่มั่นคงทางความปลอดภัยในชีวิต เช่น อัฟกานิสถาน (3.203) สาธารณรัฐแอฟริกากลาง (3.083) และ ชูดานใต้ (2.853) เป็นต้น

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ถูกจัดว่าคนในประเทศมีความสุขในอันดับที่ 52 ของโลก รายงานสถิติความสุขใน World Happiness Report ในปีพ.ศ. 2555 จนถึงปีพ.ศ. 2562 ได้แสดงให้เห็นว่า คนไทยมีความสุข (นิยามแบบกว้างในความหมายของความพึงพอใจในชีวิตหรือความสุขเชิงอัตวิสัย) ลดลงเรื่อย ๆ และปี พ.ศ. 2562 เป็นปีที่คนไทยมีความสุขต่ำที่สุด รายงาน WHR ได้ให้ข้อพึงสังเกตว่า การเปรียบเทียบอันดับคะแนนความสุขของประเทศต่างๆ เพื่อสรุปว่าประเทศไหนมีความสุขมากน้อยต่างกัน ควรวิเคราะห์ด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากบริบทสังคมและเศรษฐกิจ มิติทางวัฒนธรรม และพฤติกรรมของแต่ละภูมิภาคในโลกมีความแตกต่างกันตั้งแต่น้อยไปหามาก การเปรียบเทียบการจัดอันดับประเทศในภาพรวมระดับโลก อาจมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาการประเมินเกินความจริงหรือต่ำกว่าความจริง (Overstate หรือ Understate) หรือแม้แต่การแสดงออกถึงความรู้สึกที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจมีผลต่อการประเมินในแบบสอบถาม

ข้อมูลคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยเฉลี่ย 3 ปีล่าสุดเท่ากับ 6.008 เมื่อพิจารณาปัจจัยที่คิดเป็นสัดส่วนต่อค่าคะแนนดังกล่าว พบว่าการสนับสนุนทางสังคม และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยมากที่สุด รองมาคือ สุขภาพ (อธิบายด้วยอายุคาดเฉลี่ยของการมีสุขภาพ) อีสราภาพ ความมีน้ำใจ และทัศนคติที่มีต่อการคอร์รัปชัน ตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป รายงาน WHR มีจุดเด่น คือ การนำเสนอข้อมูลการประเมินชีวิต (ซึ่งแทนด้วยคำว่าความสุข) ของประเทศต่างๆ ทั่วโลก และนำมาจัดอันดับประเทศตามระดับค่าคะแนนความสุข ข้อมูลดังกล่าวจัดเก็บโดย GWP ซึ่งมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย เช่น การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) รวมทั้งมีการทดสอบความเพียงพอของขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เปรียบเสมือนมอนิเตอร์ในการติดตามความสุขของประเทศนั้นๆ การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ฐานข้อมูลที่ WHR ใช้เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ระดับโลก ซึ่งมีการนำข้อมูลดังกล่าวเชื่อมโยงสู่งานศึกษาวิจัยที่หลากหลาย

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อมูลการจัดอันดับประเทศตามระดับความสุข หรือแม้แต่การวิเคราะห์สัดส่วนของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อาจยังไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความอยู่ดีมีสุขของประเทศนั้นๆ ได้เท่าที่ควร

เนื้อหาส่วนอื่นๆ ในรายงานเป็นการสรุป สังเคราะห์ รวบรวม ศึกษาเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านการออกแบบนโยบาย และนวัตกรรมที่เกี่ยวกับความสุขเชิงอัตวิสัย ซึ่งมักอ้างอิงจากฐานข้อมูลอื่นๆ ด้วย เช่น ฐานข้อมูลที่จัดเก็บโดยภาครัฐของสหราชอาณาจักร เยอรมนี สหรัฐอเมริกา เป็นต้น อีกทั้งรายงาน WHR มีประเด็นที่มีข้อถกเถียงกันในเรื่องด้านการจัดอันดับประเทศจากข้อคำถามเพียงข้อคำถามเดียว ความเพียงพอของกลุ่มตัวอย่างแต่ละประเทศ และการจัดอันดับความสุขของประเทศต่างๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงประเด็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม สังคม มุมมองที่มีต่อความสุข การแสดงออกทางพฤติกรรมของแต่ละประเทศ

2.1.2 World Values Survey (WVS)

WVS เป็นฐานข้อมูลระดับโลก เก็บข้อมูลมากกว่า 80 ประเทศ การเก็บข้อมูลได้อาศัยความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น United National Development Program, World Bank, Bill and Melinda Gates Foundation และ European Values Study เป็นต้น เริ่มทำการเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี ค.ศ. 1981 ข้อมูล Wave ที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลในช่วงปี ค.ศ.1981-1984 เริ่มแรกเป็นการเก็บข้อมูลจาก 10 ประเทศ คือ อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย ฟินแลนด์ อังกฤษ ญี่ปุ่น เม็กซิโก แอฟริกาใต้ เกาหลีใต้ สวีเดน และสหรัฐอเมริกา โดยการเก็บข้อมูลนับเป็นส่วนหนึ่งของการสำรวจ European Values Study ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อตอบคำถามวิจัยว่า “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น มีผลต่อการเปลี่ยนค่านิยมพื้นฐาน และแรงจูงใจของประชาชน ในสังคมอุตสาหกรรมหรือไม่ อย่างไร” โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักวิจัยหรือผู้กำหนดนโยบายสามารถมีข้อมูลที่มีคุณภาพเพียงพอเพื่อใช้ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ ค่านิยม และแรงจูงใจในสังคมนั้นๆ ได้

ปัจจุบัน WVS มีการเก็บข้อมูลถึง Wave ที่ 7 (ตารางที่ 2-2) WVS มีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งข้อมูลส่วนบุคคล ระดับประเทศ และข้อมูลที่แบ่งตาม Wave ทำให้สามารถเปรียบเทียบข้อมูลภาคตัดขวางระหว่างประเทศ และข้อมูลอนุกรมเวลาเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มของตัวแปรได้ ในแบบสัมภาษณ์ WVS เริ่มจากการวางคำถามเกี่ยวกับการประเมินความสุขในชีวิต ตามด้วยการประเมินความพึงพอใจในชีวิตไว้ในส่วนต้นๆ ของแบบสอบถาม การเลือกกลุ่มตัวอย่าง กำหนดอายุตั้งแต่ 18

ปีขึ้นไป ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Stage Sampling) ซึ่งอิงตามหลักความน่าจะเป็น ขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละประเทศอยู่ในช่วง 1,000-1,500 คน วิธีการสัมภาษณ์ใช้แบบตัวต่อตัว (Face-To-Face Interview)

Wave	ปี	จำนวนประเทศ
Wave 7	2017-2021	80
Wave 6	2010-2014	60
Wave 5	2005-2009	58
Wave 4	1999-2004	41
Wave 3	1995-1998	57
Wave 2	1990-1994	18
Wave 1	1981-1984	10
ที่มา: WVS		

ข้อมูล WVS ถูกนำไปใช้ในการตอบโจทยงานวิจัยหลากหลายประเด็น เช่น การพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ประชาธิปไตย ศาสนา ความเท่าเทียมกันทางเพศ ทูทางสังคม และความสุขเชิงอัตวิสัย โดย WVS แบ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 14 ประเด็นดังนี้

1. ค่านิยมทางสังคมทัศนคติและแบบแผน (Social Values, Attitudes & Stereotypes)
2. ความอยู่ดีมีสุขในสังคม (Societal Well-Being)
3. ทูทางสังคม ความไว้วางใจและการเป็นสมาชิกขององค์กร (Social Capital, Trust and Organizational Membership)
4. มูลค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Values)
5. การทุจริต (Corruption)
6. การย้ายถิ่น (Migration)
7. ดัชนียุคหลัง วัตถุนิยม (Post-Materialist Index)
8. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science & Technology)
9. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Values)
10. ความปลอดภัย (Security)

11. ค่านิยมทางจริยธรรมและบรรทัดฐาน (Ethical Values & Norms)
12. ผลประโยชน์ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Interest and Political Participation)
13. วัฒนธรรมทางการเมืองและระบอบการเมือง (Political Culture And Political Regimes)
14. ข้อมูลประชากร (Demography)

จุดเด่นในการนำเสนอข้อมูลจาก WVS คือ มีการจัดทำ Inglehart-Welzel Cultural Map ที่แสดงมุมมองทางด้านค่านิยมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา ซึ่งแบ่งเป็น 4 แบบ คือ

1. ค่านิยมดั้งเดิม (Traditional Values) คือ คุณค่าที่เน้นการให้ความสำคัญด้านศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวแบบดั้งเดิม การเคารพต่อผู้มีอำนาจ/หรือเจ้าหน้าที่รัฐ คนที่มีค่านิยมด้านนี้ จะปฏิเสธการหย่าร้าง การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย สังคมเหล่านี้มีความภาคภูมิใจของชาติในระดับสูง และมีมุมมองแบบชาตินิยม

2. ค่านิยมตามเหตุผลทางโลก (Secular-Rational Values) เป็นค่านิยมที่ตรงข้ามกับค่านิยมดั้งเดิม คือ ค่านิยมที่คนในสังคมให้ความสำคัญกับศาสนา การนับถืออำนาจรัฐน้อยกว่าค่านิยมดั้งเดิม การหย่าร้าง หรือการทำแท้ง อาจถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ยอมรับได้

3. ค่านิยมในการเอาตัวรอด (Survival Values) ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางกายภาพและเศรษฐกิจ คนในสังคมที่ให้คุณค่าด้านนี้มักเป็นสังคมมีระดับการยอมรับและความไวเนื้อเชื่อใจในสังคมต่ำ

4. ค่านิยมในการแสดงออก (Self-Expression Values) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ ประเด็นด้านการปกป้องสิ่งแวดล้อม เสรีภาพทางเพศ ความเท่าเทียมทางเพศ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นทางเศรษฐกิจและการเมือง

ในการสะท้อนว่า ประเทศนั้นๆ มีรูปแบบค่านิยมทางสังคมในรูปแบบใด พิจารณาได้จากระดับคะแนนค่านิยมทางสังคม ประเมินจากชุดคำถาม และดัชนี ที่แบ่งเป็น 10 ด้านดังนี้

1. ความรู้สึกถึงความสุข (Feeling of happiness)
2. คนส่วนใหญ่สามารถไว้วางใจได้ (Most people can be trusted)
3. การเปลี่ยนแปลงในอนาคต: การให้ความเคารพต่ออำนาจหน้าที่ (Future changes: greater respect for authority)
4. การดำเนินการทางการเมือง: การลงชื่อยื่นคำร้อง (Political action: signing a petition)
5. พระเจ้ามีความสำคัญต่อชีวิตของคุณอย่างไร (How important is god in your life?)
6. ความเห็นเกี่ยวกับประเพณีรักร่วมเพศ (Homosexuality)
7. ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการทำแท้ง (Abortion)
8. ระดับความภูมิใจในสัญชาติ (How proud of nationality?)
9. ดัชนี Post-Materialist 4 รายการ
10. ดัชนีเอกราช (Autonomy Index)

การพิจารณา Cultural Map¹ ช่วยให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมทางสังคมที่น่าสนใจของแต่ละประเทศ ในช่วง 30 ปี (ค.ศ. 1981-2014) ที่ผ่านมา การเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์นอกจากจะทำให้ให้โลกมีการเชื่อมโยงกันมากขึ้น ก็ยังแสดงให้เห็นว่าค่านิยมในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน ครอบครัว เพศ และเพศวิถี มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน โดยความเร็วในการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของประเทศนั้นๆ การศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเชิงค่านิยม แสดงให้เห็นภาพค่อนข้างชัดสำหรับประเทศที่มีการเก็บข้อมูลมากกว่า 30 ปี สำหรับประเทศส่วนใหญ่ในเอเชีย รวมทั้งประเทศไทย ที่มีการเก็บข้อมูลยังไม่ถึง 10 ปี ภาพการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมยังไม่เห็นเป็นทิศทางที่ชัดเจนนัก

กรณีศึกษาประเทศไทย การเก็บข้อมูลเริ่มใน Wave ที่ 5 คือ ช่วงปี ค.ศ. 2005-2009 หน่วยงานที่ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม คือ สถาบันพระปกเกล้า กลุ่มตัวอย่างทำการสุ่ม จาก 50 อำเภอ แบบสอบถามได้ถูกนำมา

1 ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก <http://www.worldvaluessurvey.org>

แปลเป็นภาษาไทยจำนวนทั้งหมด 36 หน้า ปัจจุบันข้อมูลล่าสุด คือ Wave ที่ 6 มีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 1,200 คน ส่วนต้นของแบบสอบถามเริ่มจากการถามเกี่ยวกับองค์ประกอบในชีวิตที่ให้ความสำคัญ เช่น ครอบครัว เพื่อน ศาสนา เป็นต้น จากนั้นเป็นข้อคำถามที่ให้ประเมินความสุข โดย Scale แบ่งออกเป็น 4 Scale คือ 1 มีความสุขมาก 2 ค่อนข้างมีความสุข 3 ไม่มีความสุขมาก และ 4 ไม่มีความสุขเลย การสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิต ถามว่า “เมื่อพิจารณาทุกๆ อย่างแล้ว ทุกวันนี้ท่านมีความพึงพอใจในชีวิตของท่านในภาพรวมอย่างไร” คำตอบสามารถเลือกตอบได้ตั้งแต่ 1-10 โดย 1 คือไม่พอใจอย่างยิ่ง และ 10 คือพอใจมากที่สุด

ประเด็นการประเมินที่น่าสนใจของประเทศไทยคือ ด้านการเข้าร่วมกลุ่มทางศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณ 15-20% มีการเข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสัดส่วนมากกว่าการเข้าร่วมกลุ่มด้านกีฬา หรือศิลปะ เมื่อถามว่าลักษณะเพื่อนบ้านลักษณะใดที่คนส่วนใหญ่ไม่ชอบ 3 อันดับแรกคือ ผู้ติดยาเสพติด ผู้ติดเหล้า/ดื่มจัด และแรงงานต่างด้าว ในส่วนประเด็นด้านอิสรภาพ Wave 6 สัดส่วนคนที่ตอบว่ารู้สึกว่ามีอิสรภาพมาก (ในระดับ 9 และ 10) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจาก 16% เป็น 37% ส่วนประเด็นด้านความไว้วางใจ (Trust) พบว่า ใน Wave 5 พรรคการเมือง และรัฐบาล ได้รับระดับความไว้วางใจน้อยที่สุด อาจสืบเนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเริ่มต้นของวิกฤตการณ์การเมืองไทย

2.1.3 British Office for National Statistics (ONS)

ในปี ค.ศ. 1970 ONS ได้จัดทำรายงาน “Social Trends” ซึ่งประกอบด้วยดัชนีชี้วัดทางสังคมที่สะท้อนมุมมองความอยู่ดีมีสุข ในปี ค.ศ. 2010 ภายใต้รัฐบาลของ David Cameron มีเป้าหมายชัดเจนในพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข โดยมีการให้สุนทรพจน์ว่า

“The government is asking the Office of National Statistics to devise a new way of measuring wellbeing in Britain. And so, from April next year, we’ll start measuring our progress as a country, not just by how our economy is growing, but by how our lives are improving.”

(Cameron, 2010)

ต่อมา ONS ได้จัดทำโครงการการวัดความอยู่ดีมีสุขระดับชาติ หรือที่เรียกว่า (Measuring National Well-Being Programme: MNWP) โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเครื่องมือในการวัดความอยู่ดีมีสุขที่เป็นที่ยอมรับในวงกว้างและน่าเชื่อถือเพียงพอที่จะสามารถสะท้อนและติดตามการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของคนในประเทศภายใต้สภาพแวดล้อม สถานการณ์ หรือนโยบายของภาครัฐที่เปลี่ยนแปลงไป การเก็บข้อมูลความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคล (Personal Well-Being) เป็นส่วนหนึ่งในการสำรวจ Annual Population Survey (APS) ซึ่งเป็นการสำรวจระดับครัวเรือนที่มีขนาดกลุ่มตัวอย่างใหญ่ที่สุดในประเทศอังกฤษ ขนาดกลุ่มตัวอย่างประมาณ 150,000 คน (อายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป) เป็นการเก็บข้อมูลที่ไม่ได้ติดตามเก็บข้อมูลจากหน่วยตัวอย่างเดิม

ONS แนะนำว่า ในการเปรียบเทียบข้อมูลที่เหมาะสมควรเป็นการเปรียบเทียบตามพื้นที่ระหว่างช่วงเวลาเพื่อพิจารณาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลของเฉพาะพื้นที่นั้นๆ การเปรียบเทียบ หรือจัดอันดับความพึงพอใจในชีวิต โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยระหว่างพื้นที่ในช่วงเวลาเดียวกัน อาจนำมาซึ่งการสรุปผลที่ผิดพลาดได้ เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เท่ากัน และลักษณะองค์ประกอบทางประชากรอาจมีความแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ นอกจากการสำรวจ APS ที่มีการระบุข้อคำถาม

ความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคลแล้ว การสำรวจทั้งที่จัดทำโดย ONS และหน่วยงานอื่นๆ ประมาณ 33 การสำรวจ เช่น Wealth and Assets Survey Living Costs and Foods Survey และ Time Use Survey ต่างก็ได้มีการระบุข้อคำถามดังกล่าวไว้เป็นส่วนหนึ่งในแบบสอบถาม โดยมีแนวทางในการออกแบบข้อคำถามโดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคลระหว่างฐานข้อมูลสถิติที่แตกต่างกันได้

ONS เลือกใช้คำว่า “**ความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคล (Personal Well-Being)**” แทนคำว่าความสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-Being) เนื่องจากมีความเห็นว่า เป็นคำที่สามารถใช้สื่อสารกับประชาชนเข้าใจได้ง่ายกว่า โดยทั้งสองคำมีความหมายเหมือนกัน ความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคลแบ่งออกเป็น 3 มิติ คือ การประเมินชีวิต (Evaluation Measures) การประเมินความรู้สึกว่าชีวิตตนเองมีเป้าหมายหรือมีคุณค่า (Eudemonic Measure) และการประเมินทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ณ ช่วงเวลานั้นๆ (Experience Measure) ซึ่งวัดจากข้อคำถามจำนวน 4 ข้อ คำถามการตอบใช้เวลาประมาณ 1.5 นาที ในการตอบคำถามทั้ง 4 ข้อ โดยมีเพียง 1% ของกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิเสธการให้ข้อมูลในส่วนดังกล่าว

ข้อคำถามในการประเมินความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคล ผ่านการวิเคราะห์ Cognitive Testing เชิงปริมาณ (จากการสำรวจ Opinions and Lifestyle) และเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย ที่มีอายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพการทำงานที่แตกต่างกันออกไป การวิเคราะห์เชิงคุณภาพจัดทำขึ้นเพื่อต้องการทราบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ขอบเขตของคำสำคัญที่นำมาใช้ในแบบสอบถามมากน้อยเพียงใด หรือมีมุมมองต่อข้อคำถามอย่างไร เช่น ข้อคำถามที่วัดอารมณ์ความรู้สึกมีการทดสอบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำว่า ความวิตกกังวล (Anxious) ความเครียด (Stressed) และความกังวล (Worried) ในมุมมองอย่างไร จากการทดสอบพบว่าผู้ตอบเชื่อมโยงคำว่า ความวิตกกังวล (Anxious) กับประเด็นด้านปัญหาทางสุขภาพจิตมากกว่า

ข้อคำถามในมิติคุณค่าในชีวิตมีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเลือกใช้คำในการประเมินว่าควรเลือกใช้คำว่า การรู้สึกว่ามีคุณค่า (Worthwhile) มีเป้าหมาย (Purpose) หรือมีความหมาย (Meaningful) นอกจากนั้นการเลือกใช้คำที่เกี่ยวข้องกับเวลา เช่น เมื่อวานนี้ (Yesterday) หรือคำว่า Typical Day, Nowadays, These Day หรือไม่ระบุช่วงเวลา ก็มีการ

วิเคราะห์เพื่อเลือกใช้คำที่ผู้ตอบสามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถตอบได้
อย่างตรงไปตรงมา ยกตัวอย่างเช่น ข้อคำถามที่ใช้วัดความพึงพอใจในชีวิต
มีการวิเคราะห์ Cognitive Testing จากข้อคำถาม 4 ทางเลือก ดังนี้

ทางเลือกที่ 1	โดยรวมแล้ว ปัจจุบันนี้ คุณพึงพอใจกับชีวิตของคุณมาก
แค่ไหน
(Best practice)	(Overall, how satisfied are you with your life now-
adays?)
ทางเลือกที่ 2	โดยรวมแล้ว ทุกวันนี้ คุณพึงพอใจกับชีวิตของคุณมาก
แค่ไหน
	(Overall, how satisfied are you with your life these
days?)
ทางเลือกที่ 3	โดยรวมแล้ว คุณพึงพอใจกับชีวิตของคุณมากแค่ไหน
	(Overall, how satisfied are you with your life?)
ทางเลือกที่ 4	ในช่วงปีที่ผ่านมา โดยรวมแล้วคุณพึงพอใจกับชีวิตของ
คุณมากแค่ไหน?
	(During the past year, overall, how satisfied have you
been with your life?)

ONS ให้ความสำคัญอย่างมากในการตรวจสอบคุณภาพ
ของเครื่องมือวัดความอยู่ดีมีสุข ว่ามีความเหมาะสมเพียงพอที่จะตอบ
วัตถุประสงค์การใช้งานหรือไม่ โดยยึดหลักการการตรวจสอบตาม Euro-
pean Statistical System ที่ระบุว่า ข้อมูลสถิติที่มีคุณภาพควรได้รับการ
ตรวจสอบ 5 มิติ คือ 1) ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล (Relevance)
2) ความถูกต้องและน่าเชื่อถือ (Accuracy and Reliability) 3) ความทันเวลา
หรือทันต่อสถานการณ์ (Timeliness and Punctuality) 4) การเข้าถึงข้อมูล
(Accessibility and Clarity) และ 5) ความสอดคล้อง (Coherence and Com-
parability) (รายละเอียดดัง ตารางที่ 2-3)

ตารางที่ 2-3 หลักการการตรวจสอบตาม European Statistical System		
มิติ	ความหมาย	วิธีการตรวจสอบ (กรณีศึกษา ONS)
Relevance ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล	ข้อมูลที่ทำให้การจัดเก็บควรมีความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> จุดเด่นของการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคล คือ เป็นการประเมินที่ขึ้นอยู่กับมุมมองส่วนบุคคล ข้อมูล Personal Well Being ถูกนำไปใช้ใน 4 แนวทาง คือ <ol style="list-style-type: none"> การติดตามความเป็นอยู่ของชาติโดยรวม ใช้ในกระบวนการกำหนดนโยบาย การเปรียบเทียบระหว่างประเทศ การเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลตัดสินใจด้วยตนเองเกี่ยวกับชีวิตของพวกเขา กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ จากชุดข้อมูลการสำรวจประชากรประจำปี (APS) ช่วยให้สามารถเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มย่อยที่แตกต่างกันของประชากรได้ ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มอายุที่แตกต่างกัน หรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถช่วยให้การกำหนดนโยบายมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการในแต่ละพื้นที่
Accuracy and Reliability ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ	ความแตกต่างของผลลัพธ์ที่ได้จากการประมาณค่ากับค่าจริง โดยข้อมูลมีความถูกต้องแม่นยำสูง จะมีความคลาดเคลื่อนของข้อมูลต่ำ	<ul style="list-style-type: none"> ความถูกต้องของข้อมูล มีการวิเคราะห์ด้วยสัมประสิทธิ์แห่งความแปรผัน (Coefficient of Variation) ที่คำนวณโดยนำส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหารด้วยค่าเฉลี่ย ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเปรียบเทียบการกระจายของข้อมูลแต่ละชุดว่าข้อมูลใดมีการกระจายของข้อมูลมากกว่ากัน หากสัมประสิทธิ์แห่งความแปรผันมีค่ามาก หมายถึงข้อมูลมีการกระจายจากค่าเฉลี่ยมาก ซึ่งมีผลต่อคุณภาพของข้อมูล หากการประมาณค่าความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคลพื้นที่ใดมีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความแปรผัน มากกว่า 20% จะไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลในรายงาน เนื่องจากแสดงว่าการประมาณค่าไม่น่าเชื่อถือเพียงพอ
Timeliness and Punctuality ความทันเวลา	ความทันเวลา วัดจากเวลาที่จัดเก็บและส่งผ่านข้อมูลกับระยะเวลาที่ข้อมูลพร้อมใช้งานและ/หรือมีการเปิดเผยต่อสาธารณะ หรือเวลาที่จัดเก็บและส่งผ่านข้อมูล กับแผนการเผยแพร่ข้อมูลที่วางแผนไว้แล้วที่สามารถนำเสนอข้อมูลได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่	<ul style="list-style-type: none"> ข้อมูลความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคล มีการกำหนดช่วงเวลาการเผยแพร่ที่ชัดเจน มีการระบุใน Releases Calendar โดยการเผยแพร่ข้อมูลรายไตรมาส และข้อมูลราย 3 ปี

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)		
มิติ	ความหมาย	วิธีการตรวจสอบ (กรณีศึกษา ONS)
Accessibility and Clarity การเข้าถึงข้อมูล	มีช่องทางการเข้าถึงข้อมูล ที่สะดวกมีรายละเอียดที่อธิบายถึงความเป็นมาของข้อมูล เช่น คำจำกัดความของข้อมูล หน่วยงานที่จัดเก็บ ช่องทางการติดต่อ เป็นต้น	<ul style="list-style-type: none"> • ONS มีการจัดตั้งทีมงานเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล ผ่านช่องทางโทรศัพท์ และช่องทางออนไลน์
Coherence and Comparability ความสอดคล้อง และการเปรียบเทียบ	สถิติทางการที่ได้จากแหล่งข้อมูลเดียวกันมีความสอดคล้องและไม่ขัดแย้งกัน ถึงแม้ข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาหรือวิธีการที่ต่างกันควรมีความสอดคล้องกับหัวข้อที่ต้องการศึกษา และสามารถเปรียบเทียบข้ามช่วงเวลาหรือระหว่างพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ได้	<ul style="list-style-type: none"> • ข้อคำถามเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคลได้ผ่านการทดสอบก่อนนำไปใช้จริง ผ่านการทดสอบเชิงคุณภาพ Cognitive Testing และการทดสอบเชิงปริมาณการสำรวจ The Opinions and Lifestyle Survey (OPN) การสำรวจ OPN มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนข้อมูลเบื้องต้น เช่น จุดตัดของค่าคะแนนการกระจายของข้อมูล การวิเคราะห์ Correlation ของข้อคำถามความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคล การจัดเก็บข้อมูลใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research Designs) โดยสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,100 คน ในแต่ละเดือน จำนวน 4 เดือน โดยในแต่ละเดือนมีการทดสอบโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามที่แตกต่างกัน • มีการวิเคราะห์พฤติกรรมการตอบข้อคำถามของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวิจัยในการสะท้อนผลลัพธ์ที่ได้จากการเก็บข้อมูลข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแบบข้อคำถาม เพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามทั้ง 4 ข้อ มีความสอดคล้องกับหัวข้อที่ต้องการศึกษาและสามารถเปรียบเทียบข้ามช่วงเวลาได้

ที่มา: Office for National Statistics (2018) และธนาคารแห่งประเทศไทย (2557)

จากการวิเคราะห์ Cognitive Testing ของการวางข้อคำถามที่ Personal Well-Being จากการสำรวจ The Integrated Household Survey (IHS) พบว่า การวางคำถามดังกล่าวหลังข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพหรือตลาดแรงงาน อาจส่งผลต่อคำตอบที่ผู้ตอบแบบสอบถามทำการประเมิน ONS จึงแนะนำให้วางข้อคำถาม Personal Well-Being ไว้หลังข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลประชากรส่วนบุคคล ซึ่งควรอยู่ในช่วงต้นๆ ของแบบสอบถาม

ความอยู่ดีมีสุขตาม ONS ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านอัตวิสัย และภาวะวิสัยซึ่งครอบคลุม 10 ด้าน คือ ความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ สุขภาพ การทำกิจกรรม การอยู่อาศัย การเงินส่วนบุคคล ระบบ

เศรษฐกิจ การศึกษาและทักษะความชำนาญ ภาครัฐ และสิ่งแวดล้อมทาง
ธรรมชาติ

ONS ได้จัดทำรายงานการติดตามผลการใช้ประโยชน์จาก
ข้อมูลความอยู่ดีมีสุข ที่เรียกว่า “Personal Well-Being Outputs and User
Feedback” เพื่อสะท้อนมุมมอง ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ใช้ข้อมูล
โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดดังกล่าวให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของผู้ใช้มากขึ้น การสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้จัดทำผ่านการสำรวจ
Online ยกตัวอย่างประเด็นในการวิเคราะห์ เช่น 1) ลักษณะของผู้ใช้ข้อมูล
เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา หน่วยงานเอกชน 2) การใช้ประโยชน์
จากข้อมูล เช่น ใช้เพื่ออ้างอิงเป็นข้อมูลพื้นฐาน ใช้เพื่อจัดทำรายงาน ใช้เพื่อ
การวิเคราะห์ในแบบจำลองหรือการพยากรณ์ 3) เนื้อหาที่ผู้เข้าไปใช้
งานจริง เช่น รูปภาพ กราฟ ฐานข้อมูล และ 4) สอบถามความคิดเห็นของผู้ใช้
ในประเด็นระดับการให้ความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูล รายงานการ
ติดตามดังกล่าวเริ่มจัดทำขึ้นในปี ค.ศ. 2018

2.1.4 British Household Panel Survey (BHPS)

British Household Panel Survey: BHPS สนับสนุนโดย Economic
& Social Research Council (ESRC) จัดทำโดย The Institute for Social and
Economic Research: University of Essex เป็นชุดข้อมูล Panel ที่รู้จักกันดี
และใช้กันอย่างแพร่หลาย การสำรวจ BHPS เป็นเครื่องมือหลักสำหรับวัด
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสหราชอาณาจักร โดยมีวัตถุประสงค์ของการ
สำรวจ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ
ระดับบุคคลและครัวเรือน เพื่อสร้างแบบจำลอง พยากรณ์ วิเคราะห์ความ
เป็นเหตุของตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคม BHPS เริ่มทำการจัดเก็บ
ข้อมูลในปี ค.ศ. 1991 เป็นข้อมูลระดับครัวเรือน ที่สอบถามสมาชิกทุกคน
ในครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป ส่วนแบบสอบถามที่เป็น Youth
Questionnaire เริ่มสำรวจในปี ค.ศ. 1994 จัดเก็บข้อมูลแบบ Annual Panel
Data โดยเป็นการติดตามบันทึกข้อมูลจากหน่วยสำรวจเดิมติดต่อกันไป
แต่ละปี

การสำรวจภาคสนามจะเริ่มทุกวันที่ 1 กันยายนของทุกปี โดยใช้
การจัดเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์จากผู้ใช้คำตอบโดยตรง (Face To Face
Interview) การสำรวจข้อมูลรอบที่ 1 (Wave 1) ค.ศ. 1991 เก็บข้อมูลจำนวน

5,500 ครั้วเรือน รวมทั้งสิ้น 10,300 คน สุ่มตัวอย่างจาก 250 พื้นที่ หลังจากนั้น มีการเพิ่มกลุ่มตัวอย่าง 1,500 ครั้วเรือนในสกอตแลนด์และเวลส์ และ 2,000 ครั้วเรือนในไอร์แลนด์เหนือ ข้อมูล BHPS มีการเผยแพร่สำหรับผู้ใช้ที่เป็น ภาครัฐและภาคการศึกษาโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย แต่หากผู้ใช้ข้อมูลเป็นภาค ธุรกิจจะมีการเก็บค่าธรรมเนียมการใช้ข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือของแบบสำรวจ BHPS ก่อน การสำรวจจริงในรอบที่ 1 ได้มีการศึกษานำร่องโดยใช้วิธีต่างๆ เหมือนการศึกษาจริง แต่ขอบเขตแคบกว่า จำนวน 500 ครั้วเรือน เพื่อตรวจสอบและ ประเมินขั้นตอน การออกแบบสอบถามและวิธีการในการเก็บข้อมูล Panel ซึ่งทำการเก็บต่อเนื่องโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเดิมเป็นระยะเวลา 3 ปี หลังจากนั้น มีการจัดการประชุมเพื่อซักถามผู้สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาที่พบในการ จัดการแบบสำรวจ นอกจากนี้ในรอบที่ 2 ยังมีการทำการวิจัยเชิงทดลอง เกี่ยวกับผลกระทบของผู้สัมภาษณ์อีกด้วย

การสำรวจ BHPS เป็นการจัดเก็บข้อมูลแบบ Panel ซึ่งมีข้อได้ เปรียบมากกว่าการเก็บข้อมูลแบบภาคตัดขวาง ข้อมูล Panel สามารถ ควบคุมลักษณะเฉพาะของหน่วยวิเคราะห์ที่สังเกตไม่ได้ (Unobserved Het- erogeneity) ซึ่งทำให้การวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือมากกว่าการวิเคราะห์ โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง นอกจากนี้ ประโยชน์ของการวิเคราะห์ Panel Data ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล หรือครั้วเรือน คือ สามารถวิเคราะห์เงื่อนไข เหตุการณ์ในชีวิต พฤติกรรม และค่านิยม ที่มีความเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อเวลาผ่านไปได้ เนื่องจาก BHPS เก็บข้อมูลสมาชิกทุกคนในครั้วเรือน มีการติดตามเก็บข้อมูลสมาชิกในครั้วเรือนอย่างต่อเนื่อง (รวมทั้งในกรณีที่ สมาชิกในครั้วเรือนมีการย้ายจากบ้าน) ทำให้สามารถวิเคราะห์และติดตาม ผลกระทบของการปฏิสัมพันธ์ภายในครั้วเรือน และสามารถสะท้อนข้อมูลที่ มีลักษณะเฉพาะในมิติการก่อตัวและการสลายตัวของครั้วเรือน

แบบสอบถามและสัมภาษณ์ BHPS ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับ ประเด็นเชิงด้านนโยบาย และสังคมศาสตร์โดยแบ่งออกเป็น 7 ประเด็น หลักๆ ดังนี้

1. สภาพที่อยู่อาศัย (Housing Conditions)
2. การย้ายที่อยู่อาศัย (Residential Mobility)
3. การศึกษาและการฝึกอบรม (Education and Training)

4. สุขภาพและการใช้บริการด้านสุขภาพ (Health and the Usage of Health Services)
5. พฤติกรรมตลาดแรงงาน (Labour Market Behavior)
6. มูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-Economic Values)
7. รายได้จากการจ้างงาน สิทธิประโยชน์จากสวัสดิการสังคม และเงินบำนาญ (Income from Employment, Benefits and Pensions)

แบบสอบถามที่ให้กรอกด้วยตนเอง (Self-Completion Questionnaire) ประกอบด้วยข้อคำถามในส่วนการวิเคราะห์ความสุขเชิงอัตวิสัย ซึ่งประกอบด้วย แบบสอบถาม General Health Questionnaire หรือ GHQ-12² ความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวม และความพึงพอใจที่แบ่งออกเป็นด้านๆ คือ ด้านสุขภาพ รายได้ของครัวเรือน บ้าน/ที่อยู่อาศัย สามี/ภรรยา/คู่ครอง งาน ชีวิตทางสังคม จำนวนเวลาว่างที่มี และวิธีที่คุณใช้เวลาว่าง นอกจากนี้ BHPS ยังมีการใช้แบบสอบถามการประเมินคุณภาพชีวิตที่เรียกว่า Control, Autonomy, Self-Realization and Pleasure หรือ CASP-19 ซึ่งแบ่งการวัดออกเป็น 3 ประเด็นคือ มิติด้านความสามารถ (Competence Autonomy) มิติการตระหนักรู้ในตนเอง และมีติความเพลิดเพลินใจ ข้อคำถามเป็นการให้ผู้ตอบประเมินเกี่ยวกับชีวิตหรือความรู้สึกว่าเหตุการณ์ หรือความรู้สึกต่อไปนี้เกิดขึ้นบ่อยแค่ไหน (Hyde et al., 2003)

2.1.5 The Socio-Economic Panel [SOEP]

การสำรวจ Socio-Economic Panel (SOEP) จัดทำโดย The German Institute for Economic Research (DIW Berlin) สนับสนุนโดย The Federal Ministry of Education and Research (BMBF) และภาครัฐบาล เป็นการเก็บข้อมูลระดับครัวเรือนและบุคคลในประเทศเยอรมนี วัตถุประสงค์ในการทำการสำรวจ SOEP คือ ต้องการเก็บข้อมูลที่สามารถสะท้อนพฤติกรรมการตัดสินใจ และการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ในระดับบุคคลที่สามารถนำข้อมูลไปสู่การออกแบบนโยบายได้

2 เป็นเครื่องมือคัดกรองความผิดปกติทางจิตเวชเบื้องต้นหรือความผิดปกติในระยะสั้นสำหรับประชากรทั่วไป ซึ่งเหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัยตั้งแต่วัยรุ่นขึ้นไป โดยให้ผู้ตอบประเมินสถานะปัจจุบันเปรียบเทียบกับสถานะปกติ ประกอบด้วยข้อคำถาม 12 ข้อ ที่ครอบคลุมความรู้สึกเครียด หดหู่ ความสามารถในการรับมือกับปัญหา ความกังวลที่มีผลต่อการนอนไม่หลับ (Insomnia) และการขาดความสนใจ

การเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 เริ่มด้วยการเก็บข้อมูลเฉพาะเยอรมนีตะวันตก จากนั้นปี ค.ศ. 1990 มีการขยายการเก็บข้อมูลเพิ่มในส่วนเยอรมนีตะวันออก กลุ่มตัวอย่างในแต่ละปีประมาณ 15,000 ครัวเรือน จำนวน 30,000 คน เก็บข้อมูลด้วยวิธี Multi-Stage Random Sampling และใช้การสุ่มตัวอย่างโดยใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Random Probability Sampling) นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจง เช่น แม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้ลี้ภัย เป็นต้น

การสำรวจ SOEP ประกอบด้วยข้อมูลหลากหลายแขนง เช่น ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ ทุนทางสังคม การใช้เวลาว่าง ตลาดแรงงานและการจ้างงาน ทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ และดัชนีเชิงอัตวิสัย (เช่น ความกังวลและความพึงพอใจในชีวิต) เป็นต้น การเก็บข้อมูลตามเส้นทางชีวิตมีเป้าหมายเพื่อต้องการทำความเข้าใจปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต (Life Event) ตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงเสียชีวิตที่ส่งผลต่อชีวิตและครอบครัว โดยมองว่าการตัดสินใจ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล มีความเชื่อมโยงกับบริบททางโครงสร้างและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคมที่บุคคลนั้นเติบโตมา

SOEP มีการแบ่งชุดคำถามตามช่วงวัย โดยเริ่มตั้งแต่แรกเกิด ด้วยการสอบถามแม่ของเด็ก ใช้แบบสอบถาม Mother-Child Questionnaire เก็บข้อมูลมารดาตั้งแต่มีการตั้งครรภ์เพื่อวิเคราะห์สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้เป็นแม่ และเก็บต่อเมื่อเด็กเกิดและเข้าสู่การศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยม เมื่อเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ (อายุ 18 ปีขึ้นไป) จะมีการสอบถามรายคนและสอบถามเกี่ยวกับครัวเรือน เพื่อวัดสถานะความเป็นอยู่ทั้งด้านอัตวิสัย และภาวะวิสัย

ข้อมูลจากการสำรวจ SOEP เป็นข้อมูลที่มีคุณภาพสูง มีการตรวจคุณภาพของข้อมูลทั้งในการทดสอบความเชื่อมั่น และความน่าเชื่อถือข้อมูล นอกจากนี้ข้อมูล SOEP ถูกจัดทำตามหลักการ Cross National Equivalence File (CNEF) ทำให้สามารถเชื่อมโยงเพื่อเปรียบเทียบข้อมูล Panel ในประเทศอื่นได้ ยกตัวอย่างเช่น BHPS ของสหราชอาณาจักร และ The Household Income and Labour Dynamics in Australia (HILDA) ของประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น ในการอ้างอิงตัวแปรที่ศึกษา SOEP จะมีการอ้างอิงจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นมีการแสดงการวิเคราะห์ Cognitive Test โดยแสดงผลตั้งแต่ปีที่มีการเริ่มเก็บข้อมูลนั้นๆ

ถึงปัจจุบัน เป็นการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยทุกปี และมีการกล่าวถึง Scale Development ว่าที่ผ่านมามีการพัฒนาตัวแปรดังกล่าวอย่างไรบ้าง

SOEP มีการออกแบบข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในส่วนของความสุขเชิงอัตวิสัยที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ การประเมินชีวิต (Life Evaluation) อารมณ์ (Affect) และมิติคุณค่าในชีวิต (Eudaimonia) ข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตถูกวางไว้เป็นข้อคำถามแรก จากนั้นข้อคำถามข้อที่ 2 เป็นการวัดความอยู่ดีมีสุขทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ตามด้วยคำถามเกี่ยวกับการประเมินคุณค่าในชีวิต ข้อคำถามแรกถามว่า “วันนี้คุณรู้สึกพึงพอใจในชีวิตในเรื่องต่อไปนี้เพียงใด” (How satisfied are you today with the following areas of your life?) และมีการแบ่งความพึงพอใจในชีวิตที่มีต่อองค์ประกอบย่อย 11 องค์ประกอบ คือ สุขภาพการนอนหลับการทำงาน การทำงานที่บ้าน รายได้ครัวเรือน รายได้ส่วนบุคคล ที่อยู่อาศัย เวลาว่าง บริการดูแลเด็ก ชีวิตครอบครัว และมาตรฐานการครองชีพ คำตอบเป็นมาตรวัดอันดับ (Ordinal Scale) เริ่มตั้งแต่ 0-10 โดย 0 คือ ไม่พอใจเลย 10 คือพอใจมากที่สุด

ข้อมูลระดับบุคคลของ SOEP ได้มีการเปิดเผยแก่สถาบันการศึกษาเพื่อประโยชน์ด้านการวิจัย โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย มีรูปแบบการอำนวยความสะดวกในการให้บริการข้อมูลที่เรียกว่า บริการ SOEP Hotline ข้อมูล SOEP ได้ถูกนำมาวิเคราะห์โดยนักวิจัยจากหลากหลายสาขา เช่น เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา การเมืองจิตวิทยา ประชากรศาสตร์ สถาปัตยกรรมและการวางผังเมือง โภชนาการพันธุศาสตร์ รวมทั้งวิทยาศาสตร์ประสาท (Neuro Science) ในปี ค.ศ. 2017 SOEP มีผู้ใช้งานประมาณ 3,500 คนทั่วโลก ประมาณ 50% เป็นผู้ใช้ในประเทศเยอรมนี นอกจากนั้น SOEP มีการนำไปใช้เพื่อการวิเคราะห์ ในรายงาน OECD คือ The Development of Income Inequality in OECD และ Education at a glance และรายงาน The German Federal Government on Wellbeing in Germany

SOEP มีการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยหรือแบบสอบถามอย่างต่อเนื่อง มีการติดตามผู้ให้ข้อมูลตามรุ่น (Birth Cohort) อย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลากว่า 35 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อมูล Longitudinal Data ระดับประเทศที่ยาวที่สุดชุดหนึ่งของโลก มีการเก็บข้อมูลติดตามได้ถึง 3 รุ่น ทำให้ข้อมูล SOEP มีจุดเด่นในการนำมาวิเคราะห์และติดตามการเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่างๆ ของพลวัตของครัวเรือน ทั้งในระดับครัวเรือนและระดับ

บุคคล สามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมระยะยาวได้ รวมทั้งตอบ โจทย์งานวิจัยที่ต้องการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในอดีต กับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อชีวิตในภายหลัง เช่น สามารถตอบปัญหา งานวิจัยในประเด็นด้านการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลและครอบครัว ผลกระทบระยะสั้นและระยะยาวของการปฏิรูปนโยบาย งานวิจัยเกี่ยวกับ ความไม่เท่าเทียมทางด้านรายได้ และการย้ายถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลทางจิตวิทยา ยังถือเป็นนวัตกรรมและจุดเด่นอีกประการหนึ่ง ของข้อมูล SOEP ในแบบสอบถามมีการออกแบบข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับ การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยาที่แตกต่างตามลักษณะทางประชากรศาสตร์

โดยสรุป แบบสอบถามในต่างประเทศที่วัดความพึงพอใจในชีวิต มักมีประเด็นคำถามด้านอื่น ๆ ประกอบเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลายปัจจัยกับระดับความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัย ข้อคำถามที่เกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประกอบด้วย

ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลและครอบครัว เศรษฐฐานะและการจัดลำดับของตนเองเทียบกับคนในชุมชน และเทียบกับคนในระดับประเทศ (Relative income และ Absolute income) การมีอาชีพที่มั่นคง (มีรายได้จากเงินเดือนประจำ) หรืออาชีพที่ไม่มั่นคง (แรงงานนอกระบบและ Gig worker) การมี Long Working Hour หรือการทำงานหลายอาชีพ ตัวแปรเหล่านี้เป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไปที่มักจะถูกสอบถาม และเก็บข้อมูลไว้ในการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ในระดับประเทศ เช่น การสำรวจของ ONS, BHPS และ SOEP

ความเป็นอยู่และความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและเพื่อนฝูง เป็นอีกประเด็นที่มีการสอบถามและเก็บข้อมูลในการสำรวจเกี่ยวกับ ความพึงพอใจในชีวิต เช่น การสำรวจของ World Happiness Report และ World Values Survey รวมไปถึงการสอบถามเรื่องของการจัดลำดับชั้น ของตนเองในชุมชนหรือสังคม และความคาดหวังในการขยับลำดับชั้นของ ตนเองในอนาคต

ความเชื่อ พฤติกรรม หรือทัศนคติ ความไม่เท่าเทียมกันของ คนในสังคม ความทุกข์หรือความโชคร้าย ความเชื่อเกี่ยวกับบาป บุญ การเวียนว่ายตายเกิด พฤติกรรมทำบุญทำทานเพื่อชาติหน้า ความเชื่อและ ความศรัทธาในพระเจ้า รวมไปถึงบรรทัดฐานทางสังคม การสำรวจของ World Happiness Report และ World Values Survey สอบถามถึงเรื่อง ความเชื่อที่เกี่ยวข้องในทางศาสนา พระเจ้า การเป็นผู้นำทางศาสนา

ทฤษฎีทางสังคม ความไว้วางใจกันของคนในชุมชน สังคม และ ความไว้วางใจต่อภาครัฐ เป็นอีกหนึ่งตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคน ในการสำรวจ World Value Survey มีการเก็บข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างประเทศด้วยการถามคำถามว่า “คุณคิดว่าคนส่วนใหญ่สามารถไว้วางใจได้ หรือต้องระมัดระวังในการติดต่อกับผู้อื่น” ซึ่ง SOEP ของประเทศเยอรมนีมีการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนต่อความไว้วางใจในสังคม ด้วยลักษณะคำถามดังกล่าวเช่นกัน

ทัศนคติต่อการโกง การคอร์รัปชัน คำถามที่เกี่ยวกับการโกง หรือการคอร์รัปชันจะเป็นคำถามที่ถามถึงความสำคัญของระบบการปกครองในประเทศ เช่น ความสำคัญของระบบประชาธิปไตย การจัดการเงินภาษีของประชาชนโดยภาครัฐ รวมถึงความเต็มใจจะจ่ายภาษีของประชาชน เช่น ในการสำรวจของ World Values Survey

2.2 การสำรวจความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยของประเทศไทย

ข้อมูลทางการที่เกี่ยวกับความพึงพอใจชีวิตของคนไทยที่ทำการสำรวจระดับประเทศทั้งหมดเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง ซึ่งมีทั้งการเก็บต่อเนื่องทุกๆ ปีและเก็บไม่ต่อเนื่อง ช่วงการเก็บข้อมูลค่อนข้างสั้น และมีข้อจำกัดในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงอนุกรมเวลา การสำรวจของประเทศไทยที่ออกแบบมาเพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความพึงพอใจในชีวิตประกอบด้วย 4 การสำรวจหลัก คือ 1) การสำรวจความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย 2) การสำรวจความสุขคนทำงาน (ในองค์กร) 3) การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรมและสุขภาพจิตคนไทย และ 4) การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง รายละเอียดแสดงในตารางที่ 2-4

1. การสำรวจความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย จัดทำขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผน พัฒนา และขับเคลื่อนกลไกการสร้างความสุขและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในประเทศที่แท้จริงและยั่งยืน ข้อคำถามความพึงพอใจในชีวิต ถามว่า “ท่านมีความพึงพอใจในชีวิตของท่านมากน้อยเพียงใด” คำตอบแบ่งเป็น 1-10 (1 เท่ากับไม่พอใจเลย และ 10 พึงพอใจมากที่สุด) นอกจากนั้น ยังมีการประเมินความพึงพอใจในชีวิตแยกตามองค์ประกอบย่อย (แบ่งเป็น

การศึกษา การทำงาน ความเป็นอยู่ในปัจจุบัน บ้าน/ที่พักอาศัย ชีวิตครอบครัว สุขภาพ และสังคม) และมีการประเมินอารมณ์เชิงบวก และลบ

2. การสำรวจความสุขคนทำงาน (ในองค์กร) มีวัตถุประสงค์เพื่อ ก) จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความสุขของประชากรวัยแรงงานที่ทำงานเป็นลูกจ้างในองค์กร ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และลูกจ้างภาคเอกชน ข) เพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อน เสริมสร้าง “ความสุขคนทำงาน” และ “องค์กรแห่งความสุข” และ ค) เพื่อให้ประเทศมีฐานข้อมูลความสุขคนทำงานในประเทศไทย การประเมินระดับความสุข ประเมินจากกลุ่มชุดคำถาม ที่แบ่งเป็น 9 มิติ คือ มิติสุขภาพดี ผ่อนคลายดี น้ำใจดี จิตวิญญาณดี ครอบครัวดี สังคมดี ใฝ่รู้ดี สุขภาพเงินดี และการงานดี จากนั้นแปลงค่าคะแนนให้เป็นเลขดัชนีเดียวที่มีคะแนนเต็ม 100

3. การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรมและสุขภาพจิต (ความสุข) คนไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนสภาพสังคมไทยเกี่ยวกับพฤติกรรม ค่านิยม วัฒนธรรม และสุขภาพจิตของคนไทย สำหรับนำไปใช้ในการติดตาม ประเมินสถานการณ์ และทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต และให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องนำไปกำหนดนโยบาย รวมทั้งวางแผนในการแก้ปัญหาสังคมและสุขภาพจิตได้อย่างตรงจุด การประเมินความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยจากการสำรวจนี้ เป็นการวัดผ่านข้อคำถามการประเมินสุขภาพจิต 15 ข้อ ที่วัดสภาพจิตใจ สมรรถภาพของจิตใจ คุณภาพของจิตใจ และปัจจัยสนับสนุน

4. การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ความสุข การเรียนรู้ และวัฒนธรรม เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและยั่งยืน และให้ประเทศมีข้อมูลสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การประเมินความสุขและความพึงพอใจในชีวิตวัดจากแบบสอบถามสุขภาพจิต ตามแนวทางของกรมสุขภาพจิต และการประเมินความสุขและความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวม

ตารางที่ 2-4 ข้อมูลการสำรวจความสุขเชิงอัตวิสัยในประเทศไทย				
ชื่อฐานข้อมูล	ขนาดตัวอย่าง	ลักษณะข้อมูล	หน่วยงาน	ปีที่สำรวจ
การสำรวจความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย	54,000 คน (สุ่มตัวอย่างจากทุกจังหวัด)	แบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อคำถาม 11 ด้านที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานสถิติแห่งชาติ • มูลนิธินโยบายสุขภาวะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) 	ปี 2555
การสำรวจความสุขคนทำงาน (ในองค์กร)	83,880 ครั้งเรือน (สุ่มตัวอย่างจากทุกจังหวัด)	ข้อคำถามประเมินความสุขคนทำงาน แบ่งเป็น 9 มิติ	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานสถิติแห่งชาติ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล 	ปี 2561
การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม และสุขภาพจิต (ความสุข) คนไทย	27,960 ครั้งเรือน (สุ่มตัวอย่างจากทุกจังหวัด)	แบบการสอบถาม แบ่งเป็น 7 ตอน ประเด็นทางด้านสุขภาพจิตถูกแทรกไว้ในส่วนสุดท้ายของแบบสอบถาม	<ul style="list-style-type: none"> สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล สำนักงานสถิติแห่งชาติ กรมสุขภาพจิต แผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิตเพื่อสุขภาวะสังคมไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 	ปี 2551 2554 2557 และ 2561
การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	69,792 ตัวอย่าง (สุ่มตัวอย่างจากทุกจังหวัด)	แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 7 ตอนที่สะท้อนข้อมูลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน	สำนักงานสถิติแห่งชาติ	ปี 2561 จัดทำทุก 3 ปี

การสำรวจทั้ง 4 แหล่งดังกล่าว มีมิติ องค์ประกอบ การออกแบบ ข้อคำถามที่สะท้อน การประเมินชีวิต อารมณ์ และการมีคุณค่าและเป้าหมาย ในชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ข้อมูลสถิติจากฐานข้อมูลดังกล่าวไม่ได้มีการนำเสนอในระดับบุคคลอย่างเป็นทางการบนหน้า Website ประเด็นการอำนวยความสะดวกในการใช้ข้อมูล และการเผยแพร่ต่อสาธารณะถือเป็นข้อจำกัดของประเทศไทย ข้อจำกัดของการเข้าถึงข้อมูลส่งผลกระทบต่องานวิจัยเชิงลึกในระดับประเทศ ในส่วนการนำเสนอผลการสำรวจที่ได้จากการสำรวจส่วนใหญ่เป็นการสรุปโดยวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสุขหรือความพึงพอใจต่อชีวิต จำแนกตามลักษณะกลุ่มย่อยของ

ประชากร เช่น รายงานการสำรวจความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย ในปี พ.ศ. 2555 ผลการสำรวจพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสุขมีค่ามากกว่าความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวม ส่วนประเด็นที่คนไทยให้ความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตเรียงลำดับมากไปน้อย คือ สุขภาพ ชีวิตครอบครัว คุณภาพชีวิต งานที่ดี ที่อยู่อาศัย สังคม และด้านการศึกษา

2.3 สรุป

ฐานข้อมูลความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยในต่างประเทศที่ประกอบด้วย WHR WVS ONS BHPS และ SOEP มีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันคือ เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการวัดความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย ข้อมูลเหล่านี้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือในวงการวิชาการ สามารถนำไปวิเคราะห์ติดตามการเปลี่ยนแปลงความพึงพอใจในชีวิตของคนในประเทศนั้นๆ ได้ เป้าหมายที่คาดหวังได้คือการนำผลการวิจัยไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาของต่างประเทศ ทำให้ทราบว่าปัจจุบันฐานข้อมูลความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยของประเทศไทย มีข้อจำกัดในหลายประเด็น เช่น ช่วงเวลาเก็บข้อมูลค่อนข้างสั้น ความไม่ต่อเนื่องในการจัดเก็บข้อมูล และการไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลในระดับบุคคลเพื่อการศึกษาวิจัย อีกทั้ง ประเทศไทยยังขาดการเก็บข้อมูลแบบ Panel ที่สามารถสะท้อนความเป็นเหตุเป็นผลของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยระหว่างช่วงเวลาได้ดีกว่าการใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2557). ผลการศึกษากรอบคุณภาพข้อมูล สำหรับงานสถิติ อปท. ธนาคารแห่งประเทศไทย. https://www.bot.or.th/Thai/Statistics/Articles/Doc_Lib_statisticsHorizon/PaperDataQualityFramework.pdf
- Diener, E., Kahneman, D., Tov, W., & Arora, R. (2009). **Income's Differential Influence on Judgments of Life Versus Affective Well-Being**. *Assessing Well-Being*. Oxford, UK: Springer.
- Hyde, M., Wiggins, R., Higgs, P., & Blane, D. (2003). A measure of quality of life in early old age: the theory, development and properties of a needs satisfaction model (CASP-19). **Ageing & Mental Health**, 7(3), 186–194.
- Cameron, D. (2010, November 25). **PM speech on wellbeing**. <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-on-wellbeing>
- Diener, E., Kahneman, D., Tov, W., & Arora, R. (2009). **Income's Differential Influence on Judgments of Life Versus Affective Well-Being**. *Assessing Well-Being*. Oxford, UK: Springer.
- Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2019). **World Happiness Report 2019**. New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Hyde, M., Wiggins, R. D., Higgs, P., & Blane, D. B. (2003). A measure of quality of life in early old age: the theory, development and properties of a needs satisfaction model (CASP-19). **Ageing & mental health**, 7(3), 186–194. <https://doi-org.ap.lib.nchu.edu.tw/10.1080/1360786031000101157>
- OECD (2013). **OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being**. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264191655-en>.
- Office for National Statistics. (2018, September 26). **Personal well-being in the UK QMI**. <https://www.ons.gov.uk/people-populationandcommunity/wellbeing/methodologies/personalwellbeingintheukqmi>

บทที่ 3

อะไรทำให้คน มีความสุข

ในรายงานของ The World Happiness Report (WHR) ได้ออกแบบแบบจำลองเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ว่า ปัจจัยใดบ้างที่มีผลทำให้ความสุขของคนนานาประเทศแตกต่างกัน การประเมินความสุขใน WHR ใช้การประเมินชีวิตแบบขั้นบันได และความรู้สึกทางด้านบวกและลบ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ใน WHR มีทั้งที่เก็บข้อมูลโดย Gallup World Poll และอ้างอิงจากฐานข้อมูลอื่นๆ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) องค์การอนามัยโลก (WHO) เป็นต้น ลักษณะข้อมูล การออกแบบสอบถาม และแหล่งที่มาของข้อมูล การวิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยทั้ง 6 ปัจจัย ดังแสดงในตารางที่ 3-1 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 ถึง 2018 พบว่า ผลิตรถยนต์มวลรวมในประเทศต่อหัว การสนับสนุนทางสังคม อายุคาดเฉลี่ย อีสรภาพในการเลือกทางเลือกของชีวิต สามารถอธิบายการประเมินชีวิตได้ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ส่วนความมีน้ำใจ ทัศนคติที่มีต่อการคอร์รัปชัน อธิบายได้ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และ 90% ตามลำดับ ปัจจัยทั้ง 6 สามารถอธิบายอารมณ์ทางบวกและลบ ได้น้อยกว่าการประเมินชีวิตแบบขั้นบันได

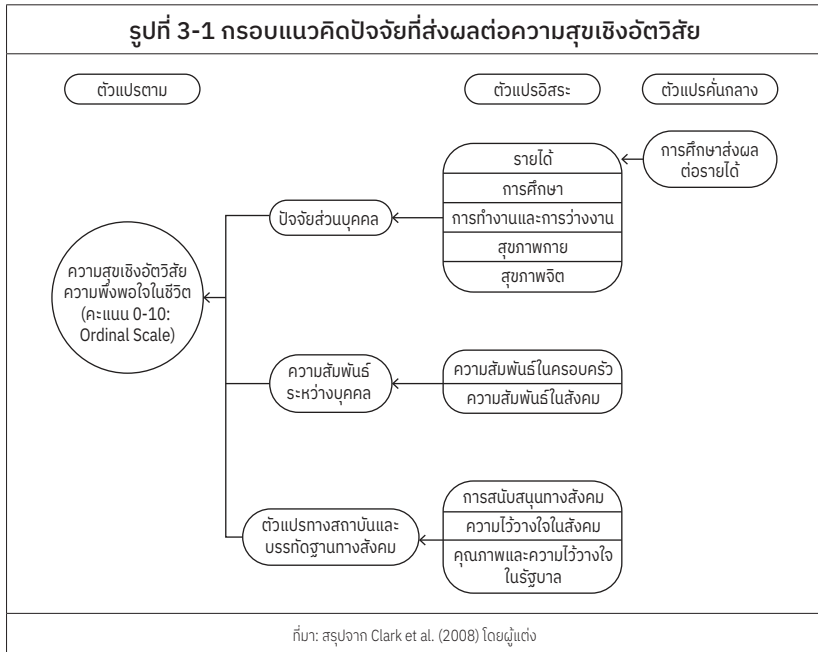
ตารางที่ 3-1 แหล่งข้อมูลที่น่าวิเคราะห์ขนาดผลกระทบของปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสุขเชิงอัตวิสัย		
ปัจจัย	ลักษณะข้อมูลและการออกแบบสอบถาม	ที่มาของข้อมูล
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ต่อหัว GDP per Capita	ใช้รูปแบบของ Natural Log GDP per Capita และมีการปรับด้วยอำนาจซื้อ (Purchasing Power Parity: PPP) ในปี 2011	World Development Indicator (WDI) ที่มา: World Bank
อายุคาดเฉลี่ยของการมี สุขภาพดี (Healthy Life Expectancy, HALE))	คาดประมาณจำนวนปีโดยเฉลี่ยของการมีชีวิตอยู่ ของประชากร โดยปรับด้วยผลรวมของสถานะ สุขภาพ	Global Health Observatory (GHO)ที่มา: World Health Organization
การสนับสนุนทางสังคม (Social Support)	คำถาม “ถ้าคุณมีปัญหา คุณมีเพื่อนหรือ ครอบครัวที่คุณสามารถพึ่งพา และช่วยคุณเมื่อ ยามจำเป็นหรือไม่” “If you were in trouble, do you have relatives or friends you can count on to help you whenever you need them, or not?” คำตอบมี 2 คำ (Binary Responses) คือ มีกับไม่มี	Gallup World Poll (GWP)
อิสรภาพในการเลือกทาง เลือกของชีวิต (Freedom to Make Life Choices)	คำถาม “คุณพอใจหรือไม่พอใจกับอิสรภาพ ในการเลือกทางเดินชีวิตของคุณ” “Are you satisfied or dissatisfied with your freedom to choose what you do with your life?” คำตอบมี 2 คำ (Binary Responses) คือ พอใจ กับไม่พอใจ	Gallup World Poll (GWP)
ความมีน้ำใจ (Generosity)	คำถาม “คุณบริจาคเงินให้องค์กรการกุศลใน ช่วงเดือนที่ผ่านมาหรือไม่” “Have you donated money to a charity in the past month?” คำตอบมี 2 คำ (Binary Responses) คือ บริจาค กับไม่ได้อะไร	Gallup World Poll (GWP)
ทัศนคติที่มีต่อการคอร์รัปชัน (Perception of Corruption)	คำถาม (2 ข้อคำถาม) “ภาครัฐมีการคอร์รัปชัน อย่างแพร่หลาย ใช่หรือไม่” “ภาครัฐจึงมีการ คอร์รัปชันอย่างแพร่หลาย ใช่หรือไม่” “Is cor- ruption widespread throughout the govern- ment or not?” “Is corruption widespread within businesses or not?” คำตอบมี 2 คำ (Binary Responses) คือ ใช่กับไม่ใช่	Gallup World Poll (GWP)
ที่มา: Helliwell et al. (2019)		

การรายงานของ WHR เป็นการมองภาพรวมและเปรียบเทียบระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้การวิเคราะห์ปัจจัยที่แสดงถึงความแตกต่างระดับบุคคลทำได้อย่างจำกัด ในขณะที่ Clark et al. (2008) ใช้ข้อมูล British Cohort Study (BSC) ทำให้สามารถเจาะลึกปัจจัยที่เป็นลักษณะของบุคคลในหลายช่วงเวลาได้ ข้อมูล BSC เป็นการเก็บข้อมูลจากหน่วยตัวอย่างเดิมตอน

ที่มีอายุ 34 และ 42 ปี การวิเคราะห์พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ การศึกษา การมีงานทำ การไม่มีประวัติทางอาชญากรรม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สุขภาพกาย และสุขภาพจิต ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต เมื่อเปรียบเทียบตัวแปรทั้ง 7 ตัวแปร พบว่า การศึกษาส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจในชีวิตค่อนข้างน้อยโดยเปรียบเทียบ แต่ทั้งนี้การศึกษาอาจส่งผลทางอ้อมผ่านผลกระทบที่มีต่อรายได้และการจ้างงาน ในส่วนปัจจัยทางด้านพฤติกรรม พบว่าการมีคู่ครองส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตค่อนข้างมาก การไม่เคยถูกจับคดีอาญามีผลทางบวกต่อระดับความพึงพอใจในชีวิต เนื่องจากการมีประวัติทางอาชญากรรมอาจเป็นการทำให้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการกีดกันทางสังคม ซึ่งอาจจะผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจในชีวิตได้เช่นกัน ในภาพรวมสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า “สุขภาพจิต การมีคู่ครอง การว่างงาน” ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าตัวแปรอื่นๆ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตที่มีมากที่สุดคือ “สุขภาพจิต (Mental Health)” ซึ่งมีผลกระทบมากกว่า ความยากจน หรือการว่างงาน

นอกจากนั้น งานศึกษาดังกล่าวได้ทำการเปรียบเทียบกับข้อมูลขนาดใหญ่ระหว่างประเทศที่มีระเบียบวิธีวิจัยตามหลักสากลในการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งมีทั้งรูปแบบ Panel ข้อมูลภาคตัดขวาง ข้อมูลอนุกรมเวลา รวมถึงข้อมูลที่มีการศึกษาติดตามตามรุ่น (Cohort Study) เช่น British Household Panel Survey (BHPS) German Socioeconomics Panel (SOEP) Household, Income and Labour Dynamics in Australia (HILDA) เป็นต้น ผลสรุปเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกัน คือ การว่างงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สุขภาพจิตและสุขภาพกายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต โดยปัจจัยที่มีผลกระทบมากกว่าปัจจัยอื่นๆ คือ สุขภาพจิต

กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผลของปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสามารถสรุปได้ดังรูปที่ 3-1 ทำให้สามารถสังเคราะห์โดยแบ่งประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขเชิงอัตวิสัยออกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ 3) ตัวแปรทางสถาบันและบรรทัดฐานทางสังคม

3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

Clark (2018) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับความสุขเชิงอัตวิสัยที่มีการศึกษาในวงกว้าง คือ ปัจจัยทางด้านรายได้และการว่างงาน ผลการศึกษาส่วนใหญ่พบว่าหากวิเคราะห์ด้วยข้อมูลภาคตัดขวาง เมื่อรายได้เพิ่มมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะทำให้ความสุขเชิงอัตวิสัยเพิ่มขึ้น ส่วนการว่างงานมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับความสุขเชิงอัตวิสัย ทั้งการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลภาคตัดขวางและข้อมูลตัดภาคขวางทางยาว ตัวแปรส่วนบุคคลอื่นๆ ที่มักใช้ในการศึกษายังประกอบด้วย อายุ เพศ ชาติพันธุ์ ผลการศึกษาของ Blanchflower and Oswald (2004) พบว่าความสุขเชิงอัตวิสัยและความพึงพอใจในชีวิตมีความสัมพันธ์กับอายุ มีลักษณะเป็นรูป U-Shaped ทั้งในกรณีศึกษาของสหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา โดยความพึงพอใจในชีวิตจะมีค่าต่ำสุดเมื่ออายุประมาณ 40 ปี เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่

ในส่วนประเด็นด้านเพศ Kahneman and Deaton (2010) วิเคราะห์โดยใช้ข้อมูล Gallup-Healthways Well-Being Index พบว่าผู้หญิงจะประเมินอารมณ์ทางด้านบวกมากกว่าผู้ชาย ในขณะที่เดียวกันก็จะประเมินอารมณ์ทางด้านลบหรือความเครียดมากกว่าผู้ชาย Clark (2018) ได้ให้ความเห็นว่า ตัวแปรเกี่ยวกับเพศและอายุมีความเชื่อมโยงกับประเด็นเชิงนโยบายค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นลักษณะส่วนบุคคลที่รัฐไม่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง ตัวแปรส่วนบุคคลที่มีการศึกษาเชิงประจักษ์และมีการเชื่อมโยงต่อข้อเสนอเชิงนโยบายมากกว่า คือ รายได้ การว่างงาน บัญชีด้านสุขภาพ ชีวิตครอบครัว และการศึกษา โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

3.1.1 รายได้ [Income]

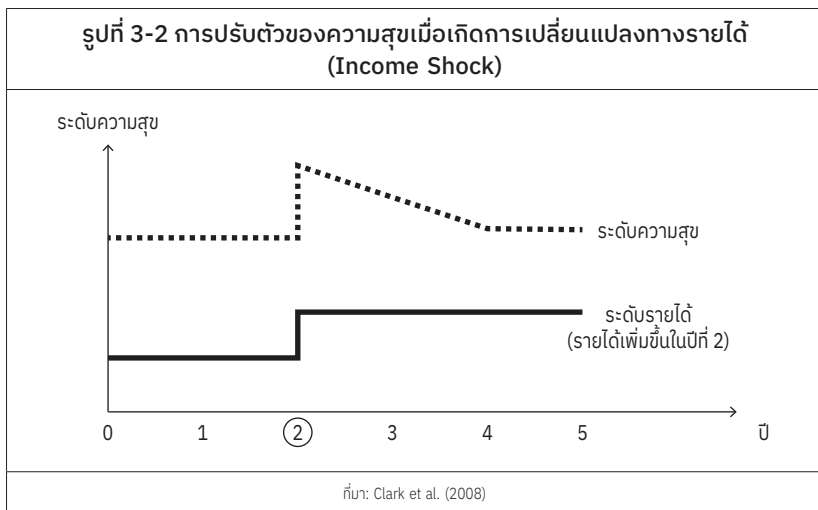
Stiglitz. et al. (2009) เสนอแนะแนวทางในการวัดผลการดำเนินงานทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางสังคมว่า รายได้ครัวเรือน (Household Income) มีความสำคัญมากกว่ารายได้ส่วนบุคคล (Individual Income) เนื่องจากเป็นตัวแปรที่สามารถสะท้อนมาตรฐานการครองชีพทางวัตถุของทุกคนในครอบครัว Headey & Wooden (2004) ใช้ข้อมูล Household, Income and Labour Dynamics in Australia หรือ HILDA วิเคราะห์ผลกระทบของรายได้ที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิต โดยใช้รายได้ครัวเรือนที่ใช้จ่ายได้จริง (Household Disposable Income) เป็นตัวแปรหลักในการวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อความพึงพอใจที่มีต่อชีวิตในภาพรวม ผลการศึกษาพบว่า รายได้ครัวเรือนมีผลกระทบเชิงบวกต่อความพึงพอใจในชีวิต แต่ขนาดผลกระทบน้อยกว่าตัวแปรความมั่งคั่งที่วัดโดยสินทรัพย์และหนี้สิน

Clark et al. (2008) ใช้ข้อมูลจากสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และเยอรมนี เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต ผลของรายได้ต่อความพึงพอใจในชีวิตสรุปได้ 3 ประเด็น คือ 1) รายได้เชิงเปรียบเทียบมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าระดับรายได้ส่วนบุคคล 2) ความพึงพอใจในชีวิตมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับลอการิทึมของตัวแปรรายได้ และ 3) การเปลี่ยนแปลงรายได้อาจมีขนาดผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตที่ค่อนข้างน้อย โดยหากรายได้เพิ่มขึ้น 2 เท่า ความพึงพอใจในชีวิตจะเพิ่มขึ้นไม่เกิน 0.2 ระดับคะแนน (ความพึงพอใจในชีวิตแบ่งเป็น 10 ระดับ) Easterlin et al. (2010) ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างรายได้กับความสุขในระดับมหภาค ทั้งในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและพัฒนาแล้ว เมื่อเปรียบเทียบผล

ในระยะสั้นและระยะยาวพบว่า ความพึงพอใจในชีวิตและรายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระยะสั้นเท่านั้น

3.1.2 การว่างงาน (Unemployment)

Clark & Georgellis (2013) วิเคราะห์การปรับตัวต่อเหตุการณ์สำคัญกับความพึงพอใจในชีวิตโดยใช้ข้อมูล BHPS Wave 17 เหตุการณ์สำคัญในชีวิตประกอบด้วย การว่างงาน การแต่งงาน การหย่าร้าง การให้กำเนิดบุตร และการเป็นหม้าย ผลการศึกษาแสดงดังรูปที่ 3-2 พบว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์การแต่งงาน การหย่าร้าง การให้กำเนิดบุตร และการเป็นหม้าย ความพึงพอใจในชีวิตจะมีการเปลี่ยนแปลง หลังจากนั้นคนจะมีการค่อยๆ ปรับตัวเข้าสู่ระดับความพึงพอใจก่อนที่เหตุการณ์นั้นๆ จะเกิดขึ้น ต่างจากการว่างงานที่ส่งผลกระทบทางด้านลบ (โดยเฉพาะเพศชาย) ต่อความพึงพอใจในชีวิตในปีที่ 0 คือปีที่เกิดการว่างงาน และส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตที่ลดลงอย่างต่อเนื่องแม้เวลาผ่านไป ซึ่งแสดงถึงการปรับตัวเข้าสู่ภาวะปกติที่ช้ากว่าการแต่งงาน หรือการหย่าร้าง

รูปที่ 3-2 แสดงการปรับตัวของความสุขเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านรายได้ซึ่งแสดงด้วยเส้นทึบ ระดับความสุขแสดงด้วยเส้นประ ระดับ

ความสุขจะเพิ่มมากขึ้นในปีที่รายได้เพิ่มขึ้น (ปีที่ 2) หลังจากนั้นระดับความสุขจากการที่รายได้เพิ่มขึ้นจะค่อยๆ ลดระดับลงภายใน 2 ปี และกลับเข้าสู่ระดับความสุขเดิมก่อนที่จะมีการรับเพิ่มเงินเดือน

อย่างไรก็ดี ถ้าเป็นเหตุการณ์เช่น การว่างงานของเพศชาย ระดับความสุขมีการปรับตัวที่ช้ากว่า แม้เมื่อเวลาผ่านไป 5 ปีแล้ว การปรับตัวของความสุขก็ยังไม่เข้าสู่ระดับเดิมก่อนที่ไม่ว่างงาน Clark (2008) ให้ข้อสังเกตว่าความรู้สึกแยจจากประสบการณ์การว่างงานส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลนั้นๆ ในปัจจุบัน และส่งผลกระทบผ่านช่วงเวลาในอนาคตด้วย เป็นหนึ่งในข้อสรุปที่สำคัญที่สุดในการวิจัยเกี่ยวกับความสุขที่เคยมีการศึกษาที่ผ่านมา

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขมีทั้งการใช้ข้อมูลระดับบุคคล (Individual Level) และมีการใช้ข้อมูลมหภาคในการวิเคราะห์ Di Tella et al. (2001) พบว่าการใช้ข้อมูลมหภาควิเคราะห์อัตราการว่างงานกับความพึงพอใจในชีวิตของ 12 ประเทศในทวีปยุโรป โดยใช้ข้อมูล Eurobarometer ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-1991 ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับการวิเคราะห์การว่างงานโดยใช้ข้อมูลส่วนบุคคล โดยพบว่าอัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้นมีผลกระทบทางลบต่อความพึงพอใจในชีวิตรวมของประเทศนั้นๆ

3.1.3 สุขภาพกาย (Physical Health)

ในการวัดระดับสุขภาพ มีทั้งเป็นการให้ผู้ตอบประเมินระดับความพึงพอใจต่อสุขภาพด้วยตนเอง เช่น ระดับ 0-10 โดย 0 หมายถึงสุขภาพแย่มากที่สุดไปจนถึง 10 คือสุขภาพดีที่สุด นอกจากนี้อาจมีการใช้ดัชนีวัดระดับสุขภาพ เช่น การประเมินสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยพิจารณาจาก Barthel Activities of Daily Living (ADL) Index ที่แสดงถึงความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน งานวิจัยส่วนใหญ่พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างภาวะสุขภาพกับความพึงพอใจในชีวิต เช่น Gwozdz and Sousa-Poza (2010) ทำการศึกษาผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไปในเยอรมนี พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุตอนปลายคือปัจจัยทางด้านภาวะสุขภาพ

Suriyanrattakorn (2019) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงโดยวิเคราะห์จากข้อมูลภาคตัดขวาง 2 ช่วงเวลา ในปี พ.ศ. 2559 และ 2560 จาก “โครงการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการให้บริการการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง: กรณีศึกษา

จังหวัดอุดรธานี” ผลจากการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง Random Effects Regression Model (REM) พบว่า ระดับสุขภาพ ที่วัดโดยความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน (ADL) และความพึงพอใจต่อการให้บริการภาครัฐในการให้บริการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว สามารถอธิบายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 95% กล่าวคือ หากกระดับสุขภาพที่วัดโดยค่าคะแนน ADL เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ระดับความสุขของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเพิ่มขึ้น 0.05 หน่วย

Wiking (2017) กล่าวไว้ในหนังสือ The Key to Happiness ว่า หากมองในมุมมองทางด้าน การออกแนวนโยบายเพื่อทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นโยบายที่ส่งผลชัดเจนมากที่สุดนโยบายหนึ่ง คือ “ระบบการดูแลสุขภาพถ้วนหน้า” องค์การอนามัยโลกได้ให้คำนิยามคำว่าหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Universal Health Coverage หรือ UHC) ว่าเป็นการที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขได้ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา หรือการฟื้นฟู โดยที่บริการทางสุขภาพเหล่านี้จะต้องมีคุณภาพ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากตัวชี้วัด 2 ตัวชี้วัดคือ ดัชนีความครอบคลุมการบริการ (UHC Service Coverage Index) และสัดส่วนของประชากรที่มีค่าใช้จ่ายทางสุขภาพเกิน 10% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการบริโภคหรือรายได้ การจัดอันดับของ World Happiness Report พบว่า กลุ่มประเทศนอร์ดิกที่มีระดับความสุขสูงเป็นอันดับต้นๆ ของโลก ล้วนแต่มีระบบประกันหรือการดูแลสุขภาพที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างถ้วนหน้าทั้งสิ้น

การศึกษาเชิงประจักษ์ของ Blanchflower (2009) ใช้ข้อมูล The Behavioral Risk Factor Surveillance System (BRFSS) ศึกษาประชากรวัยผู้ใหญ่ในสหรัฐอเมริกา ผลจากการวิเคราะห์โดย Order Logistics Model พบว่า การไม่สามารถไปพบแพทย์เนื่องจากข้อจำกัดทางการเงิน ส่งผลอย่างมากต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนสหรัฐอเมริกา แม้ว่าใช้ตัวแปรควบคุม รายได้ การศึกษา และตัวแปรสำคัญอื่นๆ เช่น ตัวแปรทางประชากรศาสตร์ ตัวแปรทางภูมิศาสตร์ สถานภาพสมรส การจ้างงาน จำนวนบุตร รวมทั้งชาติพันธุ์ ก็ยังพบว่าความสามารถในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนในภาพรวม

3.1.4 สุขภาพจิต (Mental Health)

Clark (2018) วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้ข้อมูล BRFSS ของสหรัฐอเมริกา ข้อมูล HILDA ของออสเตรเลีย และข้อมูล BCS รวมทั้ง BHPS ของอังกฤษ เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของความรู้สึกเป็นทุกข์ในการวัดตัวแปรทางด้านสุขภาพจิต การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูล BRFSS และ HILDA วัดจากคำถามเกี่ยวกับการวินิจฉัยภาวะอาการซึมเศร้าหรือมีภาวะโรควิตกกังวล ข้อมูล BCS วัดจากคำถามเกี่ยวกับการไปพบแพทย์ในปีที่แล้ว เกี่ยวกับปัญหาทางด้านอารมณ์ ส่วน BHPS เลือกใช้การประเมินภาวะสุขภาพจิตจากแบบสอบถามสุขภาพ GHQ-12 (Goldberg & Williams, 1988) จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปร เปรียบเทียบข้อมูลทั้ง 4 ฐาน ข้อมูลดังตารางที่ 4-2 จะเห็นว่า ความผิดปกติทางสุขภาพจิตส่งผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าการเจ็บป่วยทางกาย ยกเว้นเฉพาะกรณีของออสเตรเลียเท่านั้น การศึกษาในประเด็นเพิ่มเติมพบว่า ปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปสำหรับกลุ่มประชากรวัยทำงาน ผลกระทบสุขภาพจิตนอกจากจะส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลนั้นๆ แล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระดับปัญหาสุขภาพจิตของคนที่ใกล้ชิดโดยเฉพาะคู่ครอง หากวิเคราะห์ในประเด็นการปรับตัว (Adaptation) พบว่าการปรับตัวของระดับความพึงพอใจในชีวิตเมื่อเกิดปัญหาสุขภาพจิต มีการปรับตัวเข้าสู่ความพึงพอใจในชีวิตที่ระดับก่อนมีปัญหาสุขภาพจิตช้ากว่าการปรับตัวกรณีมีปัญหาทางสุขภาพกาย ซึ่งแสดงถึงผลกระทบระยะยาวที่เกิดขึ้นจากปัญหาภาวะสุขภาพจิต

ปัจจุบันหลายประเทศได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาทางด้านสุขภาพจิตของคนในสังคมมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ประเทศอังกฤษมีการกำหนดสัดส่วนงบประมาณที่เกี่ยวกับสุขภาพจิตของคนที่มีมากกว่าประเทศอื่นๆ เนื่องจากตระหนักว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตที่สำคัญที่สุดคือ สุขภาพจิต รายงาน World Economic Forum (2019) กล่าวว่า อังกฤษมีการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับประเทศนิวซีแลนด์ที่เป็นประเทศแรกที่มีการตั้งงบประมาณที่เรียกว่า Well-Being Budget ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นทางสุขภาพจิตมากขึ้นเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 3-2 ค่าสัมประสิทธิ์ของผลกระทบเชิงพลวัตของสุขภาพกายและสุขภาพจิต ต่อความพึงพอใจในชีวิต				
	สหรัฐอเมริกา	ออสเตรเลีย	สหราชอาณาจักร (BCS)	สหราชอาณาจักร (BHPS)
ความเจ็บป่วย ทางกาย	0.05 (0.00)	0.16 (0.02)	0.05 (0.01)	0.09 (0.01)
ความเจ็บป่วย ทางจิต	0.09 (0.00)	0.14 (0.01)	0.09 (0.01)	0.26 (0.00)
ที่มา: Clark (2018), ค่าในวงเล็บ คือ ค่า standard errors				

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

Helliwell and Putnam (2004) กล่าวว่า ถึงแม้ว่าตัวแปรที่คาดการณ์ความสุขเชิงอัตวิสัยได้มากที่สุดอาจเป็นเรื่องของยีนหรือลักษณะทางพันธุกรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ ยกตัวอย่างเช่น การมองโลกในแง่ดี หรือการนับถือตนเอง (Self-Esteem) การศึกษาดังกล่าววิเคราะห์เกี่ยวกับทฤษฎีสังคมที่มีต่อความสุขเชิงอัตวิสัยโดยใช้ฐานข้อมูล The World Values Survey (WVS) และ European Values Survey (EVS) ผลการวิเคราะห์พบว่า ทฤษฎีสังคมในประเด็นด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน รวมถึงความไว้วางใจในสังคม ล้วนมีความเชื่อมโยงกับความสุขเชิงอัตวิสัย

3.2.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัว

Dush and Amato (2005) ศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างสถานะและคุณภาพของความสัมพันธ์กับความสุขเชิงอัตวิสัย โดยใช้ข้อมูล Marital Instability Over The Life Course ของประเทศสหรัฐอเมริกา การประเมินสถานะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแบ่งออกเป็น 1) แต่งงาน 2) อยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน 3) การคบหาเพียงแค่ว่า 1 คน 4) การคบหาหลายคน และ 5) การเป็นโสด จากผลการวิเคราะห์ด้วย Structural Equation Model (SEM) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่แต่งงาน อยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน และคบหาเพียงแค่ว่า 1 คน มีผลกระทบเชิงบวกต่อความสุขเชิงอัตวิสัยของบุคคลนั้นๆ แสดงให้เห็นข้อดีของการมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับคนใดคนหนึ่ง การศึกษาดังกล่าวยังได้มีการวิเคราะห์คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยให้

บุคคลนั้นๆ ประเมินคุณภาพความสัมพันธ์ในประเด็นการเข้าอกเข้าใจกัน การแสดงความรัก ความคิดเห็นที่ตรงกัน กิจกรรมที่ทำร่วมกัน ความซื่อสัตย์ และความพอใจต่อความสัมพันธ์ในภาพรวม ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพส่งผลกระทบทางบวกต่อความสุขเชิงอัตวิสัย

เช่นเดียวกันกับ Thomas et al. (2010) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ที่ดี มีผลกระทบเชิงบวกในมุมมองการจัดสรรทรัพยากร หรือส่งผ่านทรัพยากร ที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวรับมือกับความเครียด Williams (2003) ศึกษาข้อมูล 3 Wave ที่เรียกว่า The Americans' Changing Lives Survey ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3,617 คน พบว่า ปัจจัยที่สำคัญมากกว่า สถานภาพ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งงานหรือการเป็นโสด คือคุณภาพของความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อสุขภาพจิต โดยในการประเมินคุณภาพความสัมพันธ์ของ คู่ครองเป็นการคำนวณค่าดัชนีเดียวจากคำถามเกี่ยวกับความปรองดองในชีวิตสมรส (Marital Harmony) ที่ถามว่า “เมื่อพิจารณาจากทุกสิ่งในภาพรวม คุณพอใจกับชีวิตแต่งงานของคุณมากน้อยเพียงใด” และ “คู่สมรสของคุณ ทำให้คุณรู้สึกถึงความรัก และความหวังใญ่มากน้อยเพียงใด” นอกจากนี้ ยังมีมิติความเครียดในชีวิตสมรส (Marital Stress) ที่ถามว่า “คุณสองคน มีความขัดแย้ง หรือมีความไม่ลงรอยกันบ่อยเพียงใด” และ “คุณเบื่อหน่าย หรือเสียใจกับชีวิตการแต่งงานของคุณบ่อยแค่ไหน”

ความสัมพันธ์ในครอบครัว อาจใช้หลักวิเคราะห์ตามแนวทาง Family Environment Scale: FES ซึ่งแบ่งมิติทางด้านความสัมพันธ์เป็น 3 มิติ คือ 1) มิติ Cohesion คือ ความเป็นหนึ่งเดียวกันของครอบครัว การช่วยเหลือ การสนับสนุนซึ่งกันและกัน รวมทั้งการใช้เวลาด้วยกันในครอบครัว 2) มิติ Expressiveness คือ การพูดคุย และการแสดงออกถึงความรู้สึก และ 3) มิติ Conflict คือ การทะเลาะ และการจัดการทางอารมณ์ ด้านลบ

รายงาน World Family Map 2019 ที่จัดทำโดย Institute for Family Studies ศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างบุตรกับผู้ปกครอง ของประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาทั้งหมด 49 ประเทศ รายงานดังกล่าว เน้นให้เห็นว่า บทบาทการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว มุมมองเกี่ยวกับบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ความพึงพอใจต่อชีวิต ครอบครัว รวมทั้งเวลาที่ใช้ร่วมกัน เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว (Institute for Family Studies,

2019) สอดคล้องกับ Musick and Meier (2012) ที่ศึกษาข้อมูล 3 Waves ของฐานข้อมูล The National Longitudinal Survey of Adolescent Health (กลุ่มตัวอย่างจำนวน 17,977 ราย ในสหรัฐอเมริกา) จากผลการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง Fixed Effects Model พบว่า การรับประทานอาหารเย็นร่วมกันภายในครอบครัว มีความเชื่อมโยงกับสุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่น

3.2.2 ความสัมพันธ์ในสังคม

Powdthavee (2008) ใช้ข้อมูล British Household Panel Survey ทั้งที่เป็น Pooled Data และ Panel Data พบว่า ความถี่ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตที่เพิ่มขึ้นด้วย เช่นเดียวกับการศึกษาของ Chandoevrit & Thampanishvong (2016) และ Stiglitz et al. (2009) ให้ข้อสังเกตว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต ความสัมพันธ์ในสังคมโดยทั่วไปมักเป็นการวัดโดยตามจำนวนหรือความถี่ของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน อย่างไรก็ตาม การวัดในด้านดังกล่าวต้องการตัวแปรที่สะท้อนพฤติกรรมและการทำกิจกรรมระหว่างบุคคล ยกตัวอย่างเช่น ในสหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย แคนาดา ไอร์แลนด์ และสหรัฐอเมริกา เลือกใช้ข้อมูลการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Civic Engagement) จำนวนคนที่ทำงานอาสาสมัคร ทั้งในส่วนองค์กรภาครัฐและเอกชน ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและสมาชิกในครัวเรือน เป็นตัวแปรที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม งานศึกษาของ Stiglitz et al. (2009) ยังให้ข้อเสนอแนะว่าการเพิ่มมิติความสัมพันธ์ในสังคมด้านอื่นๆ เช่น ความไว้วางใจระหว่างคน (Trust in Others) ความโดดเดี่ยวในสังคม (Social Isolation) การมีส่วนร่วมในที่ทำงานและในกิจกรรมทางศาสนา มิตรภาพระหว่างความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา และสถานะทางสังคม จะทำให้การวิเคราะห์ที่มีมิติที่ครอบคลุมมากขึ้น

3.3 บรรทัดฐานทางสังคมและสถาบัน

บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) สามารถนิยามได้ว่า คือ “มาตรฐานพฤติกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อร่วมกันในวงกว้างว่าสมาชิกในกลุ่มควรประพฤติตนอย่างไรในสถานการณ์ที่กำหนด” (Fehr &

Fischbacher, 2004) บรรทัดฐานทางสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ มีผลต่อพฤติกรรม และกระบวนการประเมินความสุขในแต่ละสังคมที่ต่างกั นออกไป เช่น รายงาน WHR 2019 แสดงให้เห็นว่าคุณค่าในกลุ่มประเทศ สแกนดิเนเวียส่วนใหญ่ประเมินความสุขในระดับมากกว่า 7 ส่วนประเทศที่มี สถานการณ์ความไม่มั่นคงทางการเมือง เช่น ซีเรีย อัฟกานิสถาน ประเมิน ความสุขคิดเป็นค่าเฉลี่ยรวมของประเทศเท่ากับ 3.2-3.5 คะแนนเท่านั้น (Helliwell et al., 2019) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงประจักษ์ของ Clark et al. (2008) ที่พบว่าประชาชนจะมีความสุขน้อยลงในสังคมที่คนในสังคม ไม่ค่อยมีความไว้วางใจกัน (Distrust) สังคมที่มีการกดขี่ มีความไม่เสมอภาค และมีรัฐบาลที่ล้มเหลว การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านสถาบัน และบรรทัดฐาน ทางสังคมที่มีผลต่อความสุขของคนในประเทศ แบ่งออกเป็นประเด็นย่อยๆ ได้ดังต่อไปนี้

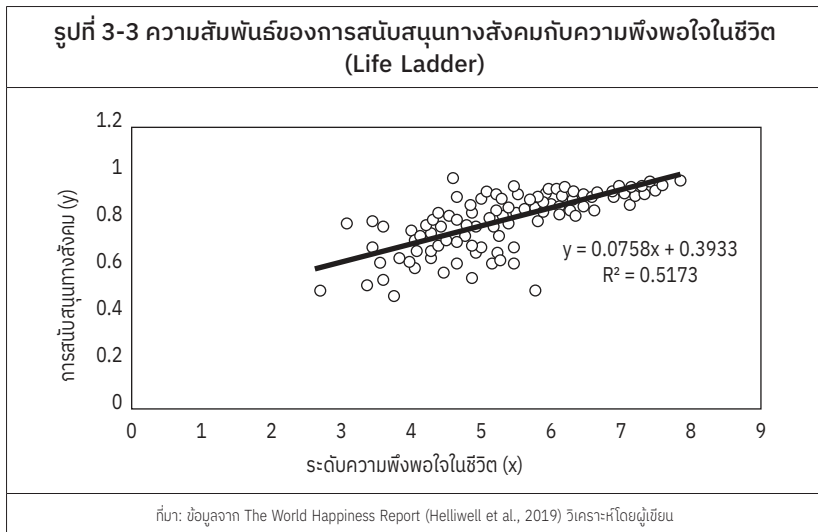
3.3.1 การสนับสนุนทางสังคม

Barrera et al. (1981) ให้คำจำกัดเกี่ยวกับ การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) ว่าหมายถึง “การช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ โดยสมาชิก ครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน และบุคคลอื่นๆ ในสังคม” จะเห็นว่า การสนับสนุน ทางสังคมครอบคลุมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) ในวงกว้าง โดยงานวิจัยทั้งทางด้านการแพทย์และสังคมศาสตร์ พบว่า การสนับสนุนทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และความโดดเดี่ยว (Loneliness) มีความสัมพันธ์กับสุขภาพ และความสุขที่ดีมีสุข

Crabtree (2012) วิเคราะห์การสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อ ความพึงพอใจด้านสุขภาพ จากข้อมูลที่จัดเก็บโดย Gallup World Poll ช่วงปี ค.ศ. 2005 ถึง 2009 ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 15-75 ปี รวม 139 ประเทศ การวิเคราะห์การสนับสนุนทางสังคม วัตถุประสงค์คำถามเดียวคือ การถามว่า “หากคุณมีปัญหา คุณมีญาติหรือเพื่อนที่คุณสามารถไว้วางใจช่วยเหลือ คุณเมื่อใดก็ตามที่คุณต้องการหรือไม่” (If you were in trouble, do you have relatives or friends you can count on to help you whenever you need them, or not?) ผลจากการศึกษาในภาพรวมระดับโลก ไม่ว่าจะเป็ นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา พบว่าการสนับสนุนทางสังคมที่ แข็งแกร่ง มีความเกี่ยวข้องอย่างเห็นได้ชัดกับความพึงพอใจด้านสุขภาพ

นอกจากนี้ ฐานข้อมูลในรายงาน WHR ถูกนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นการสนับสนุนทางสังคมในนานาประเทศ เช่น Helliwell et al. (2019) ใช้วิธี Pooled OLS วิเคราะห์ข้อมูลปี ค.ศ. 2005 ถึง 2018 พบว่า การสนับสนุนทางสังคมส่งผลเชิงบวก ทั้งต่อความพึงพอใจในชีวิตและมีมิติทางด้านอารมณ์ เมื่อวิเคราะห์ขนาดของผลกระทบพบว่าหากเปรียบเทียบเป็น 100% ผลกระทบของการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตคิดเป็นสัดส่วนมากที่สุดคือ (34%) ตามด้วย ผลិតภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว (26%) आयुศาดการณ้เฉลี่ย (21%) ความมีอิสรภาพ (11%) ความมีน้ำใจ (5%) และการคอร์รัปชัน (3%)

Calvo et al. (2012) พบว่า การมีใครสักคนที่สามารถพึ่งพาได้เมื่อยามจำเป็น มีผลกระทบทางด้านบวกต่อระดับความพึงพอใจในชีวิต และความรู้สึกทางด้านบวก การศึกษาดังกล่าวยังมีการกำหนดตัวแปรเกี่ยวกับการทำงานอาสาสมัครเข้าไปในแบบจำลองด้วย โดยถือเป็นส่วนหนึ่งในทุนทางสังคม ตัวแปรดังกล่าววัดจากคำถามที่ว่า “คุณได้แบ่งเวลาทำงานอาสาสมัครให้กับหน่วยงานต่างๆ ในช่วงเดือนที่ผ่านมาหรือไม่” (Have you volunteered your time to an organization in the past month?)

ผู้เขียนได้นำข้อมูล WHR ปี 2018 วิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างง่ายด้วยกราฟระหว่งการสนับสนุนทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิตของ 137 ประเทศ พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระหว่าง 2 ตัวแปรอย่างชัดเจน ดังรูปที่ 3-3

Siedlecki et al. (2014) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการสนับสนุนทางสังคมและความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย ที่แบ่งเป็น 3 มิติ คือ ความพึงพอใจในชีวิต อารมณ์ทางบวก และอารมณ์ทางด้านลบ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษารวม 1,111 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) งานศึกษาดังกล่าวใช้เครื่องมือในการวัดการสนับสนุนทางสังคมที่เรียกว่า “The Social Network Questionnaire” (Shaw et al., 2007) ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 27 ข้อ ที่แบ่งมิติทางสังคมออกเป็น 4 มิติ คือ

1. การยึดติดกับสังคม (Social Embeddedness) เป็นมิติเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับครอบครัวและเพื่อน โดยวัดจากจำนวนความถี่ในการติดต่อกับครอบครัว และเพื่อน

2. การได้รับการสนับสนุนทางสังคม (Enacted Support) หมายถึงการยอมรับการสนับสนุน ทั้งที่เป็นการสนับสนุนทางอารมณ์ ข้อมูล และปัจจัยทางด้านวัตถุ

3. การให้การสนับสนุน (Provided Support) เป็นการให้การสนับสนุน ทั้งที่เป็นการสนับสนุนทางอารมณ์ ข้อมูล และปัจจัยทางด้านวัตถุ

4. การวัดการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม (Perceived Support) วัดจากข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการสนับสนุนทางสังคมที่คาดหวัง กล่าวได้ว่า การให้การสนับสนุนทางสังคมจะมีความหมายหรือมีคุณค่าแก่ผู้รับมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้รับ ผู้รับอาจไม่พอใจกับการได้รับการสนับสนุนหากเป็นการสนับสนุนที่ไม่ถูกต้องสำหรับผู้ที่ต้องการ

ผลการศึกษาของ Siedlecki et al. (2014) พบว่า การได้รับสนับสนุนทางสังคม (Enacted Support) และการรับรู้การสนับสนุน (Perceived Support) มีส่วนในการทำนายความพึงพอใจในชีวิต ส่วนความถี่ในการติดต่อกับครอบครัว (Family Embeddedness) และการให้การสนับสนุน (Provided Support) มีส่วนในการทำนายความรู้สึกด้านบวก นอกจากนี้ การศึกษาโดย Chandoevit & Thampanishvong (2016) ยังพบว่า การได้ช่วยเหลือผู้อื่น

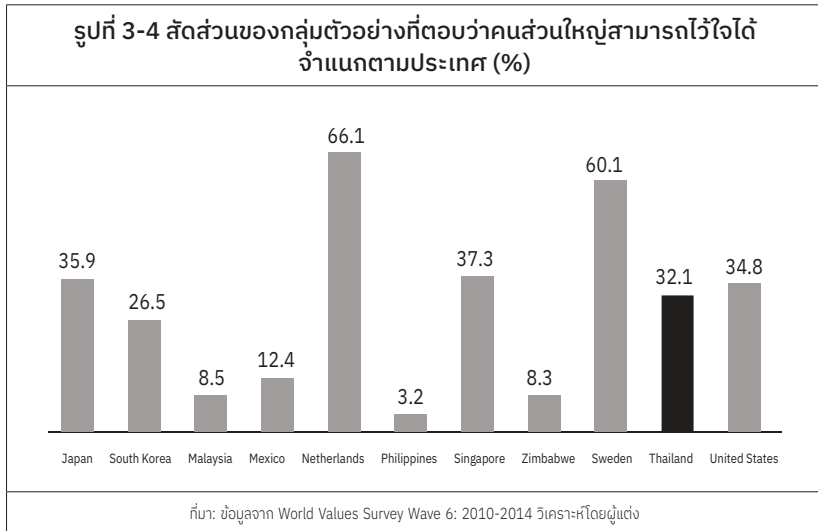
หรือเป็นผู้ให้ก็นำมาซึ่งความสุขเชิงอัตวิสัยมากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การเป็นคนที่ต้องรับของจากผู้อื่นมักหมายถึงเป็นผู้ขาดแคลนและมักมีความสุขน้อยกว่าคนที่เป็นผู้ให้

3.3.2 ความไว้วางใจในสังคม

ความไว้วางใจ (Trust) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความอยู่ดีมีสุข รวมถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Grootaert, 1998) WVS ได้มีการเก็บข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างประเทศด้วยการถามคำถามว่า “คุณคิดว่าคนส่วนใหญ่สามารถไว้วางใจได้ หรือต้องระมัดระวังในการติดต่อกับผู้อื่น” คำตอบแบ่งเป็น 1) คนส่วนใหญ่สามารถไว้วางใจได้ 2) ไม่แน่ใจ 3) ต้องระมัดระวัง ในส่วน Eurostat และ European Social Survey มีการสอบถามในลักษณะเดียวกัน แต่คำตอบแบ่งเป็นสเกลตั้งแต่ 0-10 การแบ่งสเกลเป็น 11 จุด ทำให้สามารถอธิบายระดับความไว้วางใจของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนได้ละเอียดมากขึ้น ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์การกระจายของข้อมูล หรือความไม่เท่าเทียมด้านความไว้วางใจ (Trust Inequality) ภายในชุมชนหรือของประเทศได้ (Helliwell et al., 2016)

ผู้เขียนใช้ข้อมูล WVS ทำการวิเคราะห์สัดส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าคนส่วนใหญ่สามารถไว้วางใจได้ (รูปที่ 3-4) พบว่า กลุ่มตัวอย่างกว่า 60% ของประเทศเนเธอร์แลนด์และสวีเดนตอบว่าคนส่วนใหญ่สามารถไว้วางใจได้ ส่วนฟิลิปปินส์มีสัดส่วนเพียง 3.2% เท่านั้น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สหราชอาณาจักร (ONS) ออกแบบตัวชี้วัดเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางความเชื่อมั่นและความร่วมมือ (Trust and Cooperative Norms) แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล 2) การสนับสนุนเครือข่ายทางสังคม 3) การมีส่วนร่วมของพลเมือง และ 4) บรรทัดฐานทางความไว้วางใจและความร่วมมือ ตัวชี้วัดด้านความไว้วางใจ แบ่งเป็นความไว้วางใจที่มีต่อรัฐบาล คนส่วนใหญ่ และเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ONS ยังมีการสอบถามเกี่ยวกับการประเมินความรู้สึกปลอดภัย ในกรณีที่ต้องเดินคนเดียวในเวลากลางคืนในพื้นที่ที่พวกเขาอยู่อาศัย

การวัดความไว้วางใจในสังคม อาจวัดด้วยข้อคำถามการกระทำกระเป๋เงินหาย ที่เรียกว่า The Wallet-Dropping Question โดยถามคำถามว่า “หากคุณทำกระเป๋าเงินหาย มีโอกาสมากน้อยเพียงใดที่จะได้กระเป๋าเงินคืน” การสอบถามดังกล่าวมีความเชื่อมโยงการวิจัยเชิงทดลองที่จัดทำโดย The Reader’s Digest (รายงานในนิตยสาร The Economist เดือนมิถุนายน 1996) ที่ทดลองนำกระเป๋าเงินที่มีเงินสดมูลค่า 50 ดอลลาร์ โดยมีการระบุที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ของเจ้าของสมมติ นำไปทิ้งไว้ตามจุดต่างๆ ใน 20 เมืองของกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก และ 12 เมือง ในสหรัฐอเมริกา เพื่อวิเคราะห์ความไว้วางใจในสังคมนั้นๆ จากอัตราการได้รับกระเป๋าเงินพร้อมเงินคืน งานวิจัยบางส่วนเลือกที่จะให้ข้อคำถามดังกล่าวในการวัดความไว้วางใจทางสังคม รวมทั้งศึกษาผลกระทบที่มีตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น งานศึกษาของ Knack (2001) และ Tolsma and Meer (2017) โดย Helliwell et al. (2016) ได้ให้ความเห็นว่า ข้อคำถามเกี่ยวกับการทำกระเป๋าเงินหาย นอกจากจะเป็นการวัดความเชื่อใจในสังคมนรูปแบบหนึ่ง ยังสามารถเชื่อมโยงกับความเชื่อมั่นในประเด็นย่อยอื่นๆ ได้ เช่น ความเชื่อใจในตำรวจ และเพื่อนบ้าน ได้อีกด้วย

Helliwell et al. (2016) ศึกษาความไว้วางใจในทางสังคมและความพึงพอใจในชีวิต โดยใช้ข้อมูลศึกษาเชิงเปรียบเทียบจากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ 3 ฐานข้อมูล คือ European Social Survey (ปี ค.ศ. 2002-2012) ข้อมูล Wave ที่ 6 ของ WVS (ปี ค.ศ. 1981-2014) และ ข้อมูลจาก Gallup World Poll (GWP) ผลจากการศึกษาพบว่า ความไว้วางใจทางสังคม ตำรวจ กระบวนการทางกฎหมาย รัฐสภา และนักการเมือง มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตที่แตกต่างกันออกไป โดยขนาดผลกระทบของความไว้วางใจทางสังคม และความไว้วางใจในตำรวจมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนในสังคมมากที่สุด

ตารางที่ 3-3 การสำรวจระหว่างประเทศเกี่ยวกับการวัดความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในรัฐบาล			
แหล่งที่มา	ปี ค.ศ.	ตัวชี้วัด	คำตอบ
Gallup World Poll	2005-ปัจจุบัน	ความเชื่อมั่นในรัฐบาล	2 ตัวเลือก คือ ใช่/ไม่ใช่
World Values Survey	1989-93 1994-98 1999-04 2005-08	ความเชื่อมั่นในรัฐบาล	4 ตัวเลือก คือ มาก/ค่อนข้างมาก/ไม่มาก/ไม่เชื่อมั่นเลย
Eurobarometer	2003-ปัจจุบัน	ความไว้วางใจในรัฐบาล	2 ตัวเลือก คือ มีแนวโน้มที่จะเชื่อใจ/มีแนวโน้มที่จะไม่เชื่อใจ
Edelman Trust Barometer	2001-ปัจจุบัน	ความไว้วางใจในรัฐบาล	9 สเกล: 1 หมายถึงไม่เชื่อใจเลย 9 หมายถึงเชื่อใจมาก
ที่มา: OECD (2013)			

3.3.3 คุณภาพและความไว้วางใจในรัฐบาล

Tavits (2008) ศึกษาผลกระทบของการทุจริต (Corruption) ที่มีต่อความสุขเชิงอัตวิสัยใน 68 ประเทศ จากฐานข้อมูล Eurobarometer ด้วยวิธี Multilevel Modeling ผลการวิเคราะห์พบว่า คนในประเทศหนึ่งจะประเมินความพึงพอใจในชีวิตที่เพิ่มขึ้นเมื่อรัฐบาลของตนมีระดับการทุจริตที่ต่ำลง ส่วน Tay et al. (2014) ใช้ข้อมูลที่จัดเก็บโดย GWP ในปี ค.ศ. 2005-2011 ครอบคลุม 150 ประเทศวิเคราะห์โดยวิธี Mediation Analysis และ Longitudinal Modeling พบว่า การคอร์รัปชันของภาครัฐมีความสัมพันธ์กับรายได้ประชาชาติ และความเชื่อถือของสถาบันในทิศทาง

ตรงกันข้าม และการคอร์รัปชันของภาครัฐทำให้ความสุขเชิงอัตวิสัยลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติในด้านความพึงพอใจในชีวิต

Hudson (2006) ใช้ข้อมูล Eurobarometer ครอบคลุม 15 ประเทศ ในปี ค.ศ. 2004 วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของรัฐบาลที่มีต่อผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุข ผลจากการวิเคราะห์พบว่าความไว้วางใจที่มีต่อรัฐบาลมีผลกระทบต่อเชิงบวกต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้คนในประเทศนั้นๆ OECD (2013) อธิบายว่าความเชื่อมั่นในรัฐบาล เกิดขึ้นจาก 2 องค์ประกอบ คือ 1) ความไว้วางใจทางสังคม (Social Trust) และ 2) ความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) ทั้งนี้ ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อใจ (Trust) หรือเชื่อมั่น (Confidence) ในรัฐบาล ประกอบด้วย Gallup World Poll, World Values Survey (WVS), Eurobarometer และ Edelman Trust Barometer รายละเอียดตัวชี้วัด แสดงดังตารางที่ 4-3

3.3 สรุป

โจทย์วิจัยกระแสหลักของเศรษฐศาสตร์ความสุข คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุว่าปัจจัยอะไรที่ทำให้ความสุขของคนเราแตกต่างกัน จากนั้นนำผลการศึกษาที่ได้เชื่อมโยงสู่การกำหนดนโยบายในระดับจุลภาคและมหภาค จากการทบทวนวรรณกรรมในบทนี้พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขเชิงอัตวิสัยอย่างมีนัยสำคัญและมีขนาดผลกระทบอย่างเห็นได้ชัด ประกอบด้วย การว่างงาน สุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพความสัมพันธ์ในครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคม หากทำวิเคราะห์ในประเด็นการปรับตัวของตัวแปร (Adaptation) พบว่า ปัจจัยทางด้านสุขภาพจิต และการว่างงานส่งผลกระทบต่อเชิงลบต่อความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลทั้งในปัจจุบันและเชื่อมโยงต่อเนื่องสู่ช่วงเวลาในอนาคต นอกจากนั้น ปัจจัยทางด้านบรรทัดฐานทางสังคมและสถาบันมีส่วนในการคาดการณ์ความพึงพอใจในชีวิตของคนในสังคมด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่าประชาชนจะมีความสุขน้อยลงในสังคมที่คนไม่ค่อยมีความไว้วางใจกัน และมีปัญหาทุจริตในภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- Barrera M., Sandler I. N., & Ramsay T. B. (1981). Preliminary development of a scale of social support: Studies on college students. **American Journal of Community Psychology**, 9(4), 435–447.
- Blanchflower, D. G. (2009). **Happiness and Health Care Coverage**. IZA Discussion Paper No. 4450. <https://ssrn.com/abstract=1489273>
- Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (2004). Well-being over time in Britain and the USA. **Journal of Public Economics**, 88(7-8), 1359-1386.
- Calvo R., Zheng Y., Kumar S., Olgiati A., & Berkman L. (2012). Well-Being and Social Capital on Planet Earth: Cross-National Evidence from 142 Countries. **PLoS ONE**, 7(8), 1-10. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0042793>
- Chandoevrit, W., & Thampanishvong, K. (2016). Valuing Social Relationships and Improved Health Condition Among the Thai Population. **Journal of Happiness Studies**, 17(5), 2167–2189.
- Clark, A. E. (2018). Four Decades of the Economics of Happiness: Where Next?" **Review of Income and Wealth**. 64(2), 245–69.
- Clark, A. E., & Georgellis, Y. (2013). Back to Baseline in Britain: Adaptation in the British Household Panel Survey. **Economica**, 80(319), 496–512.
- Clark, A. E., Frijters P., & Shields, M. A. (2008). Relative Income, Happiness, and Utility: An Explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles. **Journal of Economic Literature**, 46(1), 95-144.

- Crabtree (2012, February 17). **Social Support Linked to Health Satisfaction Worldwide**. Gallup. <https://news.gallup.com/poll/152738/social-support-linked-health-satisfaction-worldwide.aspx>
- Di Tella, R., MacCulloch R. J. & Oswald, A. J. (2001). Preferences over Inflation and Unemployment: Evidence from Surveys of Happiness. **American Economic Review**, 91(1), 335–41.
- Dush, C.M.K. & Amato, P. (2005). Consequences of relationship status and quality for subjective well-being. **Journal of Social and Personal Relationships**, 22(5), 607-627.
- Easterlin, R.A., McVey, L. A., Switek, M., Sawangfa, O., & Zweig, J.S. (2010). The happiness–income paradox revisited. **PNAS**, 107(52), 22463-22468.
- Fehr, E., & Fischbacher, U. (2004). Social Norms and Human Cooperation. **Trends Cogn Sci**, 8(4), 185-190.
- Goldberg, D., & Williams, P. (1988). **A user’s guide to the General Health Questionnaire**. Windsor, UK: NFER-Nelson.
- Grootaert, C. (1998, April). **Social Capital: the Missing Link? Social Capital Initiative**. (Social Capital Initiative Working Paper No. 3). <https://documents1.worldbank.org/curated/en/902971468764409654/pdf/multi0page.pdf>
- Gwozdz, W. & Sousa-Poza A. (2010). Ageing, Health and Life Satisfaction of the Oldest Old: An Analysis for Germany. **Social Indicators Research**. 97(3), 397-417.
- Headey, B. & Wooden, M. (2004). The Effects of Wealth and Income on Subjective Well-Being and Ill-Being. **Economic Record**, 80(S1), S24-S33.
- Helliwell, J. F., & Putnam, R. D. (2004). The Social Context of Well-Being. *Philosophical transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological sciences*, 359(1449), 1435-1446. doi:10.1098/rstb.2004.1522

- Helliwell, J. F., Huang, H., & Wang, S. (2016, July). **New evidence on trust and well-being**. (NBER Working Paper No. 22450). https://www.nber.org/system/files/working_papers/w22450/w22450.pdf
- Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2019). **World Happiness Report 2019**. New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Hudson, J. (2006). Institutional Trust and Subjective Well-Being across the EU. *Kyklos*, 59. 43-62. doi:10.1111/j.1467-6435.2006.00319.x
- Institute for Family Studies. (2019). **World Family Map 2019: Mapping Family Change and Child Well-being Outcomes**. <https://ifstudies.org/ifs-admin/resources/reports/worldfamilymap-2019-051819.pdf>
- Kahneman, D. & Deaton A. (2010). High Income Improves Evaluation of Life but not Emotional Well Being. *Proceedings of the National Academy of Science*, 107(38), 16489–16493.
- Knack, S. (2001). Trust, associational life and economic performance. In J. F. Helliwell & A. Bonikowska (Eds.), **The contribution of human and social capital to sustained economic growth and well-being** (pp. 172-202), Ottawa: Government of Canada.
- Musick, K., & Meier, A. (2012). Assessing Causality and Persistence in Associations between Family Dinners and Adolescent Well-being. *Journal of marriage and the family*, 74(3), 476–493.
- OECD (2013). **OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being**. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264191655-en>.

- Powdthavee, N. (2008). Putting a Price Tag on Friends, Relatives, and Neighbours: Using Surveys of Life Satisfaction to Value Social Relationships. **Journal of Socio-Economics**. 37(4). 1459-1480. doi: 10.1016/j.socec.2007.04.004.
- Shaw, BA., Krause, N., Liang, J., & Bennett, J. (2007) Tracking changes in social relations throughout late life. *Journal of Gerontology: Social Sciences*. 62(2), S90–S99. <https://doi-org.ap.lib.nchu.edu.tw/10.1093/geronb/62.2.s90>
- Siedlecki, K. L., Salthouse, T. A., Oishi, S., & Jeswani, S. (2014). The Relationship Between Social Support and Subjective Well-Being Across Age. **Social indicators research**, 117(2), 561–576. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0361-4>
- Stiglitz, J., Sen, A., & Fitoussi, J.-P. (2009). The measurement of economic performance and social progress revisited: Reflections and Overview. **Sciences Po Publications**. <https://ideas.repec.org/p/spo/wpmain/infohdl2441-5l6uh8ogmqild-h09h4687h53k.html>
- Suriyanrattakorn S. (2019). Happiness among the Disabled Elderly: A study based on micro data in Udonthani Thailand. **Thammasat Economics Journal**. 37(1), 83-91.
- Tavits, M. (2008). Representation, Corruption, and Subjective Well-Being. **Comparative Political Studies**, 41(12), 1607–1630. <https://doi.org/10.1177/0010414007308537>
- Tay, L., Herian, M. N., & Diener, E. (2014). Detrimental Effects of Corruption and Subjective Well-Being. **Social Psychological and Personality Science**, 5(7), 751-759. doi:10.1177/1948550614528544
- Thomas, P. A. (2010). Is it better to give or to receive? Social support and the well-being of older adults. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 65B(3), 351–357. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbp113>

- Tolsma, J., & van der Meer, T. W. G. (2017). Losing Wallets, Retaining Trust? The Relationship Between Ethnic Heterogeneity and Trusting Coethnic and Non-coethnic Neighbours and Non-neighbours to Return a Lost Wallet. **Social Indicators Research**, 131(2), 631–658.
- Wiking, M. (2017). **The Key to Happiness: How to Find Purpose by Unlocking the Secrets of the World’s Happiest People**. London: Penguin Random House UK.
- Williams, A. (2003). Adolescents’ Relationships With Parents. **Journal of Language and Social Psychology**, 22(1), 58–65.
- World Economic Forum. (2019, May 30). **New Zealand has unveiled its first ‘well-being’ budget**. <https://www.weforum.org/agenda/2019/05/new-zealand-is-publishing-its-first-well-being-budget/>

บทที่ 4

เทคนิคความพึงพอใจ ในชีวิตเพื่อประเมินมูลค่า ตัวแปรทางสังคม

ในบทที่ 3 ได้นำเสนองานวิจัยหลายชิ้นที่นำไปสู่ข้อสรุปว่าทุนทางสังคมที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวหรือระหว่างเพื่อน การมีส่วนร่วมในสังคม การสนับสนุนกันทางสังคม รวมถึงความไว้วางใจในสังคม มีผลต่อกับความสุขเชิงอัตวิสัยของประชาชน ซึ่งแสดงว่าทุนทางสังคมเป็นมิติที่ผู้คนให้คุณค่า เนื่องจากทำให้คนรู้สึกดีขึ้นกับการอยู่ในสังคมที่มีความสัมพันธ์ที่ดี มีการช่วยเหลือกัน และไว้วางใจกันได้

เมื่อกล่าวถึงการให้คุณค่ากับทุนทางสังคม เรามักจะประสบปัญหาเกี่ยวกับการตีราคาของทุนทางสังคม โครงการทางสังคมหลายโครงการได้ช่วยทำให้ความสัมพันธ์ในสังคมดีขึ้น คนช่วยเหลือกันมากขึ้น หรือมีความไว้วางใจมากขึ้น แต่การประเมินความคุ้มค่าของโครงการทางสังคมมักประสบปัญหากับการประเมินราคามิติทางสังคมเหล่านั้น หรือเรียกว่าการประเมินราคาเงา

นักวิจัยทางด้านเศรษฐศาสตร์ความสุขจึงได้ประยุกต์แนวคิดความพึงพอใจในชีวิตเพื่อวิเคราะห์ราคาเงา ที่เรียกว่าเทคนิคความพึงพอใจในชีวิต Life Satisfaction Approach (LSA) ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าคนให้คุณค่า (มูลค่า) กับทุนทางสังคม หรือพฤติกรรมทางสุขภาพ หรือมิติด้านความเสี่ยงทางสังคมเพียงใด เทคนิค LSA มีจุดเด่นหลายประการ เช่น มีต้นทุนในการดำเนินการต่ำ การประเมินราคาไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่ตั้งสมมติฐานหรือการสร้างเหตุการณ์สมมติ นอกจากนี้ LSA มักใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่

ระดับประเทศ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มากอาจทำให้สามารถสะท้อนภาพรวมของประชากรได้ดีขึ้นด้วย

ในบทนี้จึงเป็นการแสดงแนวคิดของเทคนิคความพึงพอใจในชีวิต และการประยุกต์ใช้ในการประเมินมูลค่าของเหตุการณ์ต่างๆ ที่ไม่สามารถอ้างอิงมูลค่าตามราคาตลาดได้เนื่องจากไม่มีการซื้อขายกันในตลาดจริง และในบทต่อไปจึงจะเป็นการนำเทคนิคความพึงพอใจในชีวิตมาวิเคราะห์กับมิติทางสังคมของประเทศไทย

4.1 หลักแนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคความพึงพอใจในชีวิต

โดยทั่วไป การตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนสาธารณะจะมีการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost-Benefit Analysis: CBA) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการตัดสินใจหรือประเมินความคุ้มค่าของโครงการหรือมาตรการ โดยวิเคราะห์ว่าโครงการใดก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าต้นทุน หากผลประโยชน์สุทธิเป็นบวก แสดงว่าโครงการนั้นมีความคุ้มค่า เราก็ควรเลือกทำโครงการนั้น รายงาน The Green Book (HM Treasury, 2018) โดยกระทรวงการคลัง สหราชอาณาจักร เน้นว่าการประเมินนโยบายสาธารณะควรทำการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นต่อสังคม ไม่ใช่วิเคราะห์ในระดับบุคคลหรือองค์กรเท่านั้น ซึ่งเรียกว่า การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางสังคม วิธีการดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายสาธารณะ ในรูปของผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของโครงการที่มีราคาตลาด เช่น ค่าใช้จ่ายในการลงทุน ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ ต้นทุนการผลิต รายได้ที่เพิ่มขึ้นของคนในชุมชนเมื่อมีโครงการเกิดขึ้น ถ้าไรที่เพิ่มขึ้นจากการผลิตสินค้าและบริการ สามารถวิเคราะห์มูลค่าได้อย่างตรงไปตรงมาตามราคาที่สังเกตได้จริง แต่ผลประโยชน์และผลกระทบทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความไว้วางใจ ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ความรู้สึกปลอดภัย หรือ ผลกระทบภายนอก เช่น มลภาวะจากโครงการ การเพิ่มความรู้ให้แก่ประชาชน สิ่งเหล่านี้ไม่มีการซื้อขายในระบบตลาด และไม่มีราคาตลาด จึงต้องใช้ “ราคาเงา” (Shadow Price) ในการประเมินมูลค่า

เทคนิคการประเมินมูลค่าสินค้าหรือบริการที่ไม่มีราคาในตลาด แบ่งได้เป็น 3 แนวทาง คือ 1) การประเมินโดยการวัดความพึงพอใจแบบเปิดเผย (Revealed preference, RP) 2) การประเมินมูลค่าทางตรง (Stated preference, SP) และ 3) เทคนิคความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction Approach, LSA) หรือ Well-being Approach (WA) ทั้งสามวิธีมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน

เทคนิค RP และ SP มีการศึกษาอย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เทคนิค RP เป็นการประเมินมูลค่าสินค้าที่ไม่มีราคาตลาดผ่านการสังเกตเกี่ยวกับตัวเลือกที่เกิดขึ้นจริง เช่น วิธีการประเมินโดยการวัดความพึงพอใจแบบเปิดเผย ได้แก่ การประเมินราคาจากต้นทุนค่าเดินทาง (Travel Cost Method, TCM) การประเมินมูลค่าจากการใช้ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านมูลค่าอสังหาริมทรัพย์ (Hedonic Price Method, HPM) และการประเมินราคาจากรายได้ที่เสียไป (Lost Earning Approach) ซึ่งเป็นการพิจารณาจากรายได้ที่หายในรูปมูลค่าปัจจุบัน (Present Value) จากการเสียชีวิตก่อนเวลาอันสมควร (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2549)

การประเมินมูลค่าทางตรง (SP) เป็นการประเมินมูลค่าสินค้าที่ไม่มีราคาในระบบตลาด โดยการถามความเต็มใจที่จะจ่าย (Willingness to Pay) หรือความเต็มใจที่จะรับ (Willingness to Accept) ซึ่งเป็นวิธีการประเมินมูลค่าจากการตอบสนองของบุคคลโดยตรงต่อคำถามสมมติ (Hypothetical Question) ตัวอย่างเทคนิคที่ใช้แนวคิด SP เช่น การประเมินความเต็มใจจ่ายโดยตรง (Contingent Valuation Method, CVM) และวิธีแบบจำลองทางเลือก (Discrete Choice Experiment, DCE) แนวคิด SP อาจสะท้อนผ่านการประเมินทางอ้อมจากพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น พิจารณาพฤติกรรมของคนที่อาจจะยอมจ่ายเงินเท่าไรเพื่อรักษาชีวิตหรือลดโอกาสที่จะเสียชีวิต เช่น เรายอมจ่ายเงินเพื่อซื้อรถที่มีความปลอดภัยมากขึ้น เพื่อลดความเป็นไปได้ที่จะเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ หรือคนจะยอมรับเงินเพิ่มขึ้นหากต้องทำงานที่มีความเสี่ยงที่จะเสียชีวิต (ณัฐพงษ์ ทองภักดี, 2551; ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ, 2535)

Fujiwara and Campbell (2011) วิเคราะห์ว่าเทคนิค RP และ SP ว่ามีจุดอ่อนและจุดแข็งที่แตกต่างกัน เทคนิค RP มีข้อดีคือ การคาดการณ์ขึ้นอยู่กับทางเลือกทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจริง ทำให้ผลลัพธ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การตอบสนองในตลาดสมมติ และมีต้นทุนในการดำเนินงานต่ำกว่าเทคนิค

SP ข้อจำกัดของ RP คือ ขั้นตอนการกำหนดราคาเงา ในกรณีที่ตลาดมีการแข่งขันไม่สมบูรณ์ นอกจากนั้นยังมีข้อโต้แย้งที่ว่า การใช้รายได้เป็นตัวแทนราคาเงาอาจไม่สามารถสะท้อนค่าของชีวิตได้ เพราะรายได้เป็นสิ่งที่คนอื่นกำหนดให้กับคุณนั้นๆ อาจไม่ถูกต้องนักที่จะมองว่า คนรวยในประเทศมีค่ามากกว่าคนจนหรือคนไม่มีรายได้ไม่มีค่า อย่างไรก็ตาม วิธีนี้นำมาใช้ในทางปฏิบัติมากเพราะเข้าใจง่าย และวิธีการคำนวณไม่ซับซ้อน

ส่วนเทคนิค SP เป็นเทคนิคที่มีการศึกษาอย่างแพร่หลาย ความน่าเชื่อถือของวิธีการนี้ผ่านการทดสอบในวงกว้าง แบบสอบถามที่ใช้ประเมินโดยเทคนิค SP มักมีการระบุคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อสินค้าหรือบริการที่ไม่มีราคาในระบบตลาด ทำให้การวิเคราะห์ความเต็มใจจ่ายสามารถอธิบายถึงเหตุผลเบื้องหลัง หรือเหตุผลประกอบในการตัดสินใจเลือกได้ หากแต่วิธี SP มีข้อสังเกตเกี่ยวกับอคติที่เกิดจากการสร้างเหตุการณ์สมมติ (Hypothetical Bias) เช่น ภายในโลกของสถานการณ์สมมติ ผู้ตอบอาจจะตอบเกินจริงเกี่ยวกับความเต็มใจที่จะจ่าย เนื่องจากไม่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านงบประมาณ หรือผู้ตอบแบบสอบถามอาจประเมินมูลค่าของสินค้าโดยให้ราคาสูง เนื่องจากผู้ตอบอาจไม่คิดว่าราคานั้นเป็นราคาที่ตัวเองต้องจ่ายจริงในอนาคต นอกจากนั้น ข้อจำกัดสำคัญของ SP คือ มีต้นทุนสูงในการดำเนินการ และใช้เวลาในการดำเนินการนานกว่าเทคนิค RP เนื่องจากประกอบด้วยหลายขั้นตอน เช่น การจัดทำการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การทดสอบแบบสอบถาม และการสำรวจภาคสนาม

เทคนิคที่ 3 คือ การประเมินมูลค่าโดยใช้แนวทางความพึงพอใจในชีวิตหรือความอยู่ดีมีสุข ที่เรียกว่า **Life Satisfaction Approach (LSA)** หรือ **Well-being Approach (WA)** เป็นวิธีการศึกษาที่เริ่มขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2545 Fujiwara and Campbell (2011) กล่าวว่า การประเมินมูลค่าโดยใช้แนวทางความพึงพอใจในชีวิต มีข้อได้เปรียบกว่าเทคนิค RP และ SP คือ การใช้เวลาและงบประมาณในการดำเนินงานที่ต่ำกว่า (LSA ประเมินว่ามีต้นทุนในการดำเนินการ 10% ของวิธี SP (Fujiwara, 2019) เนื่องจาก LSA เป็นการคำนวณราคาเงาของตัวแปรที่สนใจศึกษาผ่านข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งมักถูกระบุไว้ในแบบสอบถามที่ใช้วัดความอยู่ดีมีสุขของแต่ละประเทศ ฐานข้อมูลดังกล่าวมักมีการเปิดเผยสู่สาธารณะเพื่อประโยชน์เชิงวิชาการ ทำให้อาจมีต้นทุนต่ำในการนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์

วิธี LSA วัดจากตัวแปรที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุข ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการลดอคติในการตอบแบบสอบถาม อีกทั้งมักเป็นการประเมินมูลค่าตัวแปรที่สนใจโดยใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ระดับประเทศ ข้อมูลดังกล่าวนอกจากจะต้องมีข้อคำถามหลักเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตและรายได้แล้ว ยังมีตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น บัญญัติทางประชากร สังคม ภูมิศาสตร์ และพฤติกรรม การตัดสินใจเลือก ทำให้สามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อตัวแปรที่ศึกษาได้ การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลระดับประเทศเป็นข้อได้เปรียบกว่าวิธี RP และ SP เนื่องจากผลการศึกษสามารถสะท้อนผลลัพธ์สำหรับตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรในภาพรวม

การประเมินราคาเงา โดยวิธี LSA RP และ SP มีจุดเด่นและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน การนำวิธีดังกล่าวไปใช้ในการประเมินราคาเงาจึงควรคำนึงถึงบริบทความเหมาะสมในการนำวิธีดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ เช่น วิธีการประเมินความเต็มใจจ่ายมีข้อจำกัดเกี่ยวกับคำถามสมมติและความไม่คุ้นเคยของผู้ตอบกับสถานการณ์สมมติ อาจทำให้ผู้ตอบประเมินความเต็มใจที่จะจ่ายที่ต่ำกว่าหรือสูงกว่าความเป็นจริงได้ บริบทที่เหมาะสมกับการประเมินด้วยวิธี CVM มักใช้ประเมินมูลค่าที่ไม่ได้เกิดจากการใช้ (Non-use Value) เช่น ราคาของการรักษาสุขภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสำหรับคนรุ่นหลัง

ถึงแม้ว่าวิธี LSA ที่มีจุดเด่นหลายประการดังที่กล่าวข้างต้น แต่เนื่องจาก LSA ถือว่าเป็นวิธีการใหม่ที่ได้รับการพัฒนาในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมา งานวิจัยที่ใช้เทคนิคดังกล่าวมีจำนวนน้อยกว่า 2 เทคนิคแรก ระเบียบวิธีวิจัยบางส่วนยังอยู่ในขั้นตอนพัฒนา ปรับปรุง เพื่อให้การประเมินมูลค่ามีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น ข้อจำกัดของวิธี LSA ที่มีอาการอ้างถึงค่อนข้างมากคือ ความเที่ยงตรง (Validity) และ ความเชื่อมั่น (Reliability) ของตัวแปรความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งอาจเกิดจากลำดับในการวางข้อคำถาม (Question Order) เนื่องจากผลกระทบจากคำถามก่อนหน้ามีอิทธิพลต่อคำถามในลำดับต่อมาที่พบในข้อคำถามเกี่ยวกับการวัดความพึงพอใจในชีวิต

4.2 การใช้ Life Satisfaction Approach (LSA) ในการประเมินมูลค่าสินค้าหรือบริการ

การใช้วิธี LSA ประเมินราคาเงา เริ่มจากการสร้างแบบจำลองความพึงพอใจในชีวิตหรืออรรถประโยชน์ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของระหว่างตัวแปรที่ต้องการประเมินมูลค่าราคากับความพึงพอใจในชีวิต ทั้งนี้แบบจำลองความพึงพอใจ ควรประกอบด้วยตัวแปรควบคุมที่เกี่ยวข้องปัจจัยด้านรายได้ อายุ เพศ สถานภาพการสมรส สถานศึกษา สถานะการจ้างงาน สถานะสุขภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคม การปฏิบัติทางศาสนา ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม ระดับอาชญากรรมในบริเวณใกล้เคียง จำนวนเด็กและผู้ติดตามอื่นๆ (รวมถึงหน้าที่ดูแล) ภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ และลักษณะบุคลิกภาพ เช่น บุคลิกภาพแบบ Introvert และ Extrovert (Fujiwara & Campbell, 2011)

กรอบแนวคิด LSA ในการวิเคราะห์มูลค่าของตัวแปร สามารถอธิบายได้ตามตัวอย่างงานศึกษาของ Wang et al. (2018) ปรับปรุงจากแบบจำลองในการศึกษาของ Brereton et al. (2008) ที่ทำการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของภูมิภาคหนึ่งของประเทศจีน โดยสมมุติ Indirect utility function ของบุคคล i ในสถานที่ k ดังนี้

$$U_{i,k}^* = \beta_0 + \beta_1 \ln y_{i,k} + \beta_2 t_{i,k} + \beta_3 s_{i,k} + \beta_4 \delta_{i,k} + \varepsilon_{i,k}$$

กำหนดให้ $U_{i,k}^*$ คือ อรรถประโยชน์ของผู้อยู่อาศัย $y_{i,k}$ คือ รายได้ครัวเรือน $t_{i,k}$ คือ ตัวแปรทางประชากรศาสตร์ เช่น อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ลักษณะทางบุคลิกภาพ เป็นต้น $s_{i,k}$ คือ การประเมินคุณภาพภูมิภาคในตัวเอง (แบ่งเป็นระดับการให้คะแนน 0-10) $\delta_{i,k}$ คือ เวกเตอร์ของตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลต่อระดับอรรถประโยชน์ของบุคคล เนื่องจากอรรถประโยชน์เป็นสิ่งที่สังเกตไม่ได้ จึงได้สมมุติให้ความพึงพอใจในชีวิตเป็นตัวแทน (LS) ของอรรถประโยชน์ และแทนค่าตัวแปรในแบบจำลองได้ดังนี้

$$LS_{i,k}^* = \beta_0 + \beta_1 \ln y_{i,k} + \beta_2 t_{i,k} + \beta_3 s_{i,k} + \beta_4 \delta_{i,k} + \varepsilon_{i,k}$$

เมื่อกำหนดให้ตัวแปรอื่นๆ มีค่าคงที่ ความเต็มใจจ่ายวิเคราะห์ได้จากอัตราหน่วยสุดท้ายของการทดแทนกันระหว่างสินค้า 2 ชนิด (Marginal Rate of Substitution: MRS) ระหว่างรายได้และคุณภาพภูมิทัศน์ คำนวณโดยการนำอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของการปรับปรุงคุณภาพภูมิทัศน์ (MU_s) หารด้วยอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลง (MU_y) ซึ่งสามารถแสดงได้ดังนี้

$$WTP = MRS = \frac{MU_s}{MU_y} = \frac{\partial u / \partial s}{\partial u / \partial y} = \bar{y} \frac{\hat{\beta}_3}{\hat{\beta}_1}$$

Wang et al. (2018) ทำการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรด้วยแบบจำลอง Ordered Probit Model ผลจากการศึกษาพบว่า โดยเฉลี่ยครัวเรือนในเมือง Dalian ประเทศจีน มีความเต็มใจที่จะจ่ายหรือให้มูลค่ากับการปรับปรุงคุณภาพภูมิทัศน์ชุมชนที่เพิ่มขึ้นหนึ่งยูนิตเท่ากับ 24,579.5 หยวนต่อปี

ข้อสังเกตเกี่ยวกับงานวิจัยที่ใช้วิธี LSA ในอดีต พบว่า เครื่องมือเศรษฐมิติที่นำมาวิเคราะห์แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต กรณีที่เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลภาคตัดขวาง มักใช้ OLS หรือ Ordered Logit Model หากเป็นข้อมูล Panel มักใช้ Fixed หรือ Random Effect Model ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปร แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิตที่ใช้ในการประมาณราคาเงา มักกำหนดให้ตัวแปรรายได้อยู่ในรูปแบบ Logarithm เนื่องจากคำนึงถึงการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นเส้นตรง นอกจากนั้นงานวิจัยส่วนหนึ่งเลือกที่จะนำเสนอผลการคำนวณราคาเงาเปรียบเทียบกับวิธี LSA กับเทคนิคอื่นๆ เช่น Hedonic Pricing Model หรือการวิเคราะห์ความเต็มใจที่จะจ่ายด้วย Contingent Valuation Method (CVM) เพื่อเปรียบเทียบความน่าเชื่อถือของราคาเงาที่ประเมิน ยกตัวอย่าง เช่น Dolan & Metcalfe (2008) พบว่า การประเมินทางการเงินจากข้อมูลความพึงพอใจในชีวิตนั้นให้ค่าสูงกว่า RP และ SP

ข้อถกเถียงเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยของเทคนิค LSA ที่มีการพูดถึงในวงกว้างคือ ประเด็นด้าน Endogeneity ของตัวแปรรายได้ ปัญหา Endogeneity คือการที่ตัวแปรที่ใช้อธิบาย (Explanatory Variable) มีความสัมพันธ์กับค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term) ของแบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต ตัวแปรรายได้จึงถูกวิเคราะห์ให้เป็นตัวแปรภายใน ที่ขึ้นกับ Instrumental Variables ซึ่งถูกกำหนดให้มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตผ่าน Endogenous Variable นั้น เพื่อจัดการกับปัญหา Endogeneity งานวิจัยบางส่วนเลือกใช้การวิเคราะห์ด้วยวิธี Instrumental variable (IV) (Helliwell & Huang, 2005; Chandoevrit & Thampanishvong, 2016; Mendoza et al., 2019) อย่างไรก็ตาม Fujiwara (2019) ได้เสนอว่าปัญหา Endogeneity ในตัวแปรรายได้ควรมีการประมาณการด้วยวิธี Two-Step Approach (Dolan et al., 2011) และวิธี Three-Step Wellbeing Valuation (3S-WV) การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างวิธี 2SLS กับวิธี 3S-WV พบว่าวิธีหลังมีความ Robust และลดความเอนเอียงจากการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรรายได้ได้มากกว่า

งานวิจัยที่ใช้วิธี LSA ในการประเมินมูลค่าสินค้าหรือบริการ สามารถจัดกลุ่มตามลักษณะตัวแปรผลลัพธ์ที่ต้องการศึกษาเป็น 3 กลุ่ม คือ การประเมินราคาสินค้าหรือบริการทางด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และสังคม

4.2.1 การประเมินตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยที่ใช้แนวคิด LSA ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ ให้นำมาใช้ในการประเมินมูลค่าที่เป็นตัวเงินสำหรับตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เช่น การประเมินมลพิษทางอากาศ (Levinson, 2009; Luechinger, 2009; Mackerron & Mourato, 2009; Rehdanz & Maddison, 2005) การประมาณมูลค่าของไฟฟ้า (Jones, 2017) ผลกระทบการระบาดของแมลง (Holmes and Koch, 2019) การประเมินมูลค่าภัยแล้ง (Carroll et al., 2009) และการประเมินผลกระทบของภาวะอุทกภัย (Luechinger & Raschky, 2009) ตัวอย่างของการศึกษา เช่น Ferreria and Moro (2010) ทำการประเมินมลพิษทางอากาศของประเทศไอร์แลนด์ การศึกษาทำการเปรียบเทียบโดยวิธีการ Hedonic Price Method และ LSA ผลการศึกษาพบว่า ค่าฝุ่น PM10 ที่เพิ่มขึ้นไม่โครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรมีค่าเท่ากับ 945 ยูโรต่อปี อุณหภูมิที่เพิ่มขึ้น 1 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคมมีค่าเท่ากับ

15,585 ยูโรต่อปี และสำหรับอุณหภูมิที่เพิ่มขึ้น 1 องศาเซลเซียส ในเดือนกรกฎาคมมีค่าเท่ากับ 5,759 ยูโรต่อปี Levinson (2009) ศึกษากรณีในสหรัฐอเมริกา พบว่าการประเมินค่ามลภาวะทางอากาศจากการพิจารณาค่า PM10 ด้วยวิธี LSA จะมีค่ามากกว่าการประเมินด้วยวิธี Hedonic Price Method

4.2.2 การประเมินตัวแปรทางด้านสุขภาพ

การประเมินตัวแปรทางด้านสุขภาพ มีทั้งการประเมินจากการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสุขภาพ การเป็นโรค พฤติกรรมใดที่ส่งผลดีหรือผลเสียต่อสุขภาพ รวมทั้งการให้บริการดูแลสุขภาพ

Brown (2015) ประเมินค่าสถานะสุขภาพ โดยใช้ข้อมูล The General Social Survey (GSS) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า การย้ายจากสถานะสุขภาพที่ดีหรือดีเลิศไปเป็นสถานะสุขภาพที่ไม่ดีหรือค่อนข้างไม่ดี เทียบเท่ากับการสูญเสียรายได้ของครัวเรือนประมาณ 41,654 ดอลลาร์ต่อปี ซึ่งมากกว่าค่าเฉลี่ยของรายได้ครัวเรือน Groot and Van Den Brink (2006) ทำการประเมินมูลค่าของการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด (Cardiovascular Disease) โดยใช้ข้อมูล British Household Panel Survey พบว่า รายได้ที่สามารถชดเชย (Income Compensate) สำหรับการเป็นโรคหัวใจมีค่าประมาณ 49,564 ปอนด์ต่อปีสำหรับผู้ชาย และเท่ากับ 17,503 ปอนด์ต่อปีสำหรับผู้หญิง ราคาเงาของการเป็นโรคหัวใจในผู้ชายที่อายุ 25 ปี มีค่าเท่ากับ 93,532 ปอนด์ต่อปี มากกว่าผู้ชายอายุ 75 ปีที่มีค่าเท่ากับ 1,808 ปอนด์ต่อปี

Shi et al. (2019) พบว่า การประเมินต้นทุนและผลตอบแทนของการลงทุนของภาครัฐเกี่ยวกับนโยบายทางส่งเสริมสุขภาพมักเน้นผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน จึงใช้ข้อมูล The Canadian Community Health Survey (CCHS) ศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 117,602 คน ในปี 2009 และ 2010 ตัวแปรพฤติกรรมสุขภาพแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) การใช้เวลาว่างในการออกกำลังกาย 2) ความถี่ของการบริโภคผักและผลไม้ และ 3) การไม่สูบบุหรี่ ตัวแปรการใช้เวลาว่างในการออกกำลังกาย วัดจากจำนวนครั้งหรือความถี่ต่อเดือนในการการออกกำลังกายที่มากกว่า 15 นาที จากนั้นคำตอบจะถูกจัดหมวดหมู่เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่ม Active (ออกกำลังกายมากกว่า 12 ครั้งต่อเดือน) 2) กลุ่มปานกลาง (ออกกำลังกาย 4-11 ครั้งต่อเดือน)

และ 3) กลุ่ม Inactive (ออกกำลังกายน้อยกว่า 4 ครั้งต่อเดือน) ส่วนความถี่ของการบริโภคผักและผลไม้ วัดจากจำนวนครั้งที่บริโภคผักและผลไม้ต่อวัน ตัวแปรการสูบบุหรี่ วัดจากคำถามว่า “ในปัจจุบันคุณสูบบุหรี่ทุกวัน บางครั้งหรือไม่เลย” (คำตอบแบ่งเป็น ไม่สูบบุหรี่ สูบบุหรี่เป็นครั้งคราว สูบบุหรี่เป็นประจำทุกวัน) เมื่อทำการวิเคราะห์ด้วยวิธี Ordinary Least Squares Regression ผลการศึกษาพบว่า รายได้และพฤติกรรมสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในชีวิต ราคาเงาของการออกกำลังกายที่เพิ่มขึ้น การรับประทานผักหรือผลไม้เพิ่มขึ้นทุกวัน และไม่สูบบุหรี่ เท่ากับ 631 ดอลลาร์ 115 ดอลลาร์และ 563 ดอลลาร์ต่อสัปดาห์ (ตามลำดับ)

Van Den Berg and Ferrer-i-Carbonell (2007) ใช้ข้อมูลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ดูแลผู้สูงอายุอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Caregivers) จำนวน 865 คน ในประเทศเนเธอร์แลนด์วิเคราะห์โดย OLS พบว่า มูลค่าการดูแลมีราคา 8-15 ยูโรต่อชั่วโมง หากผู้รับเป็นสมาชิกในครอบครัว และ 7-9 ยูโรต่อชั่วโมง สำหรับผู้รับบริการที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่ามูลค่าทางการเงินจากการประเมินด้วย LSA สอดคล้องกับราคาตลาดของการให้บริการโดยผู้ชำนาญการในด้านการดูแลผู้ช่วยที่บ้าน (Professional Home Care)

4.2.3 การประเมินตัวแปรทางสังคม

ตัวแปรทางสังคมที่พบจากการทบทวนวรรณกรรมเป็นมิติที่กว้าง รวมถึงแต่ความเสี่ยงทางสังคม การมีงานทำ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และทุนทางสังคม

การประเมินความเสี่ยงทางสังคมเน้นการประเมินมูลค่าการว่างงาน งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่า การว่างงานเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ โดยส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตทั้งในปัจจุบันและสืบเนื่องไปสู่นาคตด้วย เช่น Fujiwara (2019) ศึกษาต้นทุนของการว่างงาน โดยวิธี Three-Step Wellbeing Valuation (3S-WV) ซึ่งแบ่งการวิเคราะห์หรือออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สมการรายได้ (Income Model) ขั้นที่ 2 วิเคราะห์แบบจำลองสินค้าที่ไม่มีราคาในตลาด (The Non-Market Good Model) และขั้นที่ 3 คือการคำนวณหามูลค่าที่เป็นตัวเงินของการว่างงาน (Deriving Wellbeing Values for Unemployment) เพื่อประมาณค่าส่วนเกินของการชดเชยรายได้ (Compensating Surplus:

CS) สำหรับการว่างงาน ผลการวิเคราะห์พบว่า จำนวนเงินที่ต้องใช้ในการชดเชยเพื่อแลกกับการว่างงานในปีแรก โดยไม่ทำให้ความพึงพอใจลดลง คือ 9,805 ปอนด์ หรือประมาณ 38% ของเงินเดือนเฉลี่ย การเปรียบเทียบผลของการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง 3S-WV กับแบบจำลอง OLS ที่กำหนดให้ตัวแปรรายได้เป็น Endogenous Variable พบว่าวิธี 3S-WV มีความยืดหยุ่น มีความ Robust และลดความเอนเอียงจากการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรรายได้มากกว่า นอกจากนี้ Blanchflower and Oswald (2004) ได้ใช้ข้อมูล General Social Survey และ Eurobarometers วิเคราะห์มูลค่าการว่างงานในประเทศ สหรัฐอเมริกา และ อังกฤษ ด้วยวิธี Ordered Logit Regression พบว่า การว่างงานมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิต เปรียบได้กับมูลค่าการสูญเสียรายได้ 60,000 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี

Helliwell and Huang (2005) ประเมินค่าความพึงพอใจในการทำงาน และความไว้วางใจในที่ทำงาน (Workplace Trust) วิเคราะห์ข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยแบบจำลอง Ordered Probit และกำหนดให้ความพึงพอใจในการทำงานเป็นตัวแปรภายใน (Endogenous Variable) พบว่า 1 จุดที่ลดลงของความพึงพอใจในการทำงาน (Scale 1-10 จุด) สามารถทดแทนด้วยรายได้ 30,000-55,000 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อปี ในด้านความไว้วางใจในที่ทำงาน สามารถทดแทนด้วยรายได้ 13,000 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี

หลักฐานเชิงประจักษ์ทั้งในงานวิจัยจิตวิทยาและสังคมวิทยาได้แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมมีส่วนในการส่งเสริมความพึงพอใจในชีวิตของคน (Powdthavee, 2008) หากแต่ขนาดของผลกระทบยังไม่ทราบแน่ชัด งานวิจัยดังกล่าวจึงใช้ข้อมูล British Household Panel Survey ทั้งที่เป็น Pooled Data และ Panel Data ทำการวิเคราะห์ด้วย 3 แบบจำลอง (Ordered Probit Model, OLS และ Fixed Effect Regression) ผลจากการศึกษาพบว่า การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตที่เพิ่มขึ้นด้วย การคำนวณราคาเงา พบว่า การเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมมีมูลค่าเท่ากับ 85,000 ปอนด์ต่อปี ด้านการศึกษาของประเทศไทย Chandoevrit and Thampanishvong (2016) พบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมบ่งชี้ส่งผลทางบวกต่อระดับความพึงพอใจในชีวิตของบุคคล การประเมินราคาเงาพบว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านบ่อยๆ โดยการพูดคุยแบบเห็นหน้ามีราคาเงาคิดเป็นประมาณ 0.5 เท่าของรายได้ต่อคนต่อเดือน ส่วนการร่วมกิจกรรมด้านกีฬาในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การร่วม

กิจกรรมทางศาสนาในชุมชน และการร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน มีราคาเงาประมาณ 0.32 เท่า 0.23 เท่า และ 0.19 เท่าของรายได้ต่อคน ต่อเดือน ตามลำดับ

Clark and Oswald (2002) วิเคราะห์ราคาเงาของสถานภาพ การสมรส โดยใช้ข้อมูล British Household Panel Survey ด้วยแบบจำลอง Ordered Probit Regression พบว่า ความพึงพอใจในชีวิตที่ได้จากการแต่งงาน เปรียบได้กับความพึงพอใจจากการมีรายได้ 70,000 ปอนด์ต่อปี และการ เป็นหม้ายทำให้ความพึงพอใจในชีวิตน้อยกว่าคนที่ไม่เป็นหม้าย เมื่อสมมติให้ สิ่งอื่นๆ คงที่ การจะทำให้ผู้เป็นหม้ายมีความพึงพอใจในชีวิตเท่ากับคนที่ไม่ เป็นหม้าย เขาควรจะต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นถึง 170,000 ปอนด์ต่อปี ในขณะที่ Powdthavee (2008) พบว่า การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีราคาเงาที่สูงกว่า การได้แต่งงาน (ซึ่งมีราคาเงาประมาณ 50,000 ปอนด์) การปฏิสัมพันธ์ทาง สังคมเป็นตัวแปรหนึ่งที่แสดงถึงการมีทุนทางสังคมที่ดี การใช้ข้อมูลระดับ ประเทศได้แสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนกันทางสังคม และการช่วยเหลือกัน ได้ทำให้ความพึงพอใจในชีวิตสูงขึ้น กล่าวได้ว่า งานวิจัยที่ประเมินราคาเงา ของทุนทางสังคมยังมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่เน้นให้เห็นความ สัมพันธ์ของทุนทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิตเท่านั้น

การประเมินตัวแปรทางสังคมด้านอาชญากรรมและความไม่ ปลอดภัย ศึกษาโดย Brenig and Proeger (2018) พบว่า ความกลัวที่จะเกิด อาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมีผลต่อการลดลงของ ความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ และหากภาครัฐมีมาตรการนโยบาย สาธารณะช่วยปรับปรุงชุมชนจากที่ไม่มีความปลอดภัย ให้มีความปลอดภัย มากขึ้น จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อผู้ที่ถือครองที่อยู่อาศัยประมาณ 14,923 ยูโร คิดเป็น 52% ของรายได้ครัวเรือนต่อปี Kuroki (2013) ศึกษา ราคาเงาของการถูกลักทรัพย์ในญี่ปุ่น พบว่า การมีประสบการณ์โดยตรง ของการถูกลักทรัพย์ส่งผลต่อความสุขที่ลดลงของบุคคลนั้นๆ คิดเป็น ตัวเงินเท่ากับเงินที่สูญเสียไปประมาณ 35,000-52,500 ดอลลาร์สหรัฐ งานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าต้นทุนทางจิตวิทยาที่ไม่เป็นตัวเงินของผู้ที่ถูก ลักขโมยมีขนาดมากกว่ามูลค่าของสิ่งของที่หายไปจากการถูกขโมยอย่างมี นัยสำคัญ ในกรณีประเทศสหรัฐอเมริกา Cohen (2008) พบว่าผลกระทบ ของการถูกลักทรัพย์ที่บ้านของตนเอง มีราคาเท่ากับ 85,000 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อการที่ขโมยเข้าบ้านแต่ละครั้ง โดยผลกระทบของการถูกลักทรัพย์เท่ากับ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงจากสุขภาพดีมากไปสู่สุขภาพดี

งานศึกษาโดย Dolan and Metcalfe (2008) มองว่าการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่เมืองให้มีความสวยงาม และน่าอยู่มากขึ้น ถือเป็นสินค้าสาธารณะที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมที่เป็นบวกต่อชุมชน การศึกษาดังกล่าวเก็บข้อมูลจาก 675 ครั้วเรือนในประเทศอังกฤษ โดยทำการเปรียบเทียบราคาเช่าของการฟื้นฟูเมืองจาก 3 เทคนิค คือ RP SP และ LSA พบว่าการฟื้นฟูเมืองมีราคาเช่าเท่ากับ 6,400 ปอนด์ต่อคนต่อปี เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายได้เป็นตัวแปรภายใน และเท่ากับ 19,000 ปอนด์ต่อคนต่อปี เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายได้เป็นตัวแปรภายนอก

Welsch (2008) ศึกษาด้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยใช้ข้อมูล 146 ประเทศ จาก the World Database of Happiness ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ดัชนีการทุจริตคอร์รัปชัน (คะแนนอยู่ในช่วง 1-10 คะแนน) เพิ่ม 1 จุดมีราคาเช่าเท่ากับ 900 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี ส่วน Okuyama (2019) ประเมินราคาเช่าของการรับชมการเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ (Viewing Public Broadcasting) ในปี 2013-2015 ด้วยตัวอย่างจำนวน 7,421 คน ในประเทศญี่ปุ่น พบว่า การดูการแพร่ภาพสาธารณะมีมูลค่าประมาณ 996,000 เยนต่อคนต่อปี

4.3 สรุป

การประเมินราคาของสินค้าหรือบริการที่ไม่มีราคาในระบบตลาดด้วยเทคนิค LSA ถือเป็นเทคนิคใหม่เมื่อเทียบกับวิธีการประเมินแบบดั้งเดิม แนวคิด LSA มีการศึกษาเพิ่มมากขึ้นในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมา โดยขยายการวิเคราะห์จากเดิมที่เน้นประเด็นทางด้านการประเมินมูลค่าทางสิ่งแวดล้อมมาเป็นการประเมินตัวแปรทางด้านสังคม และบทบาทเชิงสถาบันมากขึ้น เทคนิค LSA มีจุดเด่นหลายประการ เช่น LSA มักใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ระดับประเทศ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มากอาจทำให้สามารถสะท้อนภาพรวมของประชากรได้มากกว่า อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ใช้เทคนิค LSA ยังมีจำนวนน้อยกว่าเทคนิค RP และ SP ค่อนข้างมาก และมีข้อสังเกตเกี่ยวกับผลการประเมินมูลค่าที่ค่อนข้างสูงกว่าวิธีการประเมินแบบดั้งเดิม

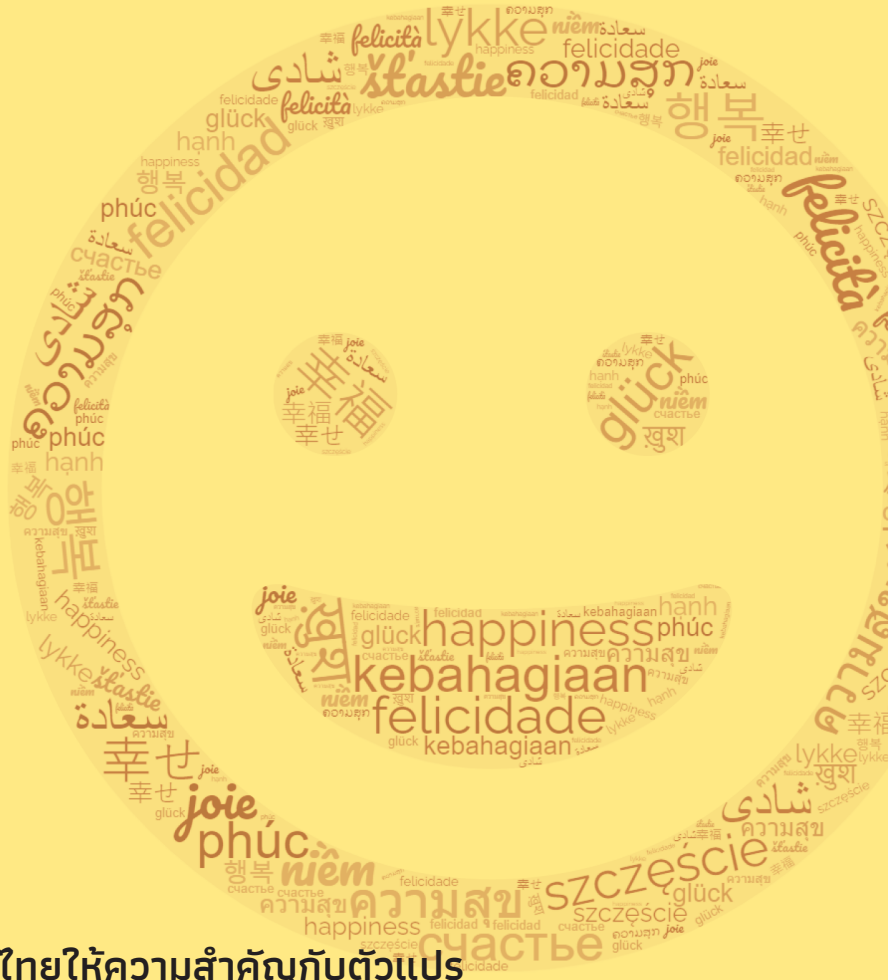
เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพงษ์ ทองภักดี. (2551). เศรษฐศาสตร์นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: ไทยพัฒนารายวันการพิมพ์.
- ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ. (2535). การวิเคราะห์และประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาพาวิลาน.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2549, กันยายน 16). มูลค่าทางเศรษฐกิจ และการประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อม (Economic Values And Environmental Valuation Methods). <https://www.stou.ac.th/stouonline/LOM/Data/Sec/Lom21/02-02-01.html>.
- Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (2004). Well-being over time in Britain and the USA. *Journal of Public Economics*, 88(7-8), 1359-1386.
- Brenig, M., & Proeger, T. (2018). Putting a Price Tag on Security: Subjective Well-Being and Willingness-to-Pay for Crime Reduction in Europe. *Journal of Happiness Studies*, 19(1), 145-166.
- Brereton, F., Clinch, J. P., & Ferreira, S. (2008). Happiness, geography and the environment. *Ecological Economics*, 65(2), 386-396.
- Brown, T. T. (2015). The Subjective Well-Being Method of Valuation: An Application to General Health Status. *Health Services Research*, 50(6), 1996-2018.
- Carroll, N., Frijters, P., & Shields, M. (2009). Quantifying the costs of drought: new evidence from life satisfaction data. *Journal of Population Economics*, 22(2), 445-461.
- Chandoevhit, W., & Thampanishvong, K. (2016). Valuing Social Relationships and Improved Health Condition Among the Thai Population. *Journal of Happiness Studies*, 17(5), 2167-2189.

- Clark, A. E., & Oswald, A. J. (2002). A simple statistical method for measuring how life events affect happiness. **International Journal of Epidemiology**, 31(6), 1139-1144.
- Cohen, M. A. (2008). The Effect of crime on life satisfaction. **Journal of Legal Studies**, 37(2), 325-353.
- Dolan, P., & Metcalfe, R. (2008). **Comparing willingness to pay and subjective wellbeing in the context of non-market goods** (Discussion paper 89). Centre for Economic Performance, London School of Economics. <http://eprints.lse.ac.uk/28504/>
- Dolan, P., Fujiwara, D., & Metcalfe, R. (2011). **A Step towards Valuing Utility the Marginal and Cardinal Way** (CEP Discussion Papers No. dp1062). Centre for Economic Performance, LSE. <https://ideas.repec.org/p/cep/cepdp/dp1062.html>
- Ferreira, S. & Moro, M. (2010). On the Use of Subjective Well-Being Data for Environmental Valuation. **Environmental and Resource Economics**. 46(3). 249–273.10.1007/s10640-009-9339-8.
- Fujiwara, D., & Campbell, R. (2011). **Valuation techniques for social cost-benefit analysis: Stated preference, revealed preference and subjective well-being approaches: a discussion of the current issues**. London: HM Treasury.
- Fujiwara, D. (2019). **Valuing Non-Market Goods using Subjective Wellbeing Data (Unpublished doctoral dissertation)**. London School of Economics and Political Science.
- Groot, W., & van den Brink, H. M. (2006). The compensating income variation of cardiovascular disease. **Health Economics Letters**, 15(10), 1143-1148.
- Helliwell, J. F., & Huang, H. (2005). **How's the job? Wellbeing and social capital in the workplace** (NBER Working Papers 11759). National Bureau of Economic Research. <https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/11759.htm>

- Holmes, T., & Koch, F. (2019). Bark Beetle Epidemics, Life Satisfaction, and Economic Well-Being. **Forests**, 10(8), 1-15.
- Jones, B. A. (2017). Are we underestimating the economic costs of wildfire smoke? An investigation using the life satisfaction approach. **Journal of Forest Economics**, 27(1), 80-90.
- Kuroki, M. (2013). Crime Victimization and Subjective Well-Being: Evidence from Happiness Data. **Journal of Happiness Studies**, 14(3), 783-794.
- Levinson, A. (2009). **Valuing Public Goods Using Happiness Data: The Case of Air Quality** (NBER Working Papers 15156). National Bureau of Economic Research. <https://ideas.repec.org/p/nbr/nberwo/15156.html>
- Luechinger, S. (2009). Valuing Air Quality Using the Life Satisfaction Approach. **The Economic Journal**, 119(536), 482-515.
- Luechinger, S. & Raschky, P. (2009). Valuing Flood Disasters Using the Life Satisfaction Approach. **Journal of Public Economics**. 93(3-4). 620-633. 10.1016/j.jpubeco.2008.10.003.
- Mackerron, G., & Mourato, S. (2009). Life satisfaction and air quality in London. **Ecological Economics**, 68(5), 1441–1453.
- Mendoza, Y., Loyola, R., & Aguilar, A. (2019). Valuation of Air Quality in Chile: The Life Satisfaction Approach. **Soc Indic Res**, 145, 367–387. <https://doi-org.ap.lib.nchu.edu.tw/10.1007/s11205-019-02103-1>
- Okuyama, N. (2019). A valuation of viewing public broadcasting with endogeneity: The life satisfaction approach. **Telecommunications Policy**, 43(9), 1-12.
- Powdthavee, N. (2008). Putting a Price Tag on Friends, Relatives, and Neighbours: Using Surveys of Life Satisfaction to Value Social Relationships. **Journal of Socio-Economics**. 37(4). 1459-1480. doi: 10.1016/j.socec.2007.04.004.
- Rehdanz, K., & Maddison, D. (2005). Climate and happiness. **Ecological Economics**, 52(1), 111-125.

- Shi, Yi., Joyce, C., Wall, R., Orpana, H., & Bancej, C. (2019). A Life Satisfaction Approach to Valuing the Impact of Health Behaviours on Subjective Well-Being. **BMC Public Health**, 19(1547), 1-12.
- Van den Berg, B., & Ferrer-i-Carbonell, A. (2007). Monetary valuation of informal care: the well-being valuation method. **Health Economics**, 16(11), 1227-1244.
- Wang, E. D., Kang, N. N., & Yu, Y. (2018). Valuing Urban Landscape Using Subjective Well-Being Data: Empirical Evidence from Dalian, China. **Sustainability**, 10(1), 1-20.
- Welsch, H. (2008). The welfare costs of corruption. **Applied Economics**, 40(14), 1839-1849.

...คนไทยให้ความสำคัญกับตัวแปร
ด้านครอบครัวค่อนข้างมาก และมี
ราคาเงาที่สูงกว่าตัวแปรด้านอื่นๆ
โดยราคาเงาของการมีครอบครัว
อบอุ่นมากถึงมากที่สุดเท่ากับ
5,839-6,255 บาทต่อเดือน หรือ
คิดเป็น 0.91-0.97 เท่าของรายได้
เฉลี่ยต่อเดือน...

บทที่ 5

การใช้เทคนิค ความพึงพอใจในชีวิต ในการประเมินราคาเงา ของคุณทางสังคมและ ความเสี่ยงทางสังคม

ในบทที่ 4 เป็นการนำเสนอแนวคิดของ Life Satisfaction Approach (LSA) และการใช้ LSA ในงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์ราคาเงาของสิ่งแวดล้อม การมีสุขภาพดี คุณทางสังคม และความเสี่ยงทางสังคม (เช่น การว่างงาน) ในบทนี้จะใช้วิธีการ LSA ในการวิเคราะห์ว่าคุณทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคมมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยหรือไม่ ถ้าหากว่ามีเช่นเดียวกับงานวิจัยในต่างประเทศ เราจะทำการวิเคราะห์ต่อไปว่าคนไทยให้มูลค่ากับคุณทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคมเพียงใด หรือเราทำการวิเคราะห์ “ราคาเงา” ของคุณทางสังคม และความเสี่ยงทางสังคมนั้นเอง ประโยชน์ของการวิเคราะห์นี้จะช่วยในการประเมินมูลค่ากิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยให้คุณในสังคมมีคุณทางสังคมเพิ่มขึ้น หรือมีความเสี่ยงทางสังคมลดลง

คุณทางสังคมที่เน้นในบทนี้ประกอบด้วยความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ความสามัคคี และความไว้วางใจกันในสังคม และความเสี่ยงทางสังคมประกอบด้วย ความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย (Health Shock) การว่างงาน (Shock from Unemployment) หรือ

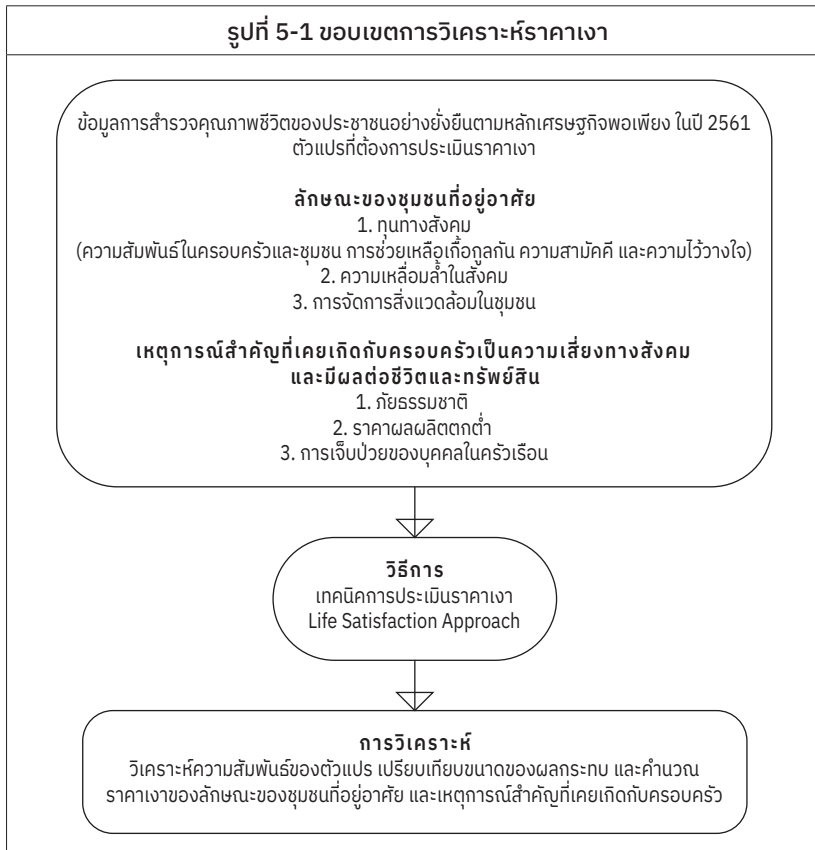
การมีรายได้ตกต่ำจากการเผชิญภัยธรรมชาติ (Income Shock from Natural Disaster)³

5.1 กรอบและขอบเขตการวิเคราะห์ราคาเงาด้านสุขภาพ สังคม และทุนทางสังคม

“ราคาเงา (Shadow Price)” คือ มูลค่าทางการเงิน (Monetary Value) ที่ใช้สำหรับสะท้อนต้นทุนและผลประโยชน์ของสินค้าที่ไม่มีราคาตลาด ยกตัวอย่าง เช่น การมีครอบครัวที่อบอุ่น ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ในชุมชน ความไว้วางใจในสังคม เป็นต้น กล่าวคือ คนเราอาจมีความสุขหรือความพึงพอใจในชีวิตเพิ่มขึ้น เมื่ออยู่ในสังคมที่มีความไว้วางใจในสังคมสูง ในที่นี้ราคาเงาของความไว้วางใจในสังคมจะถูกสะท้อนผ่านความพึงพอใจในชีวิตที่เพิ่มขึ้น การที่หน่วยของราคาเงามีหน่วยเดียวกันคือ บาทต่อเดือน ทำให้สามารถเปรียบเทียบได้ว่าคนไทยให้คุณค่า (มูลค่า) กับมิติทางสังคมในด้านใดมากกว่ากัน ขอบเขตของการวิเคราะห์ราคาเงาในบทนี้เป็นดังรูปที่ 5-1

สมมติฐานของการศึกษา คือ ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ความสามัคคี การไว้วางใจกันในสังคม การไม่ต้องเผชิญกับภาวะว่างงานหรือการเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว หรือการไม่ต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติที่ทำให้เกิดความเสียหายกับครอบครัวและรายได้ตกต่ำ คาดว่าจะมีผลทางบวกต่อความพึงพอใจในชีวิต และมีราคาเงาเป็นบวก ในการวิจัยนี้ยังมีสมมติฐานว่าลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์ผลของลักษณะส่วนบุคคลที่มีต่อราคาเงาจะเน้นเฉพาะความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุเท่านั้น

3 วิธีการและผลการศึกษาในบทที่ 5 ส่วนหนึ่งอ้างอิงจากการศึกษาของ สาวีณี สุริยันรัตถง (2565)

5.2 รายละเอียดของข้อมูลที่ใช้

ข้อมูลจากการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ถูกนำมาแบ่งกลุ่มตัวแปรเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) คุณลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย 2) เหตุการณ์สำคัญ (Shock) ที่เป็นความเสี่ยงทางสังคมมีผลทางลบกับคนในครอบครัว 3) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน และ 4) ลักษณะส่วนบุคคล (ตารางที่ 5-1) ในส่วนการคำนวณราคาเงาจะทำการพิจารณาเฉพาะกลุ่มที่ 1 และ 2 เท่านั้น

ตัวแปรกลุ่มที่ 1 คุณลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย ทุนทางสังคม ความเหลื่อมล้ำในชุมชน และการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน เครื่องมือที่มักใช้วัดทุนทางสังคม คือ ความไว้วางใจกันในสังคม วัดด้วยข้อคำถามการทำกระเป๋าเงินหาย ที่เรียกว่า The Wallet-Dropping Question โดยถามคำถามว่า “หากคุณทำกระเป๋าเงินหาย แล้วคนในหมู่บ้าน/ชุมชน/ละแวกบ้านเก็บได้ ท่านคิดว่าจะได้คืนหรือไม่” คำตอบแบ่งเป็น ไม่ได้คืน ได้คืน ไม่แน่ใจ งานศึกษาของ Tolsma and Meer (2017) และ Helliwell et al. (2016) ได้ให้ความเห็นว่า ข้อคำถามเกี่ยวกับการทำกระเป๋าเงินหาย นอกจากจะเป็นการวัดความเชื่อใจในสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง ยังสามารถเชื่อมโยงกับความเชื่อมั่นในประเด็นย่อยอื่นๆ ได้ เช่น ความเชื่อใจในตำรวจ และเพื่อนบ้าน ส่วนความสามัคคีในชุมชน วัดจากข้อคำถาม 2 ข้อ เกี่ยวกับ 1) การมีส่วนร่วมทำโครงการเพื่อส่วนรวม และ 2) การลงแขก/เอาแรงกัน ซึ่งถือเป็นประเพณีไทย ที่แสดงถึงการช่วยเหลือกัน สะท้อนความสามัคคีในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมเชิงเกษตรของประเทศไทย การสนับสนุนทางสังคมวัดจากการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส โดยถามจากคำถามว่า ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา ท่านให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาสมากน้อยเพียงใด ส่วนความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ วัดจากการถามคำถามว่า “ในชุมชนของท่าน ท่านคิดว่าคนรวยฐานะดีกว่าคนจนมากหรือไม่”

ตัวแปรที่ใช้ในการอธิบายคุณลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัยและ ทุนทางสังคม ประกอบด้วยตัวแปรดังนี้

1. ความไว้วางใจกันในสังคม
2. ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน
3. การให้ช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส
4. ความสามัคคีในชุมชน
5. ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในชุมชน
6. การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน พิจารณาจากการลดใช้โฟมหรือถุงพลาสติก และพฤติกรรมการแยกขยะเป็นประจำ

ตัวแปรกลุ่มที่ 2 เหตุการณ์สำคัญที่เป็นความเสี่ยงทางสังคม ที่เคยเกิดกับครอบครัว ประกอบด้วย การเผชิญกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อคนในครอบครัวและมีผลกระทบเชิงสังคม ซึ่งมีส่วนในการสะท้อน

การปรับตัวของครัวเรือน เป็นการอธิบายว่าเมื่อเวลาผ่านไป เหตุการณ์นั้นๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต ครัวเรือนปรับตัวได้หรือไม่และส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตในปัจจุบันอย่างไร พิจารณาจาก 4 เหตุการณ์สำคัญ คือ

1. ภัยธรรมชาติ
2. ราคาผลผลิตตกต่ำ
3. การเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน
4. บุคคลในครัวเรือนตงงาน

ตัวแปรกลุ่มที่ 3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ

1. รายได้
2. การมีเงินออม
3. การเป็นหนี้
4. การเป็นครัวเรือนเกษตรกร

ตัวแปรกลุ่มที่ 4 ลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วยสถานภาพ

สมรส รวมถึงพฤติกรรมการสุขภาพ การชอบเสี่ยง ภาวะความมั่นคงทางอารมณ์ สมรรถภาพของจิตใจในการแก้ไขปัญหา ตัวแปรทั้งหมดในกลุ่มมีดังนี้

1. สถานภาพสมรส
2. สถานะทางสุขภาพ
3. การดื่มแอลกอฮอล์
4. ภาวะความมั่นคงทางอารมณ์ สมรรถภาพของจิตใจในการ

แก้ไขปัญหา วัดจากคำถาม 3 ข้อ โดยอ้างอิงจากการสำรวจสุขภาพจิต โดยกรมสุขภาพจิต โดยเป็นการถามเกี่ยวกับการยอมรับและความสามารถในการจัดการกับปัญหา และการควบคุมอารมณ์

5. การเล่นพนันหรือซื้อหวย

ตารางที่ 5-1 คำอธิบายตัวแปร: การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	
ตัวแปร	คำอธิบายตัวแปร
ตัวแปรผลลัพธ์	
ความพึงพอใจในชีวิต	ระดับคะแนนการประเมินความพึงพอใจในชีวิตในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา คะแนนเริ่มตั้งแต่ 0-10 (0 คือ พึงพอใจในชีวิตน้อยที่สุด และ 10 คือ พึงพอใจในชีวิตมากที่สุด) (หมายเหตุ: เนื่องจากข้อมูลความพึงพอใจในชีวิตมีการกระจายตัวแบบเบ้ซ้าย การวิเคราะห์ในแบบจำลองได้ทำการจัดกลุ่มตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตใหม่เป็น 6 กลุ่ม คือ 1 คือ กลุ่มระดับความพึงพอใจน้อย (ค่าคะแนนระหว่าง 0-5) และ 6 คือ กลุ่มที่มีความพึงพอใจในชีวิตมากที่สุด)
1. คุณลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย	
ทุนทางสังคม	
ครอบครัวอบอุ่นมาก	1 = ครอบครัวอบอุ่นมาก
ครอบครัวอบอุ่นมากที่สุด	1 = ครอบครัวอบอุ่นมากที่สุด
คนในชุมชนรู้สึกใกล้ชิดกันกลางๆ	1 = คนในชุมชนรู้สึกใกล้ชิดกันกลางๆ
คนในชุมชนรู้สึกใกล้ชิดพอสมควรถึงมาก	1 = คนในชุมชนรู้สึกใกล้ชิดพอสมควรถึงมาก
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นบ่อยครั้ง	1 = ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นบ่อยครั้ง
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเป็นประจำ	1 = ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเป็นประจำ
ชุมชนยังมีการลงแขก/เอาแรงกัน	1 = มีกิจกรรมการลงแขก/เอาแรงกัน
มั่นใจว่าได้รับกระแสเงินสด	1 = มั่นใจว่าได้รับกระแสเงินสด
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้	
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ไม่มาก	1 = ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ไม่มาก
การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน	
ลดใช้โฟมหรือถุงพลาสติก	1 = ลดใช้โฟมหรือถุงพลาสติก
แยกขยะเป็นประจำ	1 = แยกขยะเป็นประจำ
2. การไม่ต้องเผชิญความเสี่ยงทางสังคมที่มีผลด้านลบต่อครัวเรือน ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา	
ไม่ประสบเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ	1 = ไม่ประสบกับภัยธรรมชาติ
ไม่ประสบเหตุการณ์โรคระบาดผลิตตกต่ำ	1 = ไม่ประสบกับเหตุการณ์โรคระบาดผลิตตกต่ำ
ไม่ประสบเหตุการณ์การเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน	1 = บุคคลในครัวเรือนไม่เจ็บป่วย
ไม่ประสบเหตุการณ์บุคคลในครัวเรือนตกงาน	1 = บุคคลในครัวเรือนไม่ตกงาน
3. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน	
ln รายได้ครัวเรือน	ลอการิทึมธรรมชาติ (Natural logarithms) ของรายได้ครัวเรือน
มีการออม	1 = มีการออมเงิน
การไม่มีหนี้	1 = ไม่มีหนี้
ประกอบอาชีพเกษตรกร	1 = ประกอบอาชีพเกษตรกร

ตารางที่ 5-1 (ต่อ)	
ตัวแปร	คำอธิบายตัวแปร
4. ลักษณะส่วนบุคคล	
สถานภาพสมรส	
สมรส	1 = สมรส
หย่าร้าง	1 = หย่าร้าง
แยกกันอยู่	1 = แยกกันอยู่
สถานะทางสุขภาพ	
สุขภาพปานกลาง	1 = ความเป็นสุขภาพด้วยตนเองอยู่ในระดับปานกลาง
สุขภาพดี	1 = ความเป็นสุขภาพด้วยตนเองอยู่ในระดับดี
สุขภาพดีมาก	1 = ความเป็นสุขภาพด้วยตนเองอยู่ในระดับดีมาก
พฤติกรรมที่ส่งผลต่อสุขภาพ	
ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บางครั้ง	1 = ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บางครั้ง
ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	1 = ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
สมรรถภาพทางจิตใจ	
ยอมรับกับปัญหาได้มาก	1 = ยอมรับกับปัญหาได้มาก
ยอมรับกับปัญหาได้มากที่สุด	1 = ยอมรับกับปัญหาได้มากที่สุด
ควบคุมอารมณ์ได้ในระดับมาก	1 = ควบคุมอารมณ์ได้ในระดับมาก
ควบคุมอารมณ์ได้ในระดับมากที่สุด	1 = ควบคุมอารมณ์ได้ในระดับมากที่สุด
มั่นใจมากว่าจะสามารถเผชิญเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นได้มาก	1 = มั่นใจมาก
มั่นใจมากที่สุดจะสามารถเผชิญเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นได้มากที่สุด	1 = มั่นใจมากที่สุด
การเล่นพนันหรือซื้อหวย	
มีการเล่นพนันหรือซื้อหวย	1 = มีการเล่นพนันหรือซื้อหวย
ตัวแปรควบคุมอื่นๆ	
เพศชาย	1 = เพศชาย
อายุ	อายุ (ปี)
อายุ ² / 100	อายุยกกำลังสองหารด้วย 100
ประถมศึกษา	1 = จบการศึกษาสูงสุด ระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า
มัธยมศึกษาตอนต้น	1 = จบการศึกษาสูงสุด ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1 = จบการศึกษาสูงสุด ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
อนุปริญญา	1 = จบการศึกษาสูงสุด ระดับอนุปริญญา
ปริญญาตรี	1 = จบการศึกษาสูงสุด ระดับปริญญาตรี
สูงกว่าปริญญาตรี	1 = จบการศึกษาสูงสุด ระดับสูงกว่าปริญญาตรี

5.3 แบบจำลองที่ใช้ในการประมาณการ

การประเมินมูลค่าราคาเงาของสินค้าที่ไม่มีราคาในตลาดพิจารณาได้จากความเต็มใจจ่าย หรือความเต็มใจที่จะรับเงินชดเชย จากการเปลี่ยนแปลงสถานะก่อน (แทนค่าด้วย 0) และหลัง (แทนค่าด้วย 1) ในการบริโภคสินค้าที่ไม่มีราคาในระบบตลาดนั้นๆ เพื่อให้ระดับอรรถประโยชน์ของบุคคลนั้นๆ มีค่าเท่ากับสถานะก่อนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

$$u(s^0, y^0, x^1) = u(s^0, y^0 + WTP, x^0) \quad (1)$$

แบบจำลองที่ใช้นี้อ้างอิงจากการศึกษาของ Powdthavee (2008) Chandoevhit and Thampanishvong (2016) และ Fujiwara and Campbell (2011) โดยสมมติให้ความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยเป็นฟังก์ชัน (u) ของลักษณะส่วนบุคคลและการเป็นคนรุ่นต่างๆ (s) รายได้ (y) และ x คือ เวกเตอร์ ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย (ทุนทางสังคม ความเหลื่อมล้ำในสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน) การไม่ต้องเผชิญความเสียหายที่มีผลกระทบทางลบกับครอบครัว (ภัยธรรมชาติ ราคาผลผลิตตกต่ำ การเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน และบุคคลในครัวเรือนตกงาน) ค่าความคลาดเคลื่อนของความสัมพันธ์แทนด้วย e และ f เป็น Non-differentiable Function ที่เชื่อมความสัมพันธ์ของความพึงพอใจในชีวิตจากการสำรวจ (w) กับค่าจริงที่ Unobserved

แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต เขียนได้ในสมการที่ (2)

$$w_i = f(u(s_i, y_i, x_i)) + e_i \quad (2)$$

ในการประมาณการความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ กับความพึงพอใจในชีวิต เราสมมติความสัมพันธ์ Reduced Form Equation ดังสมการ

ที่ (3) โดยตั้งสมมติฐานว่าตัวแปรรายได้มีลักษณะเป็นตัวแปรภายใน (Endogenous Variable) ซึ่งก่อให้เกิดปัญหา Endogeneity คือ การที่ตัวแปรที่ใช้การอธิบาย (Explanatory Variable) มีความสัมพันธ์กับค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term) ของแบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต เพื่อจัดการกับปัญหา Endogeneity งานศึกษาครั้งนี้เลือกใช้วิธี Instrumental variable estimators ด้วยแบบจำลอง Two-Stage Least Squares (2SLS) และ Generalized Method of Moments (GMM) โดยกำหนดให้ตัวแปรรายได้ถูกกำหนดโดยเขตการปกครอง (urban) ภาค (reg) จำนวนการทำกิจกรรมเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย (activity) พฤติกรรมการใช้จ่าย (spend) และการไม่ประสบเหตุการณ์ภัยธรรมชาติในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (shock)⁴

$$w_i = \alpha + \beta_1 s_i + \beta_2 \ln y_i + \beta_3 x_i + e_i \quad (3)$$

$$\ln y_i = \pi_0 + \pi_1 \text{urban}_i + \pi_2 \text{reg}_i + \pi_3 \text{activity}_i + \pi_4 \text{spend}_i + \pi_5 \text{shock}_i + \mu_i \quad (4)$$

จากสมการที่ (1) และ (3) จัดให้อยู่ในรูปสมการที่ (5) ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} & w (\alpha + \beta_1 s_i^0 + \beta_2 \ln y_i^0 + \beta_3 x_i^1 + e_i) \\ & = w (\alpha + \beta_1 s_i^0 + \beta_2 (\ln y_i^0 + \text{WTP}) + \beta_3 x_i^0 + e_i) \end{aligned} \quad (5)$$

4 เขตการปกครอง (urban) กำหนดให้ 1 = พื้นที่ในเขตเทศบาล
จำนวนการทำกิจกรรมเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย (activity) เช่น ลดการใช้สินค้าฟุ่มเฟือย การทำสิ่งของในชีวิตประจำวันใช้เอง เป็นต้น
พฤติกรรมการใช้จ่าย (spend) กำหนดให้ 1 = การมีพฤติกรรมการใช้จ่าย ก็มักพิจารณาก่อนเชื่อว่าสิ่งที่มีคือมีความจำเป็นและมีประโยชน์

จัดรูปแบบสมการที่ (5) จะได้ค่าความเต็มใจจ่าย

$$WTP = \frac{\beta_3 (x_i^1 - x_i^0)}{\beta_2} \quad (6)$$

เมื่อกำหนดให้ตัวแปรอื่นๆ มีค่าคงที่ ความเต็มใจจ่ายวิเคราะห์ได้จากอัตราหน่วยสุดท้ายของการทดแทนกันระหว่างสินค้า 2 ชนิด (Marginal Rate of Substitution: MRS) ระหว่างรายได้และตัวแปรที่สนใจศึกษา (Explanatory Variables) ยกตัวอย่างเช่น ตัวแปรที่สนใจประเมินมูลค่าราคาเงา คือ การมีครอบครัวอบอุ่นมาก สามารถคำนวณได้จาก การนำค่าสัมประสิทธิ์ β_3 หาดด้วย β_2 (จากสมการที่ 3) β_3 สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยการมีครอบครัวอบอุ่นมากที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต หรือเรียกได้ว่า คือ อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของการเปลี่ยนแปลงจากการมีครอบครัวอบอุ่นน้อยมาเป็นครอบครัวอบอุ่นมาก (MR_x) เมื่อนำมาหารด้วย β_2 ที่แสดงถึงอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลง (MU_y) ผลที่ได้คืออัตราหน่วยสุดท้ายของการทดแทนกันระหว่างรายได้และการมีครอบครัวอบอุ่นมาก (MRS_{xy}) ซึ่งสะท้อนว่าหากความอบอุ่นในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น คนเราจะยินดีจ่ายเงินเท่าไร? ค่าดังกล่าวสะท้อนราคาเงาของครอบครัวอบอุ่นมาก

เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตและรายได้ ไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง ในที่นี้ตัวแปรรายได้จึงจัดอยู่ในรูปแบบ Logarithm เพราะพิจารณาถึงการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์ของส่วนเพิ่มเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป การประเมินค่าทางการเงินหรือราคาเงาโดยอ้างอิงหลัก Compensating Surplus (CS) จึงใช้สูตรในการคำนวณดังนี้ (กำหนดให้ $y^0 = \bar{y}$ คือ รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน)

กรณีสินค้าที่ส่งผลกระทบเชิงบวก:

$$\text{Monetary value} = \bar{y} - e^{(\ln(\bar{y}) - (\beta_3/\beta_2))} \quad (7)$$

กรณีสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อเชิงลบ:

$$\text{Monetary value} = e^{(-(\beta_3/\beta_2) + \ln(\bar{y}))} - \bar{y} \quad (8)$$

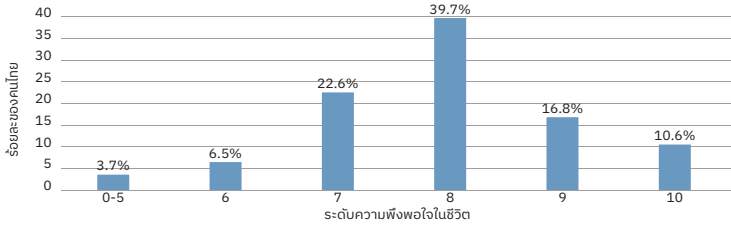
ข้อสังเกตจากการศึกษาของ Blanchflower and Oswald (2004) พบว่า ความสุขและความพึงพอใจในชีวิตมีความสัมพันธ์กับอายุ มีลักษณะเป็นรูป U-Shaped ทั้งในกรณีศึกษาของสหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา โดยความพึงพอใจต่อชีวิตจะมีค่าต่ำสุดเมื่ออายุประมาณ 40 ปี เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ดังนั้น แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิตในส่วนตัวแปรอายุ ได้เพิ่มตัวแปรอายุยกกำลังสองเข้าไปในแบบจำลองด้วย ทั้งนี้ ในการประเมินราคาเงาจะใช้ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณค่าจากแบบจำลอง GMM หลังจากนั้นนำค่าดังกล่าวมาแทนในสมการที่ 7 และ 8 เพื่อคำนวณหาราคาเงาของตัวแปรที่ต้องการศึกษาต่อไป

5.4 ผลการศึกษา

การวิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 69,792 คน (เลือกเฉพาะตัวอย่างที่ตอบคำถามเกี่ยวกับการประเมินความพึงพอใจในชีวิต) เป็นเพศชาย 58.5% อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร 3% ภาคกลาง (ยกเว้น กทม.) 29.9% ภาคเหนือ 22.8% ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 26.9% และภาคใต้ 17.5% รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 20,317 บาท จำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน 3.16 คน รายได้เฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 6,429.43 บาทต่อเดือน

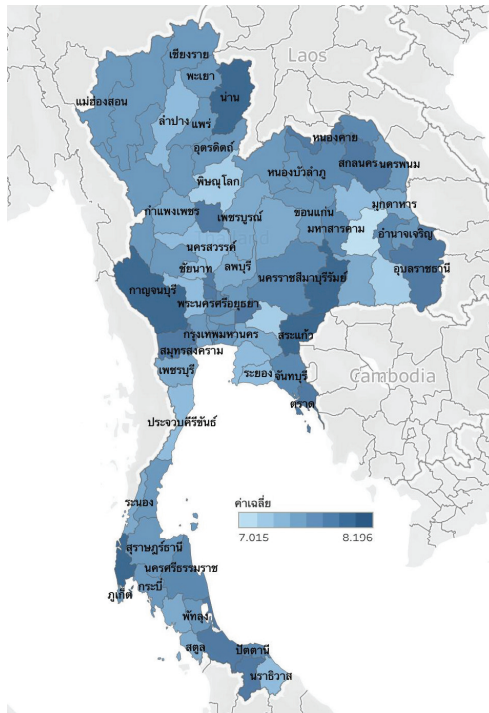
ค่าเฉลี่ยและค่ามัธยฐานของความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย มีค่าเท่ากับ 7.7 และ 8.0 ตามลำดับ จากรูปที่ 5-2 จะเห็นว่าประมาณ 63% ของกลุ่มตัวอย่างประเมินว่าตนมีความสุขในระดับ 7-8 และประมาณ 4% ที่ประเมินว่าตนเองมีความสุขในชีวิตที่ระดับคะแนน 0-5 จังหวัดที่มีความพึงพอใจในชีวิตเฉลี่ยสูงคือ พังงา กาญจนบุรี สระแก้ว บุรีรัมย์ น่าน และหนองคาย ส่วนจังหวัดที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตต่ำคือ ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และปราจีนบุรี (รูปที่ 5-3)

รูปที่ 5-2 ร้อยละของคนไทยที่มีความพึงพอใจในชีวิตระดับต่างๆ

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2561
หมายเหตุ: ีระดับความพึงพอใจในชีวิต (0-5) ถึงมากที่สุด (10)

รูปที่ 5-3 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตรายจังหวัด

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2561
หมายเหตุ: ระดับความพึงพอใจในชีวิต 0-10 โดยที่ 0 คือ ต่ำที่สุด และ 10 คือ สูงที่สุด

ตารางที่ 5-3 แสดงการกระจายของตัวแปรด้านคุณลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัย และการเผชิญกับเหตุการณ์ที่มีผลกระทบเชิงลบต่อครัวเรือน ตัวแปรด้านทุนทางสังคม แสดงให้เห็นว่า 23% ประเมินว่าครอบครัวของตนเองมีความอบอุ่นมากที่สุด และเกินครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง (58%) คิดว่าจะไม่ได้กระเป๋าสตางค์เงินคืน ในด้านความสัมพันธ์และความสามัคคีในชุมชน พบว่า 54% ตอบว่าชุมชนมีความใกล้ชิดกันพอสมควรถึงมาก กลุ่มตัวอย่าง 26% คิดเห็นว่าคนในชุมชนของตนมีส่วนร่วมทำโครงการเพื่อส่วนรวมในระดับมาก 43% ตอบว่าชุมชนของตนยังมีกิจกรรมการลงแขก/เอาแรงกันเกิดขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจ คือ มีเพียง 20% ของกลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าในชุมชนของตนมีความแตกต่างด้านรายได้ต่ำ ในด้านพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า 37% มีการแยกขยะเป็นประจำ และ 38% มีการลดใช้โฟมหรือถุงพลาสติก สำหรับเหตุการณ์สำคัญเชิงลบที่เคยเกิดในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาที่ส่งผลต่อครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างน้อยมากเคยประสบเหตุการณ์ด้านลบต่อครัวเรือน กล่าวคือ 3.8% เคยประสบกับภัยธรรมชาติ 20.5% เคยประสบกับเหตุการณ์ราคาผลผลิตตกต่ำ 6.4% ประสบกับการเจ็บป่วยครั้งสำคัญของบุคคลในครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่าง 3.4% ระบุว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา สมาชิกในครัวเรือนเคยว่างงาน

ตารางที่ 5-2 คุณลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย และเหตุการณ์ที่มีผลกระทบกับครอบครัว		
		ความถี่ (ร้อยละ)
ความอบอุ่นในครอบครัว	ไม่อบอุ่น	0.3
	อบอุ่นเล็กน้อย	5
	อบอุ่นมาก	71
	อบอุ่นมากที่สุด	23
ความสัมพันธ์ในชุมชน	ห่างเหินมาก	1
	ห่างเหิน	7
	กลางๆ	35
	ใกล้ชิดพอสมควร	46
	ใกล้ชิดมาก	8
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส	ไม่เลย	0.8
	นานๆ ครั้ง	21
	บ่อยครั้ง	67
	เป็นประจำ	8

ตารางที่ 5-2 (ต่อ)		
		ความถี่ (ร้อยละ)
ชุมชนยังมีการลงแขก/เอาแรงกัน	มี	43
	ไม่มี	53
ถ้าทำกระเป่าเงินหายท่านคิดว่าจะ ได้คืนหรือไม่	ไม่ได้คืน	58
	ได้คืน	12
	ไม่แน่ใจ	29
	ไม่ทราบ	1
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้	ไม่มาก	20
	มาก	60
	มากที่สุด	15
	ไม่ทราบ	4
การมีส่วนร่วมลดใช้โฟมหรือถุง พลาสติก	มี	37.5
	ไม่มี	61.3
แยกขยะเป็นประจำ	ไม่ทำเป็นประจำ	63.1
	ทำเป็นประจำ	36.9
ประสบกับภัยธรรมชาติ	ไม่เกิด	96.2
	เกิด	3.8
ประสบกับปัญหาราคาสินค้าผลผลิตตกต่ำ	ไม่เกิด	79.5
	เกิด	20.5
การเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน	ไม่เกิด	93.6
	เกิด	6.4
บุคคลในครัวเรือนตกงาน	ไม่เกิด	96.6
	เกิด	3.4

ที่มา : การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2561

ตารางที่ 5-4 แสดงผลการวิเคราะห์แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต ด้วยวิธี Ordered Probit Regression และ GMM (ผลการประเมินด้วยแบบจำลอง 2SLS ได้ค่าใกล้เคียงกับแบบจำลอง GMM ไม่ได้แสดงให้เห็น) ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้วิธี GMM จะถูกนำไปใช้ในการคำนวณราคาเงาในลำดับถัดไป ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วย Ordered Probit Regression จะไม่ถูกนำมาใช้คำนวณราคาเงา

แบบจำลอง GMM มีค่า R-squared เท่ากับ 0.20 แบบจำลอง Ordered Probit มีค่า “pseudo” R-squared เท่ากับ 0.071 ข้อสังเกต คือ ค่า “pseudo” R-squared ไม่ได้แปลความหมายเหมือนกับค่า R-squared ที่ได้จาก GMM ที่เป็นการสะท้อนสัดส่วนของความแปรปรวนของตัวแปร

ตอนสนองที่อธิบายโดยตัวแปรทำนาย (Predictor Variable)⁵ แบบจำลอง Ordered Probit ได้ทำการทดสอบ Goodness of Fit ของแบบจำลอง โดยพิจารณาจากค่า Likelihood ratio Chi-square มีค่า P-value เท่ากับ 0.000 หมายความว่า อย่างน้อยมีค่าสัมประสิทธิ์อย่างน้อย 1 ตัว ที่ไม่เท่ากับศูนย์ ความสัมพันธ์ของตัวแปรอธิบาย (Explanatory Variable) ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต

การทดสอบความเหมาะสมของแบบจำลอง GMM เริ่มจากการทดสอบ Endogeneity ของตัวแปรรายได้ พิจารณาจากค่า C statistic มีค่าเท่ากับ 13.695 (p-value = 0.0002) หมายความว่า ตัวแปรรายได้ควรพิจารณาให้เป็นตัวแปรภายใน จากนั้นทำการทดสอบความเหมาะสมของตัวแปร Instrument (ประกอบด้วย เขตการปกครอง ภาค การทำกิจกรรมเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย พฤติกรรมการใช้จ่ายและการไม่ประสบเหตุการณ์ภัยธรรมชาติในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา) ที่ใช้ในการอธิบายตัวแปรรายได้ ด้วย Hansen's J statistic มีค่าเท่ากับ 13.2988 (p-value = 0.0652) ซึ่งแสดงว่าตัวแปร Instrument ที่พิจารณาว่าส่งผลต่อรายได้มีความเหมาะสม

ผลการศึกษาในตารางที่ 5-4 แสดงให้เห็นว่า ทูทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ความสัมพันธ์ในสังคมที่ใกล้ชิด การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส ความสามัคคีในชุมชนสะท้อนผ่านกิจกรรมลงแขก และความไว้วางใจกันในสังคม ล้วนส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในชุมชนที่ต่ำ และการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การลดใช้โฟมหรือพลาสติก และพฤติกรรมการแยกขยะเป็นประจำ ล้วนส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และ 99% ส่วนกลุ่มตัวแปรเหตุการณ์สำคัญที่มีผลกระทบต่อครอบครัวพบว่า การไม่ประสบเหตุการณ์ราคาผลผลิตตกต่ำ และการที่บุคคลในครัวเรือนไม่เคยประสบกับการเจ็บป่วยหรือการตกงาน มีผลทางบวกต่อความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลในครอบครัวในปัจจุบัน ส่วนประสบการณ์ที่

5 ค่าสถิติ R-squared และ "pseudo" R-squared ของการศึกษานี้ มีความใกล้เคียงกับงานวิจัย ของ Pawdthwee (2008) ที่ได้ศึกษานโยบายค่าราคาของความสัมพันธ์ทางสังคมโดยใช้เครื่องมือ LSA โดยใช้ข้อมูล BHPS พบว่า ค่า R-Squared จากการวิเคราะห์ด้วยวิธี OLS และ Ordered Probit มีค่าเท่ากับ 0.184 และ Pseudo R-squared เท่ากับ 0.058 และ Chandoevit & Thampanshivong (2016) ที่ศึกษาการประเมินราคาของความสัมพันธ์ในสังคม กรณีศึกษาของประเทศไทย พบว่า Pseudo R-squared เท่ากับ 0.0343

เผชิญภัยธรรมชาติในอดีต 5 ปีที่ผ่านมาไม่สามารถอธิบายความพึงพอใจในชีวิตในปัจจุบันได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยทางด้านการเงินส่วนบุคคล (ไม่ได้แสดงในตาราง) เช่น รายได้ การออมเงิน และการไม่มีหนี้ มีผลทางบวกต่อความพึงพอใจในชีวิตเพศของตัวอย่างไม่มีผลในการอธิบายความพึงพอใจในชีวิต การหย่าร้าง และแยกกันอยู่ ทำให้ความพึงพอใจในชีวิตลดลงเมื่อเทียบกับกลุ่มคนโสด ตัวอย่างที่มีคู่สมรสอยู่ด้วยความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่ากลุ่มอื่น ส่วนสุขภาพที่ดี สมรรถภาพทางจิตใจที่เข้มแข็ง พฤติกรรมการไม่เล่นการพนันหรือห่วย การไม่ดื่มสุราหรือดื่มเป็นบางครั้ง มีผลทำให้ความพึงพอใจในชีวิตเพิ่มมากขึ้น (ในที่นี้ไม่ได้แสดงผลการประมาณการแบบจำลองทุกตัวแปร)

ตารางที่ 5-3 ผลการวิเคราะห์หุ้กทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคม กับความพึงพอใจในชีวิต		
ตัวแปร	Ordered Probit ค่าสัมประสิทธิ์	IV-GMM ค่าสัมประสิทธิ์
กุตทางสังคม ความเหลื่อมล้ำ และสิ่งแวดล้อม		
ครอบครัวยุ่บมาก	0.604*** (0.021)	0.639*** (0.023)
ครอบครัวยุ่บมากที่สุด	0.934*** (0.023)	0.966*** (0.026)
ชุมชนใกล้เคียงปานกลาง	0.118*** (0.018)	0.131*** (0.020)
ชุมชนใกล้เคียงกันพอสมควรถึงมาก	0.210*** (0.018)	0.242*** (0.021)
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นบ่อยครั้ง	0.208*** (0.011)	0.215*** (0.012)
ให้ความช่วยเหลือเป็นประจำ	0.335*** (0.019)	0.342*** (0.021)
มีกิจกรรมลงแขก	0.073*** (0.009)	0.082*** (0.010)
มั่นใจว่าได้กระเป่าเงินคืน	0.085*** (0.013)	0.094*** (0.013)
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ไม่มาก	0.086*** (0.011)	0.088*** (0.011)

ตารางที่ 5-3 (ต่อ)		
ตัวแปร	Ordered Probit ค่าสัมประสิทธิ์	IV-GMM ค่าสัมประสิทธิ์
ลดใช้โฟมหรือถุงพลาสติก	0.027***	0.032***
	(0.005)	(0.006)
แยกขยะเป็นประจำ	0.138***	0.135***
	(0.009)	(0.010)
ประสบการณ์ด้านลบของครัวเรือน		
ไม่ประสบเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ	0.021	
	(0.023)	
ไม่ประสบเหตุการณ์ราคาผลผลิตตกต่ำ	0.062***	0.051***
	(0.013)	(0.013)
ไม่ประสบเหตุการณ์การเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน	0.212***	0.213***
	(0.018)	(0.020)
ไม่ประสบเหตุการณ์บุคคลในครัวเรือนตกงาน	0.32***	0.338***
	(0.024)	(0.026)
เศรษฐกิจและสังคม		
ln รายได้ครัวเรือน	0.170***	0.268***
	(0.006)	(0.025)
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	61,302	60,493
Pseudo R-squared	0.0711	
R-squared		0.198
หมายเหตุ : ***ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 1% ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 5% *ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 10% ค่าในวงเล็บ แสดงค่า Standard error ผลในตารางเลือกมาเฉพาะตัวแปรด้านคุณภาพสังคมและความเสี่ยงทางสังคม กลุ่มอ้างอิง (Reference Group) คือ ครอบครัวไม่อบอุ่นถึงอบอุ่นเล็กน้อย ชุมชนห่างเหินกัน ไม่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาสถึงให้ความช่วยเหลือเล็กน้อย การไม่แบ่งใจหรือไม่มั่นใจว่า ได้รับกระเป๋างบเงินคืน ความเหลื่อมล้ำทางรายได้มาก การไม่ได้อาศัยใช้โฟมหรือถุงพลาสติก ไม่แยกขยะเป็นประจำ ไม่มีกิจกรรมชมเชยในชุมชน การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำ เพศหญิง การเป็นโสด สุขภาพแย่ การศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษา เกิดภัยธรรมชาติ เกิดราคาผลผลิตตกต่ำ เกิดการเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน บุคคลในครัวเรือนตกงาน		

ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิตด้วยวิธี GMM ในตารางที่ 5-5 ถูกนำมาประเมินมูลค่าราคาค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรที่สนใจศึกษาและรายได้ถูกนำมาแทนค่าเพื่อหามูลค่าทางการเงิน (Monetary value = $\bar{y} - e^{(\ln(\bar{y}) - (\beta_3/\beta_2))}$) โดยรายได้เฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 6,429.43 บาทต่อเดือน ผลการคำนวณราคาเงาพบว่า คนไทยให้ความสำคัญกับตัวแปรทางด้านครอบครัวค่อนข้างมาก ซึ่งสะท้อนผ่านราคาเงาที่สูงกว่าตัวแปรด้านอื่นๆ ราคาเงาของการมีครอบครัวอบอุ่นมากถึงมากที่สุดมีค่า 5,839 - 6,255 บาทต่อเดือน (คิดเป็นสัดส่วน 0.91-0.97 เท่าของรายได้ต่อเดือน) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ความรู้สึกว่าการครอบครัวของตนเป็นครอบครัวที่ไม่อบอุ่นหรืออบอุ่นน้อย ทำให้มีความพึงพอใจ

ในชีวิตน้อยกว่าคนที่ครอบครัวอบอุ่น และต้องใช้จ่ายเงินเกือบเท่ากับรายได้ต่อเดือน จึงจะทำให้เขามีความพึงพอใจในชีวิตเพิ่มขึ้นเท่ากับคนที่มีครอบครัวอบอุ่นมากที่สุด

ตัวแปรที่คนไทยให้ความสำคัญรองลงมา คือ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส (มีราคาเงาคิดเป็นสัดส่วน 0.72 เท่าของรายได้ต่อเดือน) เมื่อพิจารณาเหตุการณ์สำคัญที่มีผลกระทบทางลบกับครอบครัว พบว่าการไม่ต้องเผชิญกับการว่างงานมีราคาเงาที่สูงกว่าการไม่ต้องเผชิญกับการเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน ในส่วนความใกล้ชิดในชุมชนในระดับพอสมควรถึงมากที่สุด ความรู้สึกว่าสังคมมีความไว้วางใจ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้น้อย มีราคาเงาเท่ากับ 3,822 บาท 1,906 บาท และ 1,805 บาทต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วน 0.59 0.30 และ 0.28 เท่าของรายได้ต่อเดือน (ตามลำดับ) หากประเมินมูลค่าที่เป็นตัวเงินเรียงจากมากไปน้อย พบว่า 5 อันดับแรกคือ มิติทางด้านครอบครัว การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การไม่ต้องเผชิญกับการว่างงาน ความใกล้ชิดกันของคนในชุมชน และการไม่ต้องเผชิญกับการเจ็บป่วยของคนในครัวเรือน

	ราคาเงา	สัดส่วนต่อรายได้เฉลี่ยต่อเดือน
ครอบครัวอบอุ่นมากที่สุด	6,255	0.97
ครอบครัวอบอุ่นมาก	5,839	0.91
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเป็นประจำ	4,637	0.72
ไม่ประสบเหตุการณ์บุคคลในครัวเรือนตกงาน	4,613	0.72
ชุมชนใกล้ชิดกันพอสมควรถึงมาก	3,822	0.59
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นบ่อยครั้ง	3,552	0.55
ไม่ประสบเหตุการณ์การเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน	3,523	0.55
แยกขยะเป็นประจำ	2,547	0.40
ชุมชนใกล้ชิดกันปานกลาง	2,492	0.39
มั่นใจว่าได้ระดมเงินคืน	1,906	0.30
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ไม่มาก	1,805	0.28
มีกิจกรรมลงแขก	1,698	0.26
ไม่ประสบเหตุการณ์ราคาผลผลิตตกต่ำ	1,121	0.17
ลดใช้ไฟหรือถุงพลาสติก	721	0.11
หมายเหตุ: รายได้เฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 6,429.43 บาทต่อเดือน		

เมื่อวิเคราะห์ราคาเงาของคนไทยรุ่นต่างๆ (ตารางที่ 5-6) พบว่าคนไทยรุ่น Baby Boomer (อายุ 56-74 ปี) รุ่น Gen X (อายุ 40-55 ปี) และรุ่น Gen Y (อายุ 24-39 ปี) มีความคิด ทศนคติ ความพึงพอใจในชีวิตและการให้คุณค่าต่อเหตุการณ์ในชีวิตที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ในส่วนนี้ต้องการตอบคำถามว่า คุณลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัยและเหตุการณ์สำคัญที่เคยเกิดขึ้นกับครอบครัว คนแต่ละรุ่นให้คุณค่ากับปัจจัยใดมากกว่ากัน มีความเหมือนและต่างกันอย่างไร จึงทำการประมาณการแบบจำลองความพึงพอใจในชีวิตโดยแยกคนทั้งสามรุ่นและใช้รายได้เฉลี่ยระหว่างรุ่นแตกต่างกันในการคำนวณราคาเงา รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของคนกลุ่ม Baby Boomer เท่ากับ 6,332.24 บาท กลุ่ม Gen X เท่ากับ 7,102.33 บาท และกลุ่ม Gen Y เท่ากับ 6,461.18 บาท ตารางที่ 5-7 แสดงผลของราคาเงาที่แบ่งตามรุ่น (คัดเลือกบางตัวแปรที่ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญทางสถิติ) พบว่า คนไทยทั้ง 3 รุ่น ยังคงให้มูลค่ากับความสัมพันธ์ในครอบครัวมากกว่าตัวแปรอื่นๆ รองลงมาคือ การมีความสุขจากการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นในสังคม และการมีงานทำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ราคาเงาของคนไทยในภาพรวม

ตารางที่ 5-5 เปรียบเทียบผลของทุนทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคม กับความพึงพอใจในชีวิตระหว่างรุ่น			
ตัวแปร	วิธีการ IV-GMM		
	Baby Boomer ค่าสัมประสิทธิ์	Gen X ค่าสัมประสิทธิ์	Gen Y ค่าสัมประสิทธิ์
ทุนทางสังคม ความเหลื่อมล้ำ และสิ่งแวดล้อม			
ครอบครัวอบอุ่นมาก	0.688*** (0.037)	0.628*** (0.040)	0.528*** (0.059)
ครอบครัวอบอุ่นมากที่สุด	1.036*** (0.041)	0.93*** (0.044)	0.799*** (0.066)
ชุมชนใกล้ชิดปานกลาง	0.074** (0.035)	0.17*** (0.032)	0.152*** (0.040)
ชุมชนใกล้ชิดกันพอสมควร ถึงมาก	0.188*** (0.036)	0.275*** (0.033)	0.249*** (0.045)
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นบ่อยครั้ง	0.192*** (0.019)	0.21*** (0.020)	0.25*** (0.032)
ให้ความช่วยเหลือเป็นประจำ	0.321*** (0.034)	0.348*** (0.035)	0.389*** (0.058)

ตารางที่ 5-5 (ต่อ)			
ตัวแปร	วิธีการ IV-GMM		
	Baby Boomer ค่าสัมประสิทธิ์	Gen X ค่าสัมประสิทธิ์	Gen Y ค่าสัมประสิทธิ์
มีกิจกรรมลงแขก	0.063*** (0.015)	0.1*** (0.016)	0.093*** (0.028)
มั่นใจว่าได้กระเป๋าสตางค์	0.061*** (0.020)	0.11*** (0.022)	0.17*** (0.041)
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ไม่มาก	0.083*** (0.017)	0.073*** (0.019)	0.135*** (0.033)
ลดใช้โฟมหรือถุงพลาสติก	0.021** (0.009)	0.035*** (0.011)	0.047*** (0.015)
แยกขยะเป็นประจำ	0.128*** (0.015)	0.125*** (0.016)	0.2*** (0.028)
ประสบการณ์ด้านลบของครัวเรือน			
ไม่ประสบเหตุการณ์ราคาผลผลิตตกต่ำ	0.063*** (0.019)	0.068*** (0.021)	-0.027 (0.044)
ไม่ประสบเหตุการณ์การเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน	0.213*** (0.030)	0.222*** (0.037)	0.065 (0.071)
ไม่ประสบเหตุการณ์บุคคลในครัวเรือนตกงาน	0.345*** (0.047)	0.32*** (0.043)	0.306*** (0.060)
เศรษฐกิจ			
ln รายได้ครัวเรือน	0.253*** (0.037)	0.293*** (0.047)	0.306*** (0.097)
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	24,854	21,643	7,108
R-squared	0.207	0.191	0.192
หมายเหตุ : *** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 1% ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 5% * ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 10% ค่าในวงเล็บ แสดงค่า Standard error ผลในตารางเลือกมาเฉพาะตัวแปรด้านคุณภาพสังคมและความเสี่ยงทางสังคม			

กลุ่มคนรุ่น Baby Boomer ประเมินมูลค่าการมีงานทำของคนในครอบครัวที่สูงกว่ารุ่นอื่นๆ และให้มูลค่ากับความสัมพันธ์ในชุมชนต่ำกว่ารุ่นอื่นๆ กล่าวได้ว่าคนรุ่น Baby Boomer ที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุและกำลังก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ มีความต้องการพึ่งพิงครอบครัวมากกว่ารุ่นอื่นๆ เนื่องจากมีความเปราะบางทางสุขภาพและมีความต้องการความเกื้อหนุนทางด้านรายได้จากครอบครัวมากกว่า จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ปี 2560 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า แหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ (34.7%) มาจากบุตร ดังนั้น หากคนในครอบครัวว่างงาน จึงมีแนวโน้มที่จะ

ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตที่สะท้อนผ่านราคาเงาของกลุ่ม Baby Boomer ที่สูงกว่ากลุ่ม Gen X และ Gen Y กลุ่มคนรุ่น Baby Boomer ให้มูลค่ากับความสัมพันธ์ในชุมชนต่ำกว่ารุ่นอื่นๆ อาจสืบเนื่องจากปัญหาทางสุขภาพที่เปราะบาง อาจทำให้การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีบทบาทในการอธิบายความพึงพอใจในชีวิตน้อยกว่ารุ่นอื่นๆ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Suriyanrattakorn (2019) ที่พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมไม่สามารถอธิบายความแตกต่างของความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุที่มีภาวะติดบ้านติดเตียงได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5-6 การประเมินราคาเงา (บาท/เดือน) จำแนกตามรุ่น						
	Baby Boomer 56-74 ปี		Gen X40-55 ปี		Gen Y24-39 ปี	
	ราคาเงา	สัดส่วนต่อ รายได้	ราคาเงา	สัดส่วนต่อ รายได้	ราคาเงา	สัดส่วนต่อ รายได้
ครอบครัวอบอุ่นมาก	5,914	0.93	6,266	0.88	5,309	0.82
ครอบครัวอบอุ่นมากที่สุด	6,226	0.98	6,803	0.96	5,986	0.93
ชุมชนใกล้เคียงกันปานกลาง	1,604	0.25	3,124	0.44	2,523	0.39
ชุมชนใกล้เคียงกันพอสมควรถึงมาก	3,314	0.52	4,316	0.61	3,593	0.56
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นบ่อยครั้ง	3,366	0.53	3,633	0.51	3,608	0.56
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเป็นประจำ	4,547	0.72	4,932	0.69	4,650	0.72
มีกิจกรรมลงแขก	1,389	0.22	2,053	0.29	1,698	0.26
มั่นใจว่าได้กระเป๋าสตางค์	1,358	0.21	2,217	0.31	2,749	0.43
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ไม่มาก	1,775	0.28	1,567	0.22	2,303	0.36
ลดใช้โคมหรือถุงพลาสติก	500	0.08	788	0.11	920	0.14
แยกขยะเป็นประจำ	2,510	0.40	2,461	0.35	3,101	0.48
ไม่ประสบเหตุการณ์ราคาผลผลิตตกต่ำ	1,395	0.22	1,465	0.21	n.s.	n.s.
ไม่ประสบเหตุการณ์การเจ็บป่วยของบุคคลในครัวเรือน	3,604	0.57	3,764	0.53	n.s.	n.s.
ไม่ประสบเหตุการณ์บุคคลในครัวเรือนตกงาน	4,710	0.74	4,714	0.66	4,081	0.63

หมายเหตุ: n.s. คือ ความแตกต่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่มคนรุ่น Gen Y ประเมินมูลค่าสูงกว่าคนรุ่นอื่นในเรื่องความไว้วางใจกันในเรื่องสังคม ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ต่ำ การจัดการสิ่งแวดล้อม

ในชุมชน ราคาเงาของความไว้วางใจกันในสังคมของกลุ่มคน Gen Y เท่ากับ 2,749 บาท (คิดเป็นสัดส่วน 0.43 เท่าของรายได้ต่อเดือน) ส่วนกลุ่ม Baby Boomer และ Gen X เท่ากับ 1,358 และ 2,217 บาท (ตามลำดับ) สาเหตุที่คนรุ่น Gen Y ประเมินมูลค่าความไว้วางใจกันในสังคมมากกว่ารุ่นอื่นๆ อาจพิจารณาได้จากคนรุ่น Gen Y หรือ คนยุค Millennials เกิดในช่วง ปี พ.ศ. 2523-2540 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวค่อนข้างมาก ส่งผลให้พ่อแม่ของเด็กที่เกิดในช่วงนี้มักมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าคนรุ่นก่อน เด็กยุค Millennials เติบโตมาพร้อมกับความกังวลที่น้อยลงเกี่ยวกับการจัดหาความต้องการพื้นฐานที่จำเป็น (Basic Needs) เนื่องจากรุ่นพ่อแม่ได้จัดสรรไว้ให้แล้ว ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาส์โลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory, Maslow, 1943) ความต้องการในลำดับถัดมาคือ ความต้องการความปลอดภัยในสังคม Wike (2008) พบว่าความไว้วางใจในสังคม มีความเชื่อมโยงกับความปลอดภัยในสังคม โดยการสำรวจ Pew Global Attitudes Survey ปี 2007 ที่เก็บข้อมูลจากหลากหลายประเทศ พบว่า สังคมที่มีความไว้วางใจในสังคมค่อนข้างสูง ส่งผลต่ออัตราการเกิดอาชญากรรมที่ต่ำในสังคมนั้นๆ

5.5 สรุป

ในบทนี้ เราได้ประยุกต์ใช้เทคนิคความพึงพอใจในชีวิต หรือ LSA ในการวิเคราะห์ “ราคาเงา” ของทุนทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคม ทุนทางสังคมในที่นี้ประกอบด้วย ความไว้วางใจกันในสังคม ความใกล้ชิดกันในชุมชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน และความสามัคคีในชุมชน การมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ต่ำ การมีการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การลดใช้โฟมหรือถุงพลาสติก และการแยกขยะเป็นประจำ ส่วนความเสี่ยงทางสังคมประกอบด้วย การมีรายได้ตกต่ำเพราะภัยธรรมชาติ การมีคนในครัวเรือนเจ็บป่วยหรือตกงาน ผลของการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคมมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย กล่าวคือ ความไว้วางใจกันในสังคม ความใกล้ชิดกันในชุมชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน และความสามัคคีในชุมชน การมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ต่ำ การมีการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการที่คนในครัวเรือนไม่เจ็บป่วยหรือตกงาน ล้วนมีผลทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย และเป็น

สิ่งที่คนไทยให้คุณค่า การศึกษาราคาเงาทำให้ทราบว่าคุณค่ากับพฤติกรรมหรือสถานการณ์ทางสังคม และทุนทางสังคม และการอยู่ร่วมกันในสังคมมากนักน้อยเพียงใด ผลการวิเคราะห์ที่ใช้หน่วยเดียวกัน คือ บาทต่อเดือน ทำให้สามารถเปรียบเทียบขนาดของผลกระทบที่สะท้อนผ่านราคาเงาของปัจจัยนั้นๆ

ผลการศึกษาในประเด็นด้านคุณลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัยพบว่า คนไทยให้ความสำคัญกับตัวแปรด้านครอบครัวค่อนข้างมาก และมีราคาเงาที่สูงกว่าตัวแปรด้านอื่นๆ โดยราคาเงาของการมีครอบครัวอบอุ่นมากถึงมากที่สุดเท่ากับ 5,839-6,255 บาทต่อเดือน หรือคิดเป็น 0.91-0.97 เท่าของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ปัจจัยทางด้านทุนทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคมที่สำคัญรองลงมาคือ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การมีงานทำ ความใกล้ชิดกันชุมชน และการที่คนในครอบครัวมีความสุขที่แข็งแรงไม่เจ็บป่วย เราพบว่า หากสมาชิกในครอบครัวว่างงานจะส่งผลต่อความสุขของคนในครอบครัวที่ลดลง ซึ่งลดลงมากกว่าการที่คนในครอบครัวเจ็บป่วย ซึ่งสอดคล้องกับ Clark and Georgellis (2013) ที่พบว่า การว่างงานของบุคคลในครอบครัวในประเทศอังกฤษ ส่งผลกระทบทงด้านลบต่อความพึงพอใจในชีวิตในปีที่เกิดการว่างงาน และส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตที่ลดลงอย่างต่อเนื่องแม้เวลาผ่านไป

การวิเคราะห์ราคาเงาที่แบ่งคนตามรุ่น 3 รุ่น คือ กลุ่ม Baby Boomer กลุ่ม Gen X และ Gen Y พบว่า คนไทยทั้ง 3 รุ่น ยังคงให้คุณค่ากับความสัมพันธ์ในครอบครัวมากกว่าประเด็นอื่นๆ รองลงมาคือ การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นในสังคม และการมีงานทำ กลุ่มคนรุ่น Baby Boomer ประเมินมูลค่าการมีงานทำของคนในครอบครัวที่สูงกว่ารุ่นอื่น และให้คุณค่ากับความสัมพันธ์ในชุมชนต่ำกว่ารุ่นอื่น กลุ่มคนรุ่น Gen Y ประเมินมูลค่าความไว้วางใจกันในสังคม ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ต่ำ การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากกว่ารุ่นอื่น

ประโยชน์ของราคาเงาที่คำนวณในบทนี้สามารถนำไปใช้อ้างอิงในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการในการคิดต้นทุนและผลประโยชน์ให้รอบด้าน ครอบคลุมมิติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความคุ้มค่าในการลงทุน สะท้อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้มากกว่าการคำนึงเฉพาะต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- สาวินี สุริยันรัตกร. (2565). ทูทางสังคมนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย
ของคนไทยมากเพียงใด. **พัฒนาการเศรษฐกิจปริทรรศน์**, 16(1).
กำลังพิมพ์.
- Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (2004). Well-being over time in
Britain and the USA. **Journal of Public Economics**, 88(7-8),
1359-1386.
- Chandoevrit, W., & Thampanishvong, K. (2016). Valuing Social
Relationships and Improved Health Condition Among the
Thai Population. **Journal of Happiness Studies**, 17(5),
2167–2189.
- Clark, A. E., & Georgellis, Y. (2013). Back to Baseline in Britain: Ad-
aptation in the British Household Panel Survey. **Economica**,
80(319), 496–512.
- Fujiwara, D., & Campbell, R. (2011). **Valuation techniques for social
cost-benefit analysis: Stated preference, revealed prefer-
ence and subjective well-being approaches: a discussion
of the current issues**. London: HM Treasury.
- Helliwell, J. F., Huang, H., & Wang, S. (2016). **New evidence on trust
and well-being** (NBER Working Paper No. 22450). National
Bureau of Economic Research [https://www.nber.org/system/
files/working_papers/w22450/w22450.pdf](https://www.nber.org/system/files/working_papers/w22450/w22450.pdf)
- Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation. **Psychological
Review**, 50(4), 370-396.
- Powdthavee, N. (2008). Putting a Price Tag on Friends, Relatives,
and Neighbours: Using Surveys of Life Satisfaction to Value
Social Relationships. **Journal of Socio-Economics**. 37(4).
1459-1480. doi: 10.1016/j.socec.2007.04.004.
- Suriyanrattakorn S. (2019). Happiness among the Disabled Elderly:
A study based on micro data in Udonthani Thailand. **Tham-
masat Economics Journal**. 37(1), 83-91.

-
- Tolsma, J., & van der Meer, T. W. G. (2017). Losing Wallets, Retaining Trust? The Relationship Between Ethnic Heterogeneity and Trusting Coethnic and Non-coethnic Neighbours and Non-neighbours to Return a Lost Wallet. **Social Indicators Research**, 131(2), 631–658.
- Wike, R. (2008, September). **Where Trust Is High, Crime and Corruption Are Low**. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/global/2008/04/15/where-trust-is-high-crime-and-corruption-are-low/>.

บทที่ 6

ความพึงพอใจในชีวิต และความแตกต่างของ คนไทยระหว่างรุ่น

การนำเสนอในบทที่ 5 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านทุนทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคมมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย และยังพบว่าคนไทยในช่วงวัยที่ต่างกันหรือคนละ Generation กันให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมแตกต่างกัน อาจจะด้วยคนในแต่ละรุ่นมีประสบการณ์และเติบโตในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ซึ่งมีผลให้การปลูกฝังและการหล่อหลอมวิถีคิด การใช้ชีวิต และทัศนคติต่อสถาบันของคนในแต่ละรุ่นแตกต่างกันไปด้วย

การศึกษาใน 150 ประเทศของ Tay et al. (2014) ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยเชิงสถาบันที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิต การคอร์รัปชันของภาครัฐ มีความสัมพันธ์กับรายได้ประชาชาติ และความเชื่อถือของสถาบันในทิศทางตรงกันข้าม และส่งผลให้ความพึงพอใจในชีวิตลดลง Helliwell and Huang (2008) พบว่าการเชื่อในพระเจ้า (ด้วยการถามว่า How importance is God in your life?) มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตค่อนข้างสูง Bok (2010) ได้กล่าวว่าคุณภาพของรัฐบาลมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิต คุณภาพของรัฐประเมนได้จากการให้บริการที่มีประสิทธิภาพและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ความไว้วางใจได้ของรัฐในฐานะผู้ให้บริการ และการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งในด้านการเมืองและนโยบายสาธารณะ

ในขณะที่ในประเทศจีนซึ่งไม่ได้เป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในด้านการเมือง Liu et al. (2020) ศึกษาคุณภาพของภาครัฐจากความไว้วางใจได้ของรัฐ การที่รัฐตอบสนองต่อประชาชน และผลของการให้บริการของรัฐ การวิเคราะห์ด้วยสมการโครงสร้างพบว่า ความไว้วางใจต่อรัฐมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของประชาชน การที่รัฐมีการให้บริการที่ดีและมีการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนทำให้เกิดความไว้วางใจต่อรัฐเพิ่มมากขึ้น ตัวชี้วัดคุณภาพของรัฐทั้งสามตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจในชีวิตได้ 20% ตัวชี้วัดที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนเมืองในประเทศจีนมากที่สุดคือ การให้บริการของภาครัฐ การศึกษาในประเทศกำลังพัฒนาที่น่าสนใจอีกแห่งคือ ประเทศอินโดนีเซีย ที่พบว่า ความสุขของประชาชนมีความอ่อนไหวต่อประสิทธิภาพในการให้บริการของรัฐมากกว่าเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน (Sujarwoto and Gindo, 2015)

การศึกษามิติเชิงสถาบันเช่น บทบาทของรัฐ ว่ามีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตในประเทศไทยหรือไม่ มีอยู่ค่อนข้างจำกัด อมรรรัตน์ อภินันท์มหกุล และประสพโชค มั่งสวัสดิ์ (2556) ใช้ข้อมูลการสำรวจที่จัดทำโดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ในปี 2550 และ ปี 2551 พบว่าปัจจัยเชิงสถาบันที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยคือ การได้แสดงความคิดเห็นทางการเมือง

คนรุ่นใหม่อาจให้ความสำคัญการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการมีเสรีภาพในการใช้ชีวิตมากกว่ารุ่นก่อน รายงาน World Happiness Report แสดงให้เห็นว่าตัวแปรการมีอิสรภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต (Freedom to Make Life Choices) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิต (Helliwell et al., 2019) ส่วน Layard (2006) เน้นว่าการมีอิสรภาพเป็นตัวแปรที่มีผลกับความพึงพอใจในชีวิตของคนเรียกว่าเป็นหนึ่งใน Big Seven Predictors ซึ่งประกอบด้วย ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความมั่นคงทางการเงิน ประสบการณ์จากการทำงาน ความผูกพันและการเป็นเพื่อนกันกับคนในชุมชน สุขภาพ ความมีอิสรภาพ และการมีคุณค่าในตนเอง

เนื้อหาของบทนี้จึงเป็นการนำเสนอการสำรวจความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยในปี พ.ศ. 2563 ที่ครอบคลุมปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม บรรทัดฐานทางสังคม และทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม เช่น การมี

เสรีภาพ การมีโอกา และการทุจริตคอร์รัปชัน โดยในบทนี้เน้นให้เห็นความพึงพอใจในชีวิตที่มีความแตกต่างกันระหว่างคน 4 รุ่น (รุ่น Baby Boomer รุ่น Gen X รุ่น Gen Y และรุ่น Gen Z) อนึ่ง ในช่วงที่เก็บข้อมูลเพื่อการศึกษานี้เป็นช่วงเวลาเดียวกันกับการเริ่มระบาดของเชื้อโควิด-19 ระลอกที่ 1 ในประเทศไทย ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ไม่ปกติ ความรู้สึกของกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจในช่วงนี้อาจจะไม่เหมือนกับความรู้สึกในช่วงเหตุการณ์ปกติ

6.1 ข้อมูลการสำรวจ

เนื่องจากข้อมูลการสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ใช้ในบทที่ 5 ยังขาดตัวแปรด้านบรรทัดฐานทางสังคม เสรีภาพ และตัวแปรเชิงสถาบัน ในการวิจัยประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนได้พัฒนาเครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามเพื่อสำรวจความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย การวัดความพึงพอใจในชีวิต แยกออกเป็น 4 มิติ คือ (1) มิติทางด้าน การประเมินชีวิต (2) มิติทางอารมณ์ด้านบวก (3) มิติทางอารมณ์ด้านลบ และ (4) มิติทางคุณค่าและการมีเป้าหมายในชีวิต โดยการศึกษาครั้งนี้ประยุกต์ใช้ข้อคำถามของ ONS รวมทั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเห็นด้านความเป็นอยู่ในสังคม ประกอบด้วย ความไว้วางใจต่อรัฐ ทศนคติต่อการโกงและการคอร์รัปชัน การมีเสรีภาพในชีวิต ทศนคติและบรรทัดฐานทางสังคม ความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และโอกาสทางสังคม

ประชากรเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ประชาชนไทยอายุตั้งแต่ 18-74 ปี ในปี พ.ศ. 2563 จำแนกเป็นกลุ่มตามรุ่น (Generations) ได้แก่ รุ่น Baby Boomer มีอายุ 56-74 ปี รุ่น Gen X มีอายุ 40-55 ปี รุ่น Gen Y มีอายุ 24-39 ปี และ Gen Z ในกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 18-24 ปี จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 3,880 ตัวอย่างทั่วประเทศไทย สำรวจในช่วงวันที่ 23 เมษายน-30 มิถุนายน 2563 การเก็บข้อมูลประกอบด้วย online interview จำนวน 1,404 ตัวอย่าง และ face-to-face interview จำนวน 2,476 ตัวอย่าง ในการเก็บข้อมูลแบบ face-to-face interview ใช้การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบหลายขั้นตอน ขั้นที่ 1 สุ่มจังหวัดที่เป็นตัวแทนภาคละ 1 จังหวัด ขั้นที่ 2 สุ่มเทศบาล ขั้นนี้ใช้การเลือกเทศบาลนครจังหวัดละ 1 แห่ง การสุ่มด้วยการจับฉลาก เทศบาลเมืองจังหวัดละ 2 แห่ง และเทศบาลตำบลจังหวัดละ 3 แห่ง ส่วนกรุงเทพฯ สุ่มด้วยการจับฉลากจำนวน 5 เขต และปริมณฑลเลือกเทศบาลนครจังหวัด

ละ 1 แห่ง และชั้นที่ 3 สุ่มตัวอย่างครัวเรือนตามสะดวก และให้คนหนึ่งคนในครัวเรือนเป็นตัวแทนในการตอบคำถาม โดยเก็บข้อมูลเทศบาลละประมาณ 100 คน

6.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของตัวอย่าง

ตารางที่ 6-1 แสดงจำนวนตัวอย่างทั้งหมดจำแนกตามลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงประมาณ 66% ประมาณครึ่งหนึ่งของตัวอย่างสมรสหรืออยู่ด้วยกันกับคู่ครอง โดยที่กลุ่ม Gen Z 98% เป็นโสด เนื่องจากอายุยังน้อย และกลุ่ม Gen Y และ Gen Z เกินกว่าครึ่งหนึ่งมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งตรงข้ามกับกลุ่ม Baby Boomer ที่ครึ่งหนึ่งมีการศึกษาระดับประถมและเกือบ 60% เป็นแรงงานนอกระบบ ส่วนใหญ่ของ Gen X เป็นแรงงานนอกระบบ มีถึง 20% ต้องทำงานหลายอย่างในหนึ่งสัปดาห์โดยมีชั่วโมงทำงานเกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่ส่วนใหญ่ของ Gen Y เป็นแรงงานในระบบที่มักทำงานเต็มเวลา งานเดียว โดยเฉลี่ยมีชั่วโมงทำงานสั้นกว่า Gen X ในขณะที่กลุ่ม Gen Z ส่วนใหญ่ยังเรียนหนังสืออยู่ในปัจจุบัน

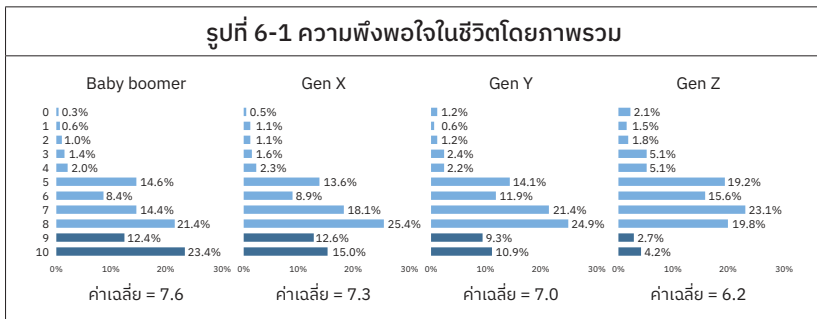
ตารางที่ 6-1 ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของตัวอย่าง (ร้อยละ)					
	Baby Boomer	Gen X	Gen Y	Gen Z	รวม
เพศ (%)					
ชาย	32.5	31.8	35.4	26.4	32.6
หญิง	67.4	67.8	62.8	69.5	66.3
อื่นๆ เช่น LGBTQI	0.1	0.4	1.8	4.2	1.1
สถานภาพสมรส (%)					
โสด	9.2	18.4	58.3	97.9	35.6
สมรส/อยู่ด้วยกัน	62.8	66.8	37.5	1.8	50.9
หย่า/หย่า/แยกกันอยู่	27.9	14.7	4.1	0.3	13.5

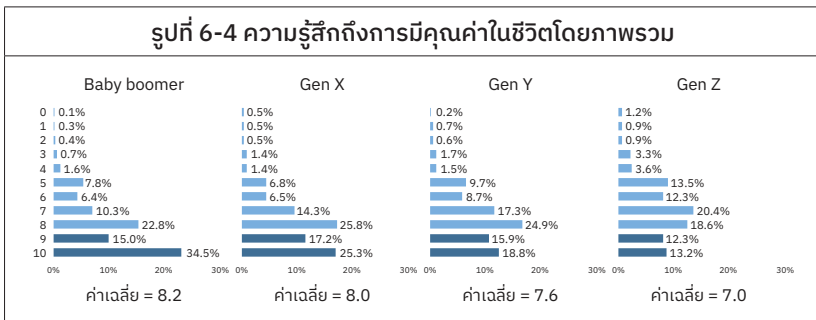
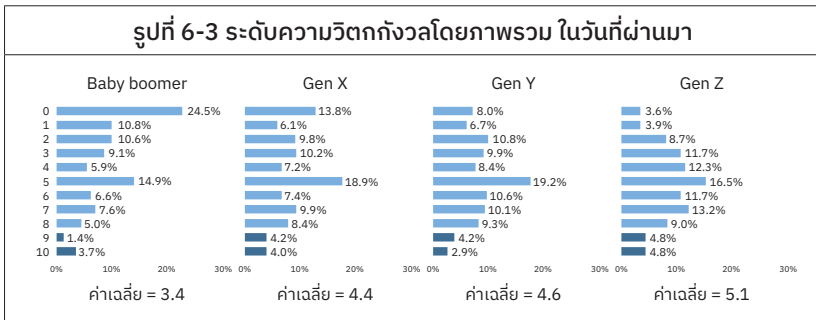
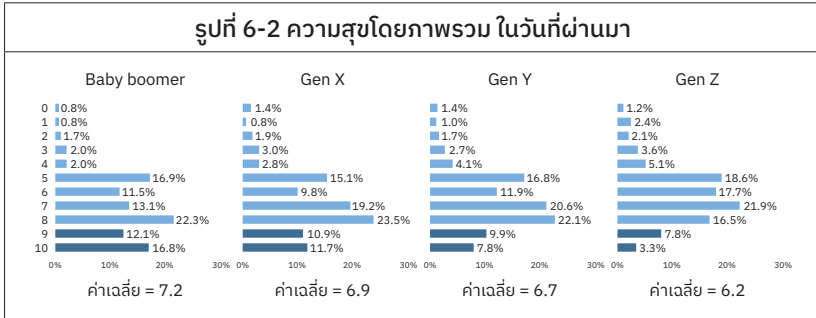
ตารางที่ 6-1 (ต่อ)					
	Baby Boomer	Gen X	Gen Y	Gen Z	รวม
ระดับการศึกษา (%)					
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	52.6	18.9	2.8	0.3	20.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	9.4	9.5	7.5	2.7	8.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	12.0	15.2	13.9	40.1	16.1
อนุปริญญา หรือ ปวส.	4.3	6.7	7.4	3.6	6.0
ปริญญาตรี	15.4	32.5	54.4	51.8	36.8
ปริญญาโทขึ้นไป	8.3	17.3	14.1	1.5	12.6
อาชีพ (%)					
แรงงานในระบบ	16.1	45.7	63.3	8.4	40.6
แรงงานนอกระบบ	58.0	47.3	29.2	10.5	41.1
นักเรียน นักศึกษา	0.2	0.3	2.8	74.0	7.4
แม่บ้าน ทำงานบ้าน เกษียณอายุ	21.2	5.0	1.7	0.3	7.7
พักผ่อน ยังไม่หางาน อื่นๆ	4.1	1.0	1.2	2.1	1.9
กำลังหางาน ว่างงาน ตกงาน	0.4	0.7	1.9	4.8	1.3
ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ (%)					
ไม่ได้ทำงาน	20.0	5.5	6.6	59.3	14.1
ทำงานคนเดียวหรือหลายงาน น้อยกว่า 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	22.9	16.5	15.0	18.6	17.9
ทำงานเดียวเต็มเวลา 35-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	24.7	36.2	43.0	12.6	33.4
ทำงานเดียวเต็มเวลา มากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	19.2	20.7	20.6	5.7	19.0
ทำงานหลายงาน มากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	13.2	21.1	14.9	3.9	15.6
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)	985	1,330	1,231	334	3,880

6.3 ผลการสำรวจความพึงพอใจในชีวิต

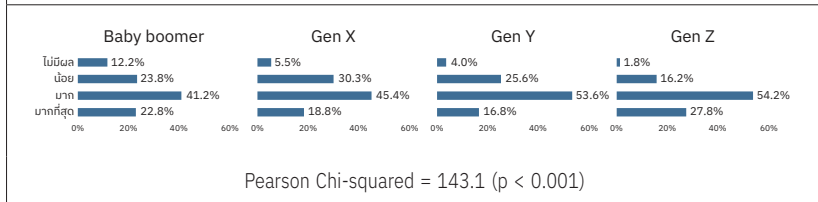
ผลการประเมินความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ย 7.1 จากคะแนนสูงสุด 10 คะแนน ค่าเฉลี่ยนี้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากข้อมูลการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในปี พ.ศ. 2561 เล็กน้อย ที่มีค่าเฉลี่ย 7.7 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างรุ่น พบว่า Baby Boomer มีความพึงพอใจในชีวิตสูงที่สุด และ Gen Z มีความพึงพอใจในชีวิตต่ำที่สุด รูปที่ 6-1 ถึง 6-4 แสดงให้เห็นผลการประเมินความพึงพอใจในชีวิต ความสุข และความรู้สึกมีคุณค่าในชีวิตว่าเพิ่มขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น ส่วนความวิตกกังวลกลับสูงขึ้นกับกลุ่มที่อายุน้อยลง การระบาดของโควิด-19 ในระลอกที่ 1 มีผลต่อความวิตกกังวลของคน Gen Z มากที่สุด กลุ่ม Baby Boomer ไม่ค่อยวิตกกังวลกับโควิด-19 มากนักซึ่งอาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งไม่ค่อยได้เดินทางออกนอกบ้าน (ทั้งนี้ สถานการณ์นี้อาจจะเปลี่ยนไปเมื่อมีผู้สูงอายุจำนวนมากเสียชีวิตจากโควิด-19 เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ)

ความแตกต่างของความพึงพอใจในชีวิตระหว่างรุ่นชัดเจนที่สุดเมื่อเปรียบเทียบ Baby Boomer กับ Gen Z โดยที่ค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจในชีวิต ความสุข และความรู้สึกมีคุณค่าในชีวิตของ Baby Boomer สูงกว่า Gen Z อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (t-test = 10.8, 7.2, และ 9.3 ตามลำดับ) ในขณะที่ความวิตกกังวลในภาพรวมและความวิตกกังวลจากเหตุการณ์ระบาดของโควิด-19 ของ Baby Boomer น้อยกว่า Gen Z อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน

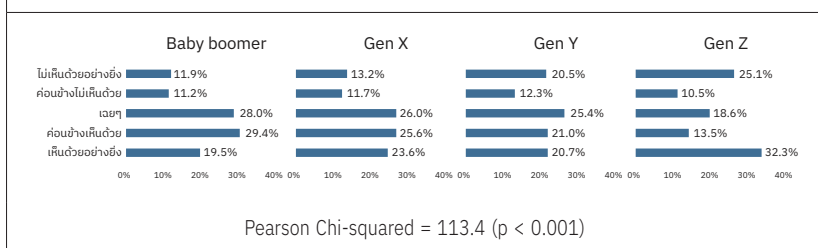

รูปที่ 6-5 ความวิตกกังวลโดยภาพรวม ที่มีผลมาจากเหตุการณ์โรคระบาดโควิด-19

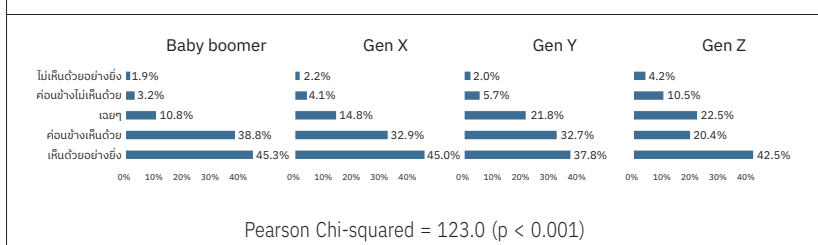

ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีเสรีภาพทางการเมือง การเลือกทางเดินในชีวิต การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเดินทางยามกลางคืนแสดงในรูปที่ 6-6 ถึง 6-8 โดยภาพรวมคนไทยทั้ง 4 รุ่นให้ทัศนคติต่อเรื่องเสรีภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คนรุ่น Gen Y และ Gen Z เกินกว่า 33-36% คิดว่าเขาขาดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ส่วนคนรุ่น Baby Boomer และ Gen X ครึ่งหนึ่งคิดว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองดีแล้ว

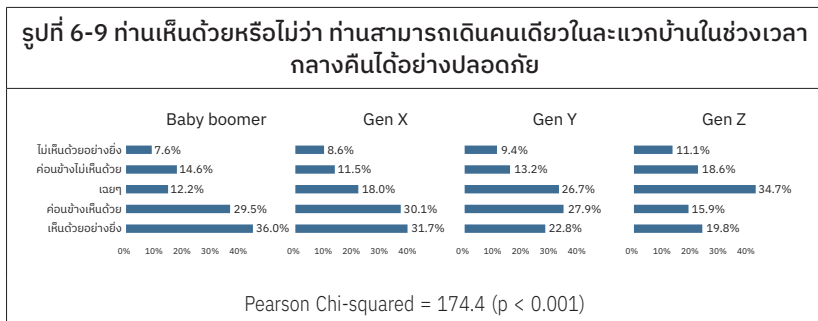
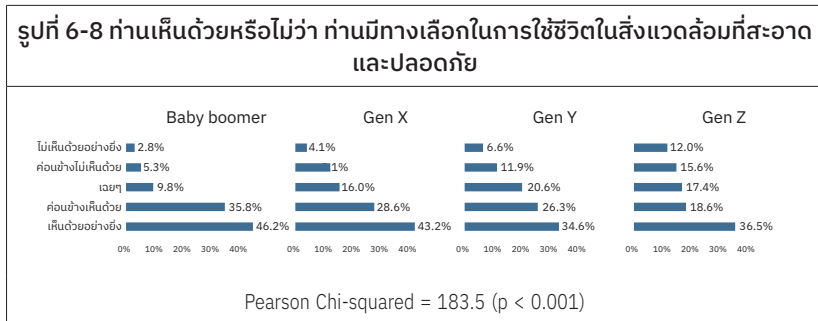
รูปที่ 6-6 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ทุกวันนี้ท่านสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเสรี

รูปที่ 6-7 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ท่านสามารถเลือกทางเดินชีวิตของท่านได้ด้วยตัวท่านเอง

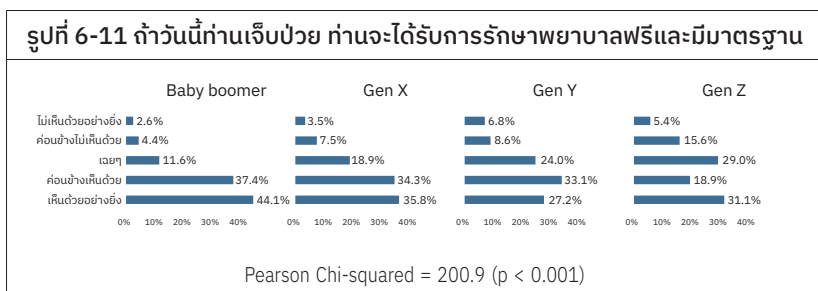
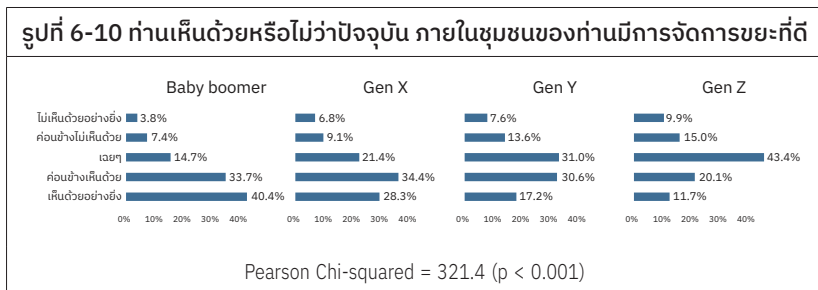

คนไทยรุ่น Baby Boomer และ Gen X มีความเห็นคล้ายกันเกี่ยวกับเรื่องเสรีภาพในการเลือกทางเดินชีวิต และการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดปลอดภัย เช่น ไม่มีมลพิษจากขยะ มีอากาศที่บริสุทธิ์ และมีน้ำบริโภคที่สะอาด (รูปที่ 6-7) แต่คนรุ่น Gen Z ประมาณ 28% ไม่เห็นด้วยว่าตนมีทางเลือกในการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัย (รูปที่ 6-8)

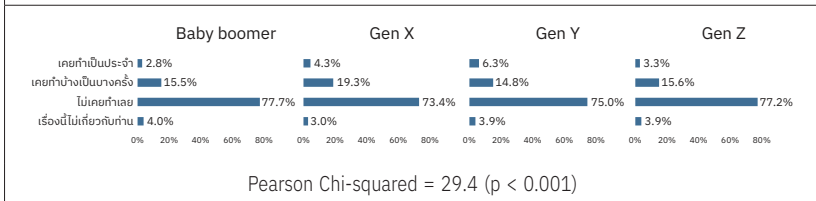

ความเห็นของคนทั้ง 4 รุ่นต่อมิติทางด้านสถาบัน เช่น การให้การดูแลประชาชนอย่างปลอดภัย ดูแลด้านการจัดการขยะที่ดี การดูแลสุขภาพที่ดีและมีมาตรฐาน และการให้บริการของภาครัฐ แสดงในรูปที่ 6-9 ถึง 6-12 ผลการทดสอบด้วย Pearson Chi-squared พบว่า คนทั้ง 4 รุ่นมีความเห็นต่อปัจจัยด้านสถาบันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคนรุ่น Gen Y และ Gen Z มีความเห็นเชิงลบต่อสถาบันเหล่านี้มากกว่ารุ่น Gen X และ Baby Boomer

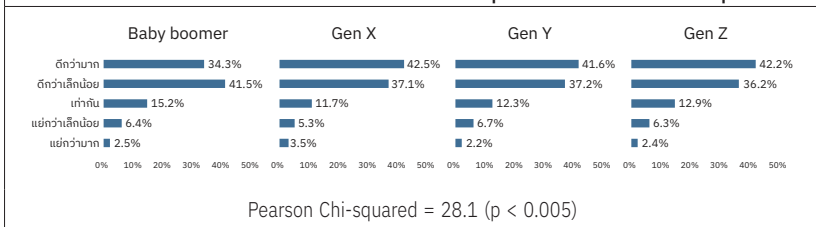
คนรุ่น Gen Z ประมาณ 30% และในสัดส่วนเดียวกันคิดว่าไม่สามารถเดินคนเดียวในละแวกบ้านในช่วงเวลากลางวันได้อย่างปลอดภัย (รูปที่ 6-9) คนรุ่น Gen X และ Baby Boomer ที่มีอายุมากและมักไม่ค่อยได้ออกจากบ้านยามค่ำคืนประมาณ 60-66% คิดว่าการเดินคนเดียวในละแวกบ้านในช่วงกลางวันได้อย่างปลอดภัย คนรุ่นนี้คิดว่าการจัดการขยะในชุมชนดีแล้วและค่อนข้างเห็นด้วยว่าจะได้รับการรักษาพยาบาลที่ดี มีมาตรฐาน ถ้าตนเองเจ็บป่วย (รูปที่ 6-10 และ 6-11) คน Gen Z อาจจะมีอายุน้อยยังไม่ค่อยเจ็บป่วยจึงรู้สึกเฉยๆ กับเรื่องการรักษาพยาบาลฟรี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยจ่ายเงินให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อราชการ แต่ที่เคยจ่ายบ้างและจ่ายเป็นประจำมีประมาณ 20% ทุกรุ่นก็ดี พฤติกรรมเหล่านี้มีความแตกต่างกันระหว่างรุ่น คนรุ่น Gen X และ Gen Y ประมาณ 18-21% เคยจ่ายเงินให้เจ้าหน้าที่รัฐเพื่ออำนวยความสะดวกให้ตน (รูปที่ 6-12)

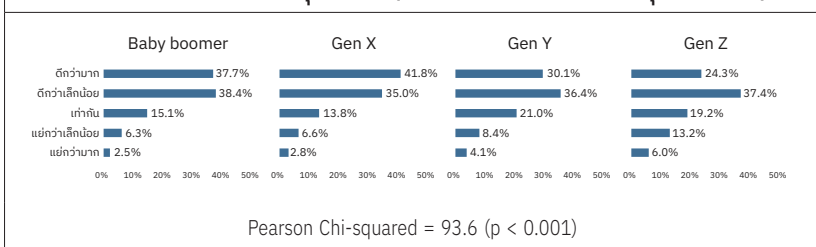
รูปที่ 6-12 ท่านเคยจ่ายเงินให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อกิจการหรือไม่

รูปที่ 6-13 เมื่อเปรียบเทียบกับรุ่นพ่อแม่ ท่านคิดว่าคุณภาพการศึกษาและความรู้ที่ได้จากโรงเรียนที่ระดับการศึกษาเดียวกันกับพ่อแม่ รุ่นท่านดีกว่าหรือแย่กว่ารุ่นพ่อแม่

รูปที่ 6-14 เมื่อเปรียบเทียบกับรุ่นพ่อแม่ของท่าน ท่านคิดว่าตนเองมีอาชีพและรายได้ที่ดีกว่าหรือแย่กว่ารุ่นพ่อแม่ (เทียบกับตอนที่พ่อแม่มีอายุเท่ากับท่าน)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสทางสังคมซึ่งประกอบด้วยโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพและการมีอาชีพและรายได้ที่ดีแสดงในรูปที่ 6-13 และ 6-14 ความเห็นด้านโอกาสมีความแตกต่างกันระหว่างรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คนรุ่น Gen X Gen Y และ Gen Z ต่างเห็นว่าคุณภาพการศึกษาและความรู้ที่ได้จากโรงเรียนดีกว่ารุ่นพ่อแม่อย่างมาก แสดงว่าคนส่วนใหญ่เห็นว่าคุณภาพการศึกษาโดยรวมดีขึ้นเรื่อยๆ ส่วนเรื่องโอกาสใน

การประกอบอาชีพ ทั้งแง่ของการหางานและรายได้นั้นคนรุ่น Baby Boomer และ Gen X ส่วนใหญ่คิดว่าตนเองทำได้ดีกว่าพ่อแม่ ส่วนคนรุ่น Gen Z ถึง 6% คิดว่าตนเองมีอาชีพและรายได้แย่กว่ารุ่นพ่อแม่เทียบตอนที่มียายุเท่ากัน

โดยสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านเสรีภาพ สถาบัน และโอกาสทางสังคมมีความแตกต่างกันระหว่างรุ่น โดยรุ่น Gen Y และ Gen Z มักมีความเห็นเชิงลบต่อเสรีภาพ สถาบัน และโอกาสทางสังคมมากกว่ารุ่นที่อายุมากกว่า

6.4 บรรทัดฐานทางสังคม เสรีภาพ และปัจจัยเชิงสถาบัน กับความพึงพอใจในชีวิต

ผลการศึกษาในส่วนที่ 6.3 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ฉายภาพเบื้องต้นให้เห็นว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม ปัจจัยเชิงสถาบัน และเสรีภาพ มีความแตกต่างกันระหว่างรุ่น การศึกษาในส่วนนี้เริ่มต้นจากการตั้งสมมุติฐานการวิจัยว่า กลุ่ม Baby Boomer Gen X Gen Y และ Gen Z เติบโตมาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ที่แตกต่างกัน ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่า ปัจจัยทางด้านบรรทัดฐานทางสังคมและปัจจัยเชิงสถาบัน เช่น ความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ ความเชื่อมั่นต่อระบบราชการ และความไว้วางใจกันในเรื่องสังคม อาจส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนแต่ละรุ่นแตกต่างกันออกไป การพิสูจน์สมมุติฐานข้างต้น วิเคราะห์ได้จาก การสร้างแบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต เพื่อใช้วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรทางบรรทัดฐานทางสังคม ปัจจัยเชิงสถาบัน และเสรีภาพ ที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตส่วนบุคคล

ความเชื่อมั่นเชิงสถาบัน ไม่ว่าจะเป็น ความเชื่อมั่นในรัฐบาล ความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุข สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพ ประสิทธิภาพและความโปร่งใสของสถาบันนั้นๆ การที่ประชาชนได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงและสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพ ย่อมส่งผลต่อความรู้สึกและความพึงพอใจในชีวิตของประชาชนไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม งานวิจัยที่ทำการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นในสถาบันกับความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยมีการศึกษาอย่างแพร่หลาย (Hudson, 2006; Macchia et al., 2020; Oshio & Urakawa, 2014; Suriyanrattakorn & Chang, 2021;

Tang, 2012) ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ส่วนใหญ่พบว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าว มีทิศทางที่ส่งเสริมกัน ยกตัวอย่างผลการศึกษาล่าสุดของ Suriyanrattakorn & Chang (2021) (ใช้ข้อมูล 97 ประเทศ ในปี ค.ศ. 2011-2019) พบว่า ระดับความเชื่อมั่นในรัฐบาลที่สูงขึ้นส่งผลทางบวกต่อคะแนนความพึงพอใจในชีวิตเฉลี่ยของประชาชน

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 5 ด้านความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างบุคคล ซึ่งถือเป็นส่วนประกอบสำคัญของทุนทางสังคม การวิจัยที่ทำการศึกษาผลกระทบของตัวแปรดังกล่าวกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีการศึกษาในวงกว้าง อย่างเช่น ความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างบุคคลกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างบุคคลกับความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย (Hamilton et al., 2016; Knack & Zak, 2001; Martínez et al., 2019; Portela et al., 2012) กล่าวได้ว่า ชุมชนที่มีความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างบุคคลต่ำ อาจจำกัดการเข้าถึงของการมีปฏิสัมพันธ์และการสนับสนุนช่วยเหลือของคนในชุมชนซึ่งส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนในชุมชนในภาพรวม

งานวิจัยในอดีต (Boarini et al., 2012; Helliwell et al., 2021) พบว่า ปัจจัยด้านเสรีภาพในการเลือก ถือเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวได้ว่า คำจำกัดความของคำว่า “เสรีภาพในการเลือก (Freedom of choices)” มีขอบเขตที่กว้าง และอาจครอบคลุมตั้งแต่เรื่องส่วนบุคคล ครอบครัว ไปจนถึงระดับประเทศ ยกตัวอย่างเช่น เสรีภาพในการเลือกสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การเลือกกิจกรรมที่ทำ การศึกษา อาชีพ การเลือกคู่ครอง หรือแม้กระทั่งเสรีภาพในการเลือกแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล Amartya Sen กล่าวไว้ในหนังสือ Development as Freedom ว่า เสรีภาพในการเลือกสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสที่แต่ละคนได้รับ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมความอยู่ดีมีสุขของประชาชน โดยเฉพาะหากศักยภาพของบุคคลนั้นๆ เหมาะสมกับโอกาสที่ได้รับ (Sen, 1999) ในทางกลับกัน ยกตัวอย่างเช่น ด.ญ. ก มีความมุ่งมั่นและศักยภาพที่จะเรียนหมอ แต่ด้วยข้อจำกัดด้านการเงินของที่บ้าน ทำให้ ด.ญ. ก ไม่สามารถเลือกที่จะเรียนหมอได้ ด.ญ. ก อาจรู้สึกเสียใจข้อจำกัดเกี่ยวกับทางเลือกที่ทำให้เธอไม่สามารถไล่ตามความฝันของเธอได้ แต่ถ้าหากเธอได้รับโอกาส เช่น ทุนการศึกษา โอกาสดังกล่าวอาจทำให้เธอมีความสุขมากขึ้น เนื่องจากเธอมีทางเลือกที่จะได้ทำตามสิ่งที่เธอตั้งใจ

แบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์ในส่วนนี้อ้างอิงจากการศึกษาของ Clark et al. (2008) และ Helliwell et al. (2019) ตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษา คือ ความพึงพอใจในชีวิตส่วนบุคคล มีค่าคะแนนตั้งแต่ 0-10 โดย 10 หมายถึงระดับความพึงพอใจในชีวิตที่มากที่สุด ส่วนตัวแปรอธิบายหลักที่เราสนใจ คือ ความไว้วางใจเชิงสถาบัน (Institutional trust) ความไว้วางใจระหว่างบุคคล (Interpersonal trust) และเสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต (Freedom to make life choices) ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา (ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปร แสดงใน ตารางที่ 6-2) สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มได้ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านบรรทัดฐานทางสังคมและปัจจัยเชิงสถาบัน ประกอบด้วย

1.1 ความไว้วางใจเชิงสถาบัน (Institutional trust)

- ความเชื่อมั่นในรัฐบาล (วัดจากความเชื่อมั่นในภาครัฐที่จะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาเมื่อเกิดสถานการณ์ยากลำบากต่อชีวิตของประชาชน)
- ความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุข (วัดจากความมั่นใจเกี่ยวกับการเข้าถึงและมาตรฐานการรักษาพยาบาลของระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า)

1.2 ความไว้วางใจระหว่างบุคคล (Interpersonal trust)

- ความไว้วางใจและความปลอดภัยในสังคม (วัดจากความมั่นใจเกี่ยวกับความปลอดภัยหากต้องเดินคนเดียวในเวลากลางคืน)

2. เสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต (Freedom to make life choices) (วัดจากข้อคำถามว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าท่านสามารถเลือกทางเดินทางเดินของชีวิตได้ด้วยตัวเอง)

3. ผลกระทบและการรับมือที่เกิดจากสถานการณ์โควิด-19 (วัดจากระดับความกังวลที่เกิดจากผลกระทบจากสถานการณ์โควิด)

4. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ กลุ่มอายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพการทำงาน และรายได้ (ตัวรายได้แบ่งเป็นความเพียงพอของรายได้ต่อการยังชีพ และระดับรายได้โดยเปรียบเทียบ ซึ่งมีค่าระหว่าง 1-10 โดย 1 หมายถึง เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชนของตนเอง ครึ่งเรือนของตนเองอยู่ในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำที่สุด ส่วน 10 หมายถึง อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้สูงที่สุดโดยเปรียบเทียบ)

ตารางที่ 6-2 ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบจำลอง ความพึงพอใจในชีวิต				
ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ความพึงพอใจในชีวิต	7.182	2.048	0	10
ความเชื่อมั่นในรัฐบาล	0.290	0.454	0	1
ความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุข	0.681	0.466	0	1
ความไว้วางใจและความปลอดภัยในสังคม	0.570	0.495	0	1
เสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต	0.762	0.426	0	1
ความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด	1.813	0.824	0	3
เพศชาย	0.327	0.469	0	1
อายุ 56-74 ปี (Baby Boomer)	0.040	0.197	0	1
อายุ 40-55 ปี (Gen X)	0.336	0.472	0	1
อายุ 24-39 ปี (Gen Y)	0.333	0.471	0	1
อายุ 18-24 ปี (Gen Z)	0.290	0.454	0	1
แต่งงาน	0.509	0.500	0	1
หย่าร้าง	0.135	0.342	0	1
จบการศึกษาระดับปริญญาตรี/สูงกว่า	0.494	0.500	0	1
ว่างงาน	0.013	0.115	0	1
นักเรียน/นักศึกษา	0.074	0.262	0	1
เกษตรกร	0.058	0.233	0	1
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	0.312	0.464	0	1
ระดับรายได้โดยเปรียบเทียบ	5.484	1.628	1	10
ความเพียงพอของรายได้ต่อการยังชีพ	0.400	0.490	0	1
หมายเหตุ: จำนวนตัวอย่าง 3,880 คน				

ผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวม และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต จำแนกตามรุ่น แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต ทำการวิเคราะห์ด้วยวิธี Ordered Probit regression เป็นหลัก เนื่องจากความพึงพอใจในชีวิตมีมาตรวัดการจัดอันดับ (Ordinal Scale) ส่วนวิธี Ordinary Least Square (OLS) (with robust standard errors) นำมาวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อเปรียบเทียบความเสถียรและความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ในภาพรวม ข้อดีของ

การแปรผลการศึกษาจากการวิเคราะห์โดยแบบจำลอง OLS คือ สามารถแปลผลเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรที่ศึกษาได้โดยตรง ในขณะที่ Ordered Probit regression จะเน้นเฉพาะการแปลผลตามเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์ที่แสดงหน้าตัวแปรแต่ละตัวเท่านั้น

สมการที่ (1) ในตารางที่ 6-3 เป็นการวิเคราะห์เฉพาะตัวแปรทางด้าน ความไวเนื้อเชื่อใจเชิงสถาบัน ความไวเนื้อเชื่อใจระหว่างบุคคล เสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต และระดับความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด โดยยังไม่วิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรควบคุมอื่นๆ สมการที่ (2) แสดงผลการวิเคราะห์โดยพิจารณาพร้อมกับแปรควบคุมที่คาดว่าจะส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต จะเห็นได้ว่าเมื่อเพิ่มตัวแปรควบคุมทางด้านประชากรศาสตร์เข้าไปค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรที่สนใจมีขนาดลดลง ซึ่งบอกเป็นนัยได้ว่า หากละเลยการวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์เข้าไปในแบบจำลอง จะทำให้การประมาณค่าเกิดความเอนเอียงได้

ผลการศึกษาในภาพรวมพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 95-99% คือ ความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุข เสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต และระดับความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด จะเห็นว่า กลุ่มที่มีความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิดในระดับสูงจะมีความพึงพอใจในชีวิตน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่มีกังวลใจเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด กลุ่มคนที่มีเสรีภาพในการเลือกทางเดินในชีวิตจะมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มคนที่ตอบว่ามีข้อจำกัดในการเลือก ส่วนกลุ่มคนที่เชื่อมั่นในระบบสาธารณสุขมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มคนที่มีความเชื่อมั่นน้อย น่าสังเกตว่าหากใช้กลุ่มประชากรทั้งหมดในการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นในรัฐบาลกลับไม่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของระดับความพึงพอใจในชีวิตของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด

ตารางที่ 6-3 แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต			
ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์		
	Ordered Probit		OLS (Robust SE)
	(1)	(2)	(3)
ความไว้วางใจเชิงสถาบัน			
ความเชื่อมั่นในรัฐบาล	0.093**	0.064	0.100
	(0.039)	(0.039)	(0.073)
ความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุข	0.199***	0.101***	0.169**
	(0.038)	(0.039)	(0.072)
ความไว้วางใจระหว่างบุคคล			
ความไว้วางใจและความปลอดภัยในสังคม	0.095***	0.070*	0.120*
	(0.035)	(0.036)	(0.065)
เสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต	0.348***	0.296***	0.552***
	(0.041)	(0.041)	(0.077)
ระดับความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด			
กังวลน้อย	-0.371***	-0.404***	-0.582***
	(0.076)	(0.077)	(0.125)
กังวลมาก	-0.709***	-0.668***	-1.056***
	(0.072)	(0.073)	(0.123)
กังวลมากที่สุด	-0.899***	-0.784***	-1.367***
	(0.078)	(0.079)	(0.143)
ลักษณะทางประชากรศาสตร์			
เพศชาย		-0.114***	-0.223***
		(0.036)	(0.067)
กลุ่มอายุ			
	24-39 ปี (Gen Y)	0.045	0.067
		(0.046)	(0.083)
40-55 ปี (Gen X)		0.065	0.106
		(0.049)	(0.090)
56-74 ปี (Baby Boomer)		0.112	0.166
		(0.093)	(0.151)

ตารางที่ 6-3 (ต่อ)			
ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์		
	Ordered Probit		OLS (Robust SE)
	(1)	(2)	(3)
แต่งงาน		0.203***	0.364***
		(0.042)	(0.077)
หย่าร้าง		0.133**	0.226*
		(0.061)	(0.116)
จบการศึกษาระดับปริญญาตรี/สูงกว่า		-0.067	-0.143*
		(0.042)	(0.076)
สถานภาพการทำงาน			
ว่างงาน		-0.584***	-1.342***
		(0.146)	(0.366)
นักเรียน/นักศึกษา		-0.104	-0.194
		(0.073)	(0.136)
เกษตรกร		0.171**	0.259*
		(0.075)	(0.154)
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ		0.134***	0.278***
		(0.042)	(0.072)
รายได้			
ระดับรายได้โดยเปรียบเทียบ		0.084***	0.175***
		(0.011)	(0.022)
ความเพียงพอของรายได้ต่อการยังชีพ		0.321***	0.584***
		(0.037)	(0.064)
ค่าสัมประสิทธิ์			6.078***
			(0.192)
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	3,880	3,880	3,880
R-squared			0.167
LR Chi-square (P-value)	0.000	0.000	
Mean VIF			1.73

หมายเหตุ : ***ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 1% **ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 5% *ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 10% ค่าในวงเล็บ แสดงค่า Standard error

ตารางที่ 6-4 แสดงผลการศึกษาเมื่อจำแนกตามรุ่น ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่ม Baby Boomer และ Gen X (อายุ 40 ปีขึ้นไป) 2) กลุ่ม Gen Y (อายุ 24-39 ปี) และ 3) กลุ่ม Gen Z (อายุ 18-24 ปี) ผลการศึกษาภาพรวมพบว่า นอกจากปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น รายได้ และการแต่งงาน ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของทั้ง 3 กลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ คือ เสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต และความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด หากพิจารณาแยกตามรุ่น พบว่า ความเชื่อมั่นในรัฐบาลสามารถอธิบายความพึงพอใจในชีวิตได้เฉพาะกลุ่ม Gen Z เท่านั้น ผลการศึกษาดังกล่าวมีความคล้อยกับสถานการณ์การเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน ที่กลุ่ม Gen Z เป็นกลุ่มที่ออกมาแสดงความคิดเห็น และเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด และผลการสำรวจที่แสดงให้เห็นว่า คนรุ่น Gen Z มีความเห็นเชิงลบต่อสถาบันมากกว่ารุ่น Gen X และ Baby Boomer

กล่าวได้ว่า กลุ่มคน Gen Z เป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาที่ดีกว่ารุ่นพ่อแม่และรุ่นปู่ย่าตายาย เติบโตมาพร้อมความความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และโรคระบาด ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มที่ตั้งคำถามมากมายเกี่ยวกับความไม่แน่นอนในชีวิตของตน รวมทั้งของรุ่นถัดไปจากตน ในรายงานของ Pew Research Center ได้ทำการสำรวจลักษณะของกลุ่ม Gen Z เทียบกับรุ่นอื่นๆ พบว่า สัดส่วนของกลุ่ม Gen Z (64%) มีความคิดเห็นว่ารัฐบาลควรแก้ปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งมีสัดส่วนมากกว่ารุ่นอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด (Parker & Igielnik, 2020)

สำหรับกลุ่มคน Gen Y หรือกลุ่ม Millennium เราพบว่า ความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุข ซึ่งสะท้อนระบบรักษาพยาบาลที่มีมาตรฐานและสามารถเข้าถึงได้อย่างถ้วนหน้า ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตเฉพาะคนกลุ่มนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนั้น การว่างงาน และความไว้นื้อเชื่อใจภายในสังคมก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนกลุ่มนี้ กล่าวได้ว่า กลุ่ม Gen Y เป็นกลุ่มที่ใส่ใจสุขภาพมากกว่ากลุ่มอื่นๆ อีกทั้งให้ความสำคัญกับความสมดุลในการทำงาน การออกกำลังกาย และการหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เช่น ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก จากการสำรวจ The Deloitte Global 2021 Millennial and Gen Z Survey พบว่า 3 สิ่งสำคัญที่คนกลุ่ม Gen Y ให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การว่างงาน สิ่งแวดล้อม และระบบบริการสุขภาพ ผลการสำรวจดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาอื่น

ที่พบว่า กลุ่ม Gen Y ที่เชื่อมั่นระบบบริการสุขภาพของภาครัฐจะมีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่ากลุ่มที่มีความเชื่อมั่นน้อย

ตารางที่ 6-4 แบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต (จำแนกตามรุ่น)						
	ค่าสัมประสิทธิ์					
	Baby Boomer และ Gen X (40 ปีขึ้นไป)		Gen Y(24-39 ปี)		Gen Z(18-24 ปี)	
	Ordered Probit (4)	OLS (Robust SE) (5)	Ordered Probit (6)	OLS (Robust SE) (7)	Ordered Probit (8)	OLS (Robust SE) (9)
ความไว้วางใจเชิงสถาบัน						
ความเชื่อมั่นในรัฐบาล	0.074	0.106	-0.061	-0.129	0.184**	0.327**
	(0.059)	(0.109)	(0.071)	(0.132)	(0.080)	(0.144)
ความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุข	0.097	0.167	0.159**	0.300**	0.037	0.028
	(0.068)	(0.125)	(0.067)	(0.123)	(0.070)	(0.123)
ความไว้วางใจระหว่างบุคคล						
ความไว้วางใจและความปลอดภัยในสังคม	0.055	0.063	0.123**	0.227**	0.021	0.058
	(0.059)	(0.106)	(0.062)	(0.115)	(0.066)	(0.118)
เสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต	0.369***	0.729***	0.233***	0.438***	0.275***	0.453***
	(0.072)	(0.140)	(0.073)	(0.134)	(0.071)	(0.125)
ความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด						
กังวลน้อย	-0.407***	-0.592***	-0.529***	-0.720***	-0.200	-0.308
	(0.108)	(0.169)	(0.150)	(0.257)	(0.164)	(0.288)
กังวลมาก	-0.688***	-1.109***	-0.806***	-1.221***	-0.446***	-0.728***
	(0.103)	(0.165)	(0.145)	(0.253)	(0.157)	(0.281)
กังวลมากที่สุด	-0.765***	-1.336***	-0.909***	-1.531***	-0.652***	-1.191***
	(0.113)	(0.201)	(0.153)	(0.287)	(0.168)	(0.310)
ลักษณะทางประชากรศาสตร์						
เพศชาย	-0.082	-0.143	-0.216***	-0.438***	-0.03	-0.063
	(0.061)	(0.106)	(0.063)	(0.121)	(0.066)	(0.122)

ตารางที่ 6-4 (ต่อ)						
	ค่าสัมประสิทธิ์					
	Baby Boomer และ Gen X (40 ปีขึ้นไป)		Gen Y(24-39 ปี)		Gen Z(18-24 ปี)	
	Ordered Probit (4)	OLS (Robust SE) (5)	Ordered Probit (6)	OLS (Robust SE) (7)	Ordered Probit (8)	OLS (Robust SE) (9)
สถานภาพการสมรส						
แต่งงาน	0.144*	0.255*	0.205***	0.369***	0.251***	0.426***
	(0.084)	(0.146)	(0.068)	(0.122)	(0.076)	(0.139)
หย่าร้าง	0.088	0.147	0.13	0.217	0.07	0.091
	(0.096)	(0.175)	(0.107)	(0.213)	(0.175)	(0.302)
จบการศึกษาระดับปริญญาตรี/สูงกว่า	-0.174**	-0.320**	-0.094	-0.211	0.068	0.083
	(0.074)	(0.136)	(0.075)	(0.128)	(0.069)	(0.129)
สถานภาพการทำงาน						
ว่างงาน	-0.555	-1.303	-1.189***	-2.610***	-0.311	-0.745
	(0.459)	(0.906)	(0.273)	(0.585)	(0.191)	(0.472)
นักเรียน/นักศึกษา	0.351	0.522	0.029	0.129	-0.12	-0.212
	(0.432)	(0.895)	(0.255)	(0.429)	(0.086)	(0.161)
เกษตรกร	0.192**	0.307*	0.074	0.03	0.143	0.187
	(0.095)	(0.176)	(0.143)	(0.342)	(0.300)	(0.704)
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	0.152**	0.325***	0.185***	0.375***	0.072	0.147
	(0.074)	(0.121)	(0.071)	(0.121)	(0.078)	(0.133)
รายได้						
ระดับรายได้โดยเปรียบเทียบ	0.098***	0.196***	0.038**	0.098***	0.132***	0.247***
	(0.018)	(0.036)	(0.019)	(0.037)	(0.021)	(0.043)
ความเพียงพอของรายได้ต่อการยังชีพ	0.264***	0.510***	0.361***	0.647***	0.386***	0.648***
	(0.060)	(0.106)	(0.066)	(0.108)	(0.071)	(0.123)
ค่าสัมประสิทธิ์		6.137***		6.774***		5.350***
		(0.302)		(0.361)		(0.383)
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	1460	1460	1293	1293	1127	1127
R-squared		0.152		0.168		0.175
LR Chi-square (P-value)	0.000		0.000		0.000	
Mean VIF		1.65		1.88		1.92
หมายเหตุ: *** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 1% ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 5% * ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 10% ค่าในวงเล็บ แสดงค่า Standard error						

6.5 สรุป

กล่าวโดยสรุปการวิเคราะห์ในบทนี้ที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างรุ่น พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยในปัจจุบันในภาพรวม คือ เสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต ระดับความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด และรายได้ แต่ทว่าปัจจัยที่ทำให้คนแต่ละรุ่นมีความสุขนั้นแตกต่างกัน หากต้องการให้คนรุ่น Gen Z มีความสุข เราจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นในรัฐบาลให้แก่คนรุ่นนี้ หากต้องการให้คนรุ่น Gen Y มีความสุข เราจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นในระบบประกันสุขภาพ การว่างงาน และความไว้นื้อเชื่อใจภายในสังคม และควรลดอัตราการว่างงานของคนหนุ่มสาวลง

กล่าวได้ว่า เสรีภาพในการเลือกทางเดินชีวิตของตนเอง มีประเด็นที่ครอบคลุมถึงปัจจัยทางด้านครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ขึ้นอยู่กับว่าคุณคณนั้นๆ ให้ความสำคัญกับสิ่งใด Jafarzadeh & Beheshti (2012) กล่าวว่า เสรีภาพ (Freedom) ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่สะท้อนประเด็นการแก้ปัญหาในหลากหลายมุมมองช่วยให้การแก้ปัญหทางเศรษฐกิจและสังคมได้รับการแก้ไขอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ หากมองภาพประเทศไทยภายใต้สถานการณ์การเมืองไทยหลังจากการรัฐประหาร พ.ศ 2557 เกี่ยวกับประเด็นด้านเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานของภาครัฐ ภาพสะท้อนพบว่ามีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเด็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของการรับมือ และการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะประเด็นทางการเมือง

ผลการวิจัยเชิงประจักษ์ในส่วนนี้นำมาสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ว่า หากเป้าหมายของภาครัฐคือการทำให้ประชาชนมีความสุข (Happiness Maximization) นโยบายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็น ดูเหมือนจะส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของประชาชนในวงกว้าง ในทางกลับกันนโยบายที่เพิ่มโอกาสหรือทางเลือกให้แก่ประชาชนมีศักยภาพแต่มีข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่เรียนดีแต่ยากจน นโยบายในลักษณะดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะส่งผลต่อเชิงบวกต่อความสุขของประชาชน กล่าวได้ว่าสถานการณ์โควิดที่เกิดขึ้นในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต

ของคนไทยอย่างถวนหน้าทั้งวัยรุ่นจนถึงวัยชรา นโยบายรัฐที่มีประสิทธิภาพที่สามารถช่วยบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจสามารถทำให้คนไทยมีความพึงพอใจในชีวิตเพิ่มขึ้นได้ ส่วนประชากรในกลุ่ม Gen Z นโยบายที่เกี่ยวกับการสร้างความเชื่อมั่นในภาครัฐด้วยการเปิดรับความคิดเห็นใหม่ๆ และแสดงความโปร่งใสในการบริหารงาน น่าจะส่งผลทำให้ความสุขของคนในกลุ่มดังกล่าวมากขึ้นได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- อมรรัตน์ อภินันท์มหกุล และ ประสพโชค มั่งสวัสดิ์. (2556). ผลของการพัฒนาประเทศต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 53(1), 191-219.
- Boarini, R., Comola, M., Smith, C., Manchin, R., & De Keulenaer, F. (2012). **What Makes for a Better Life? The Determinants of Subjective Well-Being In Oecd Countries-Evidence From The Gallup World Poll.** (OECD Statistics Working Papers). <https://doi.org/10.1787/5k9b9ltjm937-en>
- Box, Derek (2010). **The Politics of Happiness: What Government Can Learn from the New Research on Well-Being.** Princeton University Press.
- Clark, A. E., Frijters P., & Shields, M. A. (2008). Relative Income, Happiness, and Utility: An Explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles. *Journal of Economic Literature*, 46(1), 95-144.
- Deloitte (2021). **The Deloitte Global 2021 Millennial and Gen Z Survey.** <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/about-deloitte/articles/millennialsurvey.html>
- Hamilton, K., Helliwell, J. F., & Woolcock, M. (2016). **Social Capital, Trust and Well-being in the Evaluation of Wealth.** (Policy Research Working Paper No. 7707). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/24624> License: CC BY 3.0 IGO.
- Helliwell, J. F., & Huang, H. F. (2008). How's your government? International evidence linking good government and well-being. *British Journal of Political Science*, 38, 595-619.
- Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2019). **World Happiness Report 2019.** New York: Sustainable Development Solutions Network.

- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J., De Neve, J. E., & eds. (2021). **World Happiness Report 2021**. New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Hudson, J. (2006). Institutional Trust and Subjective Well-Being across the EU. **Kyklos**, 59(1), 43–62. <https://doi.org/10.1111/J.1467-6435.2006.00319.X>
- Jafarzadeh, S., & Beheshti, M. B. (2012). Importance of freedom in humanities developing. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 31, 323–332. <https://doi.org/10.1016/J.SB-SPRO.2011.12.062>
- Knack, S., & Zak, P. J. (2001). Building Trust: Public Policy, Interpersonal Trust, and Economic Development. **Supreme Court Economic Review**, 10, 91-107. <https://doi.org/10.1086/SCER.10.1147139>
- Layard, R. (2006). **Happiness: lessons from a new science**. London: Penguin Books.
- Liu, H. X., Gao, H., & Huang, Q. (2020). Better Government, Happier Residents? Quality of Government and Life Satisfaction in China. **Social Indicators Research**, 147(3), 971-990.
- Macchia, L., Plagnol, A. C., & Powdthavee, N. (2020). Buying Happiness in an Unequal World: Rank of Income More Strongly Predicts Well-Being in More Unequal Countries. **Personality and Social Psychology Bulletin**, 46(5), 769–780. <https://doi.org/10.1177/0146167219877413>
- Martínez, L. M., Estrada, D., & Prada, S. I. (2019). Mental health, interpersonal trust and subjective well-being in a high violence context. **SSM-Population Health**, 8, 1-9. <https://doi.org/10.1016/J.SSMPH.2019.100423>

- Oshio, T., & Urakawa, K. (2014). The Association Between Perceived Income Inequality and Subjective Well-being: Evidence from a Social Survey in Japan. **Social Indicators Research**, 116(3), 755–770. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0323-x>
- Parker, K., & Igielnik, R. (2020, May 14). **What We Know About Gen Z So Far | Pew Research Center**. <https://www.pewresearch.org/social-trends/2020/05/14/on-the-cusp-of-adulthood-and-facing-an-uncertain-future-what-we-know-about-gen-z-so-far-2/>
- Portela, M., Neira, I., & Salinas-Jiménez, M. del M. (2012). Social Capital and Subjective Wellbeing in Europe: A New Approach on Social Capital. **Social Indicators Research 2012** 114:2, 114(2), 493–511. <https://doi.org/10.1007/S11205-012-0158-X>
- Sen, A. (1999). **Development as freedom**. Oxford: Oxford University Press.
- Sujarwoto, S., & Gindo, T. (2015). Decentralisation and Citizen Happiness: A Multilevel Analysis of Self-rated Happiness in Indonesia. **Journal of Happiness Studies**, 16(2), 455-475.
- Suriyanrattakorn, S., & Chang, C.-L. (2021). Valuation of Trust in Government: The Wellbeing Valuation Approach. **Sustainability**, 13(19), 1-14. <https://doi.org/10.3390/SU131911000>
- Tang, L. (2012). The influences of patient’s satisfaction with medical service delivery, assessment of medical service, and trust in health delivery system on patient’s life satisfaction in China. **Health and Quality of Life Outcomes**, 10(1), 1–13. <https://doi.org/10.1186/1477-7525-10-111>
- Tay, L., Herian, M. N., & Diener, E. (2014). Detrimental Effects of Corruption and Subjective Well-Being. **Social Psychological and Personality Science**, 5(7), 751-759. doi:10.1177/1948550614528544

บทที่ 7

บทส่งท้าย

หนังสือเล่มนี้ว่าด้วยเศรษฐศาสตร์ความสุข (เชิงอัตวิสัย) ที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยในเชิงเป้าหมายหนึ่งของการประเมินชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศ เศรษฐศาสตร์ความสุขไม่ได้มองรายได้ว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี แต่เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อเป้าหมายด้านความสุขเชิงอัตวิสัย ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีตัวแปรอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นตัวแปรทางสังคม สิ่งแวดล้อม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม หรือตัวแปรเชิงสถาบัน ที่ยังมีความสำคัญต่อการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีไม่น้อยกว่าตัวแปรด้านรายได้

7.1 สรุปเนื้อหาที่เป็นประโยชน์เชิงนโยบาย

ในบทที่ 1 ของหนังสือ เราได้นำเสนอความหมายและการวัดความสุขเชิงอัตวิสัย ซึ่งในงานวิจัยจำนวนมากได้ใช้ความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวมเป็นตัวแปรหลักในการวัดความสุขเชิงอัตวิสัย เช่นเดียวกันกับนิยามของความสุขที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้

ประโยชน์ของการศึกษาความสุขเชิงอัตวิสัยมีหลายด้าน การศึกษาที่นำมาซึ่งข้อมูลความสุขเชิงอัตวิสัยและความพึงพอใจในชีวิตสามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการติดตามความก้าวหน้าของนโยบายหรือโครงการการออกแบบนโยบาย และการประเมินนโยบาย ถ้าหากมีการเก็บข้อมูลความสุขเชิงอัตวิสัยในระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง ยังจะช่วยให้สามารถเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความสุขเชิงอัตวิสัยกับรายได้ประชาชาติ และการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

ในบทที่ 2 ได้มีการทบทวนให้เห็นว่าหลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลความสุขเชิงอัตวิสัย การเก็บข้อมูลที่สำคัญ 5 แหล่งประกอบด้วย (1) World Happiness Report หรือย่อว่า WHR (2) World Values Survey หรือย่อว่า WVS (3) British Office for National Statistics หรือย่อว่า ONS (4) British Household Panel Survey หรือย่อว่า BHPS และ (5) Socio-Economic Panel หรือย่อว่า SOEP โดยที่สองแหล่งแรกเป็นการเก็บข้อมูลของนานาประเทศ WHR ให้คนประเมินชีวิตแบบขั้นบันได (Cantril Ladder) ขั้นที่ 0 ถึง 10 ส่วน WVS ให้คนประเมินความพึงพอใจในชีวิตระดับ 1 ถึง 10

ข้อมูลแหล่งที่สามและสี่เป็นของสหราชอาณาจักร ONS ได้จัดทำโครงการการวัดความอยู่ดีมีสุขระดับชาติ เพื่อให้สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงชีวิตของคนในประเทศ ภายใต้สภาพแวดล้อม สถานการณ์ หรือนโยบายของภาครัฐที่เปลี่ยนแปลงไป ONS และหน่วยงานอื่นๆ ในประเทศได้ทำการสอบถามเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขของประชาชนทั้งหมดประมาณ 33 การสำรวจ เช่น Wealth and Assets Survey Living Costs and Foods Survey และ Time Use Survey ต่างก็ได้มีการระบุข้อคำถามเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขไว้เป็นส่วนหนึ่งในแบบสอบถาม โดยมีแนวทางในการออกแบบข้อคำถามโดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบความอยู่ดีมีสุขส่วนบุคคลระหว่างฐานข้อมูลสถิติที่แตกต่างกันได้

ข้อมูล BHPS เป็นข้อมูล Panel ใช้เป็นเครื่องมือหลักสำหรับศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับบุคคลและครัวเรือน ในสหราชอาณาจักร ประโยชน์ของการวิเคราะห์ Panel Data ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลหรือครัวเรือน คือสามารถวิเคราะห์เงื่อนไข เหตุการณ์ในชีวิต พฤติกรรม และค่านิยม ที่มีความเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเมื่อเวลาผ่านไปได้ เนื่องจาก BHPS เก็บข้อมูลสมาชิกทุกคนในครัวเรือน มีการติดตามเก็บข้อมูลสมาชิกในครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถวิเคราะห์และติดตามผลกระทบของการปฏิสัมพันธ์ภายในครัวเรือน และสามารถวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะในมิติการก่อตัวและการสลายตัวของครัวเรือน

ส่วน SOEP เป็นการเก็บข้อมูลระดับครัวเรือนและบุคคลในประเทศเยอรมนี เพื่อใช้ในการศึกษาพฤติกรรม การตัดสินใจ และการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ในระดับบุคคลที่สามารถนำไปสู่การออกแบบนโยบายให้

คนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ การสำรวจ SOEP ประกอบด้วยข้อมูลหลากหลายแขนง เช่น ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ ทุนทางสังคม การใช้เวลาว่าง ตลาดแรงงานและการจ้างงาน ทักษะคน ค่านิยม บุคลิกภาพ และดัชนีเชิงอัตวิสัย (เช่น ความกังวล และความพึงพอใจในชีวิต) เป็นต้น การเก็บข้อมูลตามเส้นทางชีวิตมีเป้าหมายเพื่อต้องการทำความเข้าใจปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต (Life Event) ตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงเสียชีวิตที่ส่งผลต่อชีวิตและครอบครัว

สำหรับข้อมูลความพึงพอใจชีวิตของคนไทยในระดับประเทศทั้งหมดเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง ซึ่งมีทั้งการเก็บต่อเนื่องทุกๆ ปีและไม่เก็บต่อเนื่อง ช่วงการเก็บข้อมูลค่อนข้างสั้น และมีข้อจำกัดในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงอนุกรมเวลา การสำรวจของประเทศไทยที่ออกแบบมาเพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความพึงพอใจในชีวิต ประกอบด้วย 4 การสำรวจหลัก คือ 1) การสำรวจความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย 2) การสำรวจความสุขคนทำงาน (ในองค์กร) โดย 3) การสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรมและสุขภาพจิตคนไทย และ 4) การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยทั้ง 4 การสำรวจนี้ดำเนินการสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจเหล่านี้มีการออกแบบข้อคำถามเกี่ยวกับการประเมินชีวิต อารมณ์ และการมีคุณค่าและเป้าหมายในชีวิตที่แตกต่างกัน

ในบทที่ 3 เป็นการทบทวนงานวิจัยว่าอะไรบ้างทำให้คนมีความสุข ถ้าปัจจัยที่มีผลต่อความสุขเป็นสิ่งที่รัฐสร้างได้ก็จะสามารถนำความรู้ไปสู่นโยบายสาธารณะได้ ในการใช้ข้อมูลระดับมหัพภาคของนานาประเทศ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 ถึง 2018 WHR พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว การสนับสนุนทางสังคม อายุคาดเฉลี่ย อีสราภาพในการเลือกทางเลือกของชีวิต หากเปรียบเทียบขนาดของผลกระทบเป็น 100% ผลกระทบของการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตคิดเป็นสัดส่วนมากที่สุดคือ (34%) ตามด้วย ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว (26%) อายุคาดเฉลี่ย (21%) ความมีอีสราภาพ (11%) ความมีน้ำใจ (5%) และการคอร์รัปชัน (3%)

ในการสังเคราะห์งานวิจัยทำให้สามารถแบ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสุขเชิงอัตวิสัยของคนได้เป็น 3 ประเด็นหลักคือ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม และปัจจัยทางสถาบันและบรรทัดฐานทางสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมกับความสุขเชิงอัตวิสัยประกอบด้วย อายุ เพศ สุขภาพ ชีวิตครอบครัว ชาติพันธุ์ รายได้ และการว่างงาน ปัจจัยที่น่าจะเป็นผลของนโยบายสาธารณะได้คือ สุขภาพ ชีวิตครอบครัว รายได้ และการว่างงาน ผลการศึกษาส่วนใหญ่พบว่าเมื่อรายได้เพิ่มมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะทำให้ความสุขเชิงอัตวิสัยเพิ่มขึ้น แต่ความสัมพันธ์นี้เป็นเพียงระยะสั้น การว่างงานมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับความสุขเชิงอัตวิสัย ผลทางลบของการว่างงานต่อความสุขจะค่อนข้างยาวนานกว่าผลของการเปลี่ยนแปลงทางรายได้หรือชีวิตครอบครัว เช่น การแต่งงาน หรือการหย่าร้าง ส่วนสุขภาพกายที่ดีกับความสุขเชิงอัตวิสัยมักเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ งานวิจัยยังพบว่าความผิดปกติทางสุขภาพจิตส่งผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าการเจ็บป่วยทางกาย

ในด้านความสัมพันธ์ระดับบุคคล งานวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลทางบวกต่อความสุขเชิงอัตวิสัย คือคุณภาพของความสัมพันธ์ภายในครอบครัว จึงทำให้คนที่หย่าหรือแยกกันอยู่มีความสุขน้อยกว่าคนที่ เป็นโสดหรือคนที่อยู่ด้วยกันกับคู่ครอง ความสัมพันธ์กับคนในสังคมมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความสัมพันธ์ในครอบครัว ความถี่ของการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เพื่อนบ้าน หรือผู้อื่นในสังคมมีผลเชิงบวกต่อความสุขเชิงอัตวิสัย การได้ทำงานอาสาสมัครและช่วยเหลือผู้อื่นทำให้คนมีความสุขเพิ่มมากขึ้น

บรรทัดฐานทางสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศมีผลต่อพฤติกรรมและการประเมินความสุขในแต่ละสังคมที่แตกต่างกันออกไป ประชาชนจะมีความสุขน้อยลงในสังคมที่คนในสังคมไม่ค่อยมีความไว้วางใจกัน สังคมที่มีการกดขี่ มีความไม่เสมอภาค และมีรัฐบาลที่ล้มเหลว การมีใครสักคนที่สามารถพึ่งพาได้เมื่อยามจำเป็น มีผลกระทบทางด้านบวกต่อระดับความพึงพอใจในชีวิต ความไว้วางใจทางสังคม ตำรวจ กระบวนการทางกฎหมาย รัฐสภา และนักการเมือง มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตที่แตกต่างกันออกไป โดยขนาดผลกระทบของความไว้วางใจทางสังคม และความไว้วางใจในตำรวจ มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนในสังคมมากที่สุด การคอร์รัปชันของภาครัฐ มีความสัมพันธ์กับรายได้ประชาชาติ และความเชื่อถือของสถาบันในทิศทางตรงกันข้าม และการคอร์รัปชันของภาครัฐทำให้ความสุขเชิงอัตวิสัยลดลง

การศึกษาปัจจัยที่กำหนดความพึงพอใจในชีวิตได้ถูกขยายไปสู่การประเมินมูลค่าหรือ “ราคาเงา” ของตัวแปรด้านทุนทางสังคมและความเสี่ยงทางสังคม ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ไม่มีราคาตลาด ในบทที่ 4 อธิบายวิธีประมาณ “ราคาเงา” ด้วยเทคนิคความพึงพอใจในชีวิตและการนำไปใช้ในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และตัวแปรเชิงสถาบัน จากนั้นในบทที่ 5 จึงเป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ของการใช้เทคนิคความพึงพอใจในชีวิตด้วยข้อมูลการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปี พ.ศ. 2561

การศึกษาเชิงประจักษ์พบว่า คนไทยให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม (ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความสามัคคี และความไว้วางใจ) การจัดการสิ่งแวดล้อม การไม่ต้องเผชิญกับความเสียหายทางสังคม (ตักงาน เจ็บป่วย รายได้ตกต่ำ) และการไม่ต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ ตัวแปรทางด้านครอบครัวมีความสำคัญกับความพึงพอใจในชีวิตมากที่สุด ทำให้มีราคาเงาที่สูงกว่าตัวแปรด้านอื่นๆ ราคาเงาของการมีครอบครัวอบอุ่นมากถึงมากที่สุดมีค่า 5,839-6,255 บาทต่อเดือน (คิดเป็นสัดส่วน 0.91-0.97 เท่าของรายได้ต่อเดือน) ตัวแปรที่คนไทยให้ความสำคัญรองลงมา คือ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส (มีราคาเงาคิดเป็นสัดส่วน 0.72 เท่าของรายได้ต่อเดือน) เมื่อเรียงลำดับปัจจัยที่มีราคาเงามากไปน้อย 5 อันดับแรกคือ มิติทางด้านครอบครัว การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเป็นประจำ การไม่ต้องเผชิญกับการว่างงาน ความใกล้ชิดกันของคนในชุมชน และไม่ต้องเผชิญกับการเจ็บป่วยของคนในครัวเรือน

เมื่อวิเคราะห์ราคาเงาของคนไทยรุ่นต่างๆ (ตารางที่ 5-6) พบว่าคนไทยรุ่น Baby Boomer (อายุ 56-74 ปี) รุ่น Gen X (อายุ 40-55 ปี) และรุ่น Gen Y (อายุ 24-39 ปี) มีความคิด ทศนคติ ความพึงพอใจในชีวิตและการให้คุณค่าต่อเหตุการณ์ในชีวิตที่แตกต่างกัน คนรุ่น Baby Boomer และ Gen X ให้ความสำคัญกับความเสียหายทางสังคมมากกว่า Gen Y ในขณะที่รุ่น Gen Y กลับให้มูลค่ากับความไว้วางใจ ความช่วยเหลือทางรายได้ และการจัดการสิ่งแวดล้อมมากกว่ารุ่นก่อนหน้า

ด้วยความแตกต่างระหว่างรุ่นที่เติบโตมาภายใต้สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปของประเทศ อาจทำให้ทัศนคติและค่านิยมระหว่างรุ่นแตกต่างกันไปด้วย ในบทที่ 6 จึงนำเสนอการสำรวจความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยในปี พ.ศ. 2563 โดยเน้นให้เห็นความพึงพอใจในชีวิต

ที่มีความแตกต่างกันระหว่างคน 4 รุ่น (รุ่น Baby Boomer รุ่น Gen X รุ่น Gen Y และรุ่น Gen Z) โดเฉพาะประเด็นด้านบรรทัดฐานทางสังคม และทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม เช่น การมีเสรีภาพ การมีโอกา และการทุจริตคอร์รัปชัน

ในบทที่ 6 นำเสนอข้อมูลการสำรวจในช่วงต้นของการระบาด เชื้อไวรัสโควิด-19 แสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างของความพึงพอใจในชีวิต ระหว่างรุ่นชัดเจนที่สุดเมื่อเปรียบเทียบ Baby Boomer กับ Gen Z โดยที่ค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจในชีวิต ความสุข และความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในชีวิตของ Baby Boomer สูงกว่า Gen Z อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ความวิตกกังวลในภาพรวมและความวิตกกังวลจากเหตุการณ์ระบาดของโควิด-19 ของ Baby Boomer น้อยกว่า Gen Z (ในช่วงต้นของการระบาด) คนรุ่นใหม่ มีสัดส่วนที่สูงกว่ารุ่น Baby Boomer และ Gen X ในด้านทัศนคติเชิงลบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เสรีภาพในการเลือกทางเดินชีวิตและการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด และความปลอดภัยในการเดินทางในช่วงกลางคืน แต่คนรุ่นใหม่คิดว่ารุ่นตนมีโอกาสด้านการศึกษาที่มีคุณภาพดีกว่ารุ่นพ่อแม่

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยในเชิงลึกด้วยแบบจำลองความพึงพอใจในชีวิต พบว่า เมื่อควบคุมให้ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ให้คงที่ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของคนรุ่นต่างๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย เสรีภาพในการเลือกทางเดินชีวิต และความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตแยกตามรุ่น ยังทำให้ทราบว่ากลุ่มคนในแต่ละรุ่นให้ความสำคัญกับประเด็นด้านทุนทางสังคม ความเชื่อมั่น และมุมมองเกี่ยวกับเสรีภาพที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ความเชื่อมั่นในรัฐบาลสามารถอธิบายความพึงพอใจในชีวิตได้เฉพาะกลุ่ม Gen Z เท่านั้น ในขณะที่ความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มคน Gen Y มีแนวโน้มที่จะขึ้นอยู่กับระดับความเชื่อมั่นในระบบประกันสุขภาพ และความไว้วางใจใจภายในสังคม

7.2 แนวทางการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์

7.2.1 การพัฒนาข้อมูล

การอยู่ดีมีสุขของคนในประเทศที่ประเมินจากความสุขเชิงอัตวิสัยและความพึงพอใจในชีวิตได้ถูกนำมาใช้ในการกำหนดนโยบายสาธารณะในนานาประเทศมากขึ้น การประเมินความสุขเชิงอัตวิสัยสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการติดตามความก้าวหน้าของโครงการ การออกแบบนโยบาย และการประเมินนโยบาย ดังนั้น การที่นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เน้นเรื่อง “คืนความสุขให้ประชาชน” นับตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557 จึงควรใช้การประเมินความสุขเชิงอัตวิสัยในการติดตามความก้าวหน้าโครงการของรัฐ การออกแบบนโยบายใหม่ๆ ควรให้เน้นว่าช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงความสุขของคนไทยหรือไม่ อย่างไร และในการประเมินนโยบายควรที่จะคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของความสุขของคนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายด้วย

การที่จะติดตามความก้าวหน้าโครงการ ออกแบบนโยบาย และประเมินนโยบาย โดยคำนึงถึงความสุขของคนไทยได้จำเป็นที่จะต้องข้อมูลตัวอย่างประเทศที่เก็บข้อมูลด้วยการสอบถามประชาชนเกี่ยวกับระดับความสุขเชิงอัตวิสัยประกอบด้วย สหราชอาณาจักร เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ประเทศเยอรมันเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ประเทศออสเตรเลีย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544

ตัวอย่างของการถามความอยู่ดีมีสุขของสหราชอาณาจักรที่ใช้ชุดคำถาม 4 ข้อในการวัดว่าคนในประเทศมีความพึงพอใจในชีวิตและมีความสุขหรือไม่ ข้อ 1 โดยรวมแล้ว ปัจจุบันนี้ ท่านพึงพอใจกับชีวิตของท่านมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นการวัดภาพรวมของชีวิต ข้อ 2 โดยรวมแล้ว เมื่อวานนี้ ท่านรู้สึกมีความสุขมากน้อยเพียงใด ข้อ 3 โดยรวมแล้ว เมื่อวานนี้ ท่านรู้สึกวิตกกังวลมากน้อยเพียงใด โดยข้อ 2 และ 3 เป็นการวัดภาวะทางอารมณ์ ข้อ 4 โดยรวมแล้ว ท่านรู้สึกว่าการที่ท่านทำในชีวิตมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ข้อนี้เป็น การวัดการมีคุณค่าของชีวิต คำถามทั้งสี่ข้อนี้ถูกถามในการสำรวจหลายเรื่องที่ทำโดยสำนักงานสถิติของสหราชอาณาจักร (Office of National Statistics หรือ ONS) นอกจากนี้ การสำรวจอื่นที่จัดทำโดยสถาบันการศึกษา หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานอิสระอีกจำนวนมากในสหราชอาณาจักร รวมกันทั้งหมด

ไม่น้อยกว่า 33 การสำรวจที่มีการวัดความพึงพอใจในชีวิตของคนในประเทศ การสำรวจมีการจัดทำทั้งรายเดือน รายไตรมาส รายครึ่งปี และรายปี

ถ้าให้มองว่าคนไทยจะมีความสุขเพิ่มขึ้นหรือลดลงเมื่อรัฐได้มีบทบาทในการดำเนินโครงการหรือเมื่อรัฐต้องการประเมินนโยบาย เราควรมีการวัดระดับความสุขเชิงอัตวิสัยหรือความพึงพอใจในชีวิต ความสุข ความวิตกกังวล และการมีชีวิตที่มีคุณค่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบแนวโน้มว่าคนไทยรู้สึกอย่างไรในแต่ละปี ทำไมคนไทยถึงมีหรือไม่มีความสุข สิ่งที่รัฐทำมีส่วนช่วยให้คนไทยรู้สึกดีขึ้นหรือแย่ลง ถ้าต้องการให้คนไทยมีความสุขมากขึ้น รัฐต้องทำหรือไม่ทำอะไร

ข้อคำถามความพึงพอใจในชีวิตและความสุขเชิงอัตวิสัยสี่ข้อนี้สามารถเพิ่มเข้าไปในการสำรวจที่จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เช่น การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร การสำรวจเด็กและเยาวชน การสำรวจอนามัยและสวัสดิการสังคม การสำรวจประชากรผู้สูงอายุ การสำรวจผู้พิการ และการสำรวจสังคมและวัฒนธรรม ข้อคำถามสี่ข้อนี้จะช่วยให้เชื่อมโยงความสุขของคนในประเทศเข้ากับประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ วัฒนธรรม และอื่นๆ และช่วยให้ติดตามความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เพิ่มเติมไปจากการติดตามภาวะทางเศรษฐกิจที่มักได้รับการพูดถึงกันอยู่ตลอดเวลา

7.2.2 นโยบายที่ช่วยให้คนไทยมีความสุข

การวิจัยในระดับนานาชาติพบว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวแปรที่สำคัญกว่ารายได้ที่ช่วยทำให้คนในประเทศมีความสุขเพิ่มมากขึ้น หรือแม้แต่กรณีประเทศไทยเองก็พบว่า ทุนทางสังคม (เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความสามัคคี และความไว้วางใจ) และความเสียหายทางสังคม (เช่น การว่างงาน และการมีรายได้ตกต่ำเนื่องจากวิกฤติ หรือราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ) เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสุขของคนไทย

ทุนทางสังคมที่คนไทยให้คุณค่ามากที่สุดคือ การมีครอบครัวอบอุ่น นโยบายของรัฐที่จะช่วยส่งเสริมให้คนไทยมีครอบครัวอบอุ่นมีหลายแนวทาง เช่น การส่งเสริมให้คนในครอบครัวได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นที่บ้านเพียงอย่างเดียว อาจจะเป็นกิจกรรมที่โรงเรียน หรือกับคนในชุมชน กิจกรรมที่เสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น

ยังอาจเป็นการท่องเที่ยวหรือการหาความรู้ร่วมกัน นโยบายที่ส่งเสริมกิจกรรมในครอบครัวที่ทำให้เกิดครอบครัวอบอุ่นสามารถผ่านกระทรวงศึกษาธิการ (ส่งเสริมให้ครอบครัวมีกิจกรรมในสถานศึกษา) กระทรวงแรงงาน (ส่งเสริมให้คนในครอบครัวมีวันหยุดพร้อมกัน) กระทรวงมหาดไทย (ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดกิจกรรมครอบครัวในท้องถิ่น) กระทรวงสาธารณสุข (ส่งเสริมการเข้าถึงการให้คำปรึกษาปัญหาครอบครัว) กระทรวงท่องเที่ยวและการกีฬา (ส่งเสริมการท่องเที่ยวราคาประหยัดสำหรับการเที่ยวของครอบครัว การเข้าถึงการเล่นและการชมกีฬาราคาประหยัดของครอบครัว) กระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (การเข้าถึงแหล่งความรู้ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในราคาประหยัดสำหรับครอบครัว) และกระทรวงคมนาคม (การเดินทางราคาประหยัดสำหรับครอบครัว)

การส่งเสริมการให้คนไทยมีจิตสาธารณะ มีกิจกรรมที่สร้างความเอื้อเฟื้อและช่วยเหลือผู้อื่นจะช่วยให้คนไทยมีความสุขยิ่งขึ้น กิจกรรมในที่เสริมสร้างให้เกิดการช่วยเหลือผู้อื่นสามารถเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ (ส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียนแก่ชุมชน) กระทรวงสาธารณสุข (ส่งเสริมอาสาสมัครเยี่ยมเยียนและพูดคุยกับผู้ป่วยในชุมชน) กระทรวงมหาดไทย (ส่งเสริมการร่วมกันทำความสะอาดชุมชนและให้ความช่วยเหลือคนยากลำบากในชุมชน) และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ส่งเสริมให้ทุกครอบครัวได้เป็นอาสาสมัครดูแลผู้ด้อยโอกาส)

นโยบายที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การลดความเสี่ยงทางสังคม ซึ่งมีทั้งการเจ็บป่วย การว่างงาน การยากลำบากเพราะขาดรายได้ เนื่องจากประเทศไทยมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่ให้ความคุ้มครองทุกคนที่เจ็บป่วยแล้ว จึงทำให้ความเสี่ยงทางสังคมเนื่องจากการเจ็บป่วยได้ถูกจัดการไประดับหนึ่ง ความเสี่ยงทางสังคมที่เกิดจากการว่างงานยังคงเป็นปัญหาใหญ่จากการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้เห็นว่ามีคนจำนวนมากต้องว่างงานและคนเหล่านั้นส่วนใหญ่ไม่มีเงินออมเพียงพอแก่การยังชีพ ถึงแม้ว่าวิกฤติขนาดรุนแรงลักษณะนี้อาจจะไม่เกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก แต่งานวิจัยก็ได้แสดงให้เห็นว่าการว่างงานนั้นมีผลต่อความความสุขของคนในครอบครัวเป็นเวลานานกว่าวิกฤติอื่นๆ ดังนั้น นโยบายที่จะช่วยให้คนไทยมีความสุขคือการคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมทุกคนที่มีงานทำ นโยบายนี้เกี่ยวข้องกับกระทรวงแรงงานและกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

นโยบายที่ค่อนข้างสำคัญมากต่อคนรุ่นใหม่ เช่น รุ่น Gen Y และ Gen Z คือ นโยบายที่ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และการจัดการสิ่งแวดล้อม ให้สะอาดและปลอดภัย คนรุ่นเหล่านี้มีอายุน้อยและจะต้องใช้ชีวิตไปอีกนาน เขาได้มองเห็นปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ยาวนานมาตั้งแต่รุ่นปู่ ยา ตายาย และ ยังไม่ได้รับการจัดการให้ดีขึ้น รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับการจัดการ อาจจะทำให้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ในอนาคตรุนแรงขึ้น คนรุ่นใหม่เหล่านี้จึงให้ความสำคัญกับสองเรื่องนี้มาก ในการมีนโยบายเพื่อให้ประชากรรุ่นใหม่มีความไว้วางใจในรัฐและมีความสุข ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำ และการทำให้สิ่งแวดล้อม มีความสะอาดและปลอดภัย ซึ่งเป็นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงการคลัง (ภาษีและการใช้จ่ายของรัฐเพื่อทำให้การกระจายรายได้ดีขึ้น) กระทรวง อุตสาหกรรม (ส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรมลดมลพิษ) กระทรวงพาณิชย์ (จัดการผูกขาดทางการค้า และคุ้มครองผู้ประกอบการและเกษตรกร รายเล็กรายน้อย) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ส่งเสริม ให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีความยั่งยืนและมีการจัดการสิ่งแวดล้อม ให้สะอาด) กระทรวงคมนาคมและกระทรวงพลังงาน (ส่งเสริมบริการรถ สาธารณะที่มีประสิทธิภาพและการใช้พลังงานสะอาด) กระทรวงมหาดไทย (ส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนและช่วยเหลือคนยากจนในชุมชน) กระทรวงสาธารณสุข (ส่งเสริมอาหารปลอดภัย) และกระทรวงยุติธรรมและ สำนักรงานตำรวจแห่งชาติ (ส่งเสริมให้คนอยู่ในพื้นที่ปลอดภัยและได้รับการ คุ้มครองอย่างเป็นธรรม)

นโยบายที่กล่าวข้างต้นเป็นตัวอย่างของนโยบายที่ภาครัฐสามารถ ทำได้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของภาครัฐให้แก่ประชาชนทุกรุ่นและน่าจะช่วย เพิ่มความสุขให้แก่คนไทย การจะติดตามว่าความสุขของคนไทยเพิ่มขึ้น เมื่อเวลาผ่านไปหรือไม่ จำเป็นจะต้องมีข้อมูลที่สอบถามเกี่ยวกับความสุขเชิง อัตวิสัยดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

อย่างไรก็ดี การเก็บข้อมูลระดับนานาชาติและวิเคราะห์ความสุข ใน The World Happiness Report ปี พ.ศ. 2555 จนถึงปี พ.ศ. 2562 ได้แสดงให้เห็นว่า คนไทยมีความสุขลดลงเรื่อยๆ และปี พ.ศ. 2562 เป็นปีที่คนไทยมี ความสุขต่ำที่สุด เนื้อหาในหนังสือได้พยายามแนะแนวทางให้เห็นว่าภาครัฐ สามารถแสดงบทบาทใดและดำเนินนโยบายใดได้บ้างที่ตอบสนองความ ต้องการและเพิ่มความสุขให้แก่ประชาชน

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead)
ด้านสังคม คนไทย 4.0

www.khonthai4-0.net
Facebook: คนไทย 4.0

หน่วยบริหารจัดการและส่งมอบผลลัพธ์ (ODU) แผนงานคนไทย 4.0
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เลขที่ 239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200
E-mail: project.khonthai4.0@gmail.com
